MÜÜRILEHT

NÜÜDISKULTUURI HÄÄLEKANDJA

NELJAKÜMNES NUMBER : DETSEMBER 2014

HIND 2€ / VABALEVIS TASUTA

9 772346 662013

Esikaanel Paul ja Paavo Piik. Foto: Renee Altrov

KAASAUTORID

Krista Ojasaar püüab oma unistusi Tartus, igapäevaselt võib teda kohata Eesti Kirjandusmuuseumis erinevaid ülesandeid täitmas. Kirjutab luuletusi ja väitekirja, lisaks kirjandusele proovib ka muu maailmaga ühte sammu käia, et mitte trükisõnasse uppuda. *Intervjuud Kristaga saab lugeda lehekülgedelt 28–29 ning tema luuletustega tutvuda kõrvalleheküljel.*

Gustav Kalm lõpetas suvel juuraõpingud Pariisi instituudis Sciences Po õigusantropoloogilise magistritööga paberimajanduse esteetikast advokaadibüroodes. Tagasi Tallinnas, õpib ja õpetab Tallinna Ülikoolis. Koos Sandra Kosorotovaga asutasid nad MTÜ Uus Vene Kultuur Eestis. Vaata lähemalt *uvke.ee*.

Anette Parksepp on Euroopa Liidu ja Venemaa uuringute magistrant, kellest ei saa tulevikus ametnikku ega teadlast, sest südames on ta ajakirjanik. Või vähemalt kirjanik. Või vähemalt üleskirjutaja. Kõige rohkem meeldib talle tänaval võõraid inimesi pildistada ja õhtuti inimeste kardinateta akendesse vaadata. *Gustav ja Anette veetsid Müürilehe palvel nädala infodieedil. Gustav luges vaid Eestis ilmuvat venekeelset meediat ning Anette jälgis telekanaleid TV3 ja Kanal 2. Nende ja teiste eksperimendis osalenute järeldusi loe lk 7–8.*

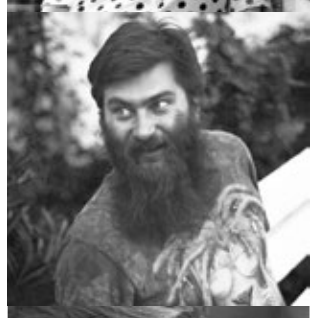

Kaarel Arb õpib semiootikat, mängib plaate, korraldab pidusid ja muusikaviktoriini ning sahistab lehtedes peamiselt muusika- ja televisiooniteemadel. Vahepealsetel hetkedel seisab vanalinna või Karlova tänavanurkadel, sigaret hambus, ja unistab täiuslikust päevast, kuhu mahub vähemalt kaheksa tundi uue muusika avastamist ja mõni eriti obskuurne telesari.

Florian Wahli jaoks on muusikast tähtsam ainult Jumala teenimine. Tema suurimaks inspiratsiooniallikaks on Jeesus Kristus, kes suri ristil inimeste pattude eest. Suurema osa ajast veedab kirikus organihäälestaja ning koori klaverisaatjana. Muusikat luues ning vahel ka arvustades räägib läbi tema Jumal, ta ise on vaid hääl. On kindel ka selles, et talle hoitakse kohta 27 Klubis. Twitterit tal ei ole, nii et palun jälitage teda päriselus.

TOIMETUS

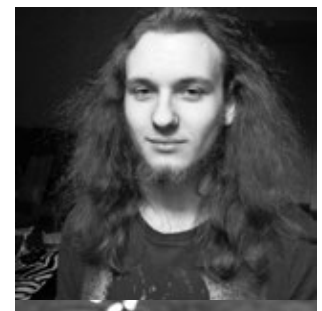

Asko Astmäe on melomaanist antropoloogiatudeng, kes on viimase paari aasta jooksul ka arvustamismaailma avastama hakanud. Suur EHH (eesti hiphopi) entusiast ja samuti ka väikestviisi wagnerlane. *Kaarel, Florian ja Asko haarasid sule, et muusikakülgedel uute ilmunud plaatide kohta mõni sõna kirja panna (lk 16–17).*

Karen Jagodin on arhitektuuriteadlasena mitmeid arhitektuuri- ja disaininäitusi kureerinud ning kirjutanud ja toimetanud. Selleks et paremini fookust seada, eemaldus Karen tööelust aastaks Londonisse ning sai 2014. aasta sügisel kätte arhitektuuriajaloo magistrikraadi Bartletti arhitektuurikoolist. Aasta võõrsil sai just läbi ja nüüd on ta tagasi ja omakorda edasi Eestis. *Karen intervjueeris käesoleva lehenumbri tarvis noore disaineri preemia SÄSI tänavust laureaati Aap Pihot (lk 20).*

Aleksander Kelpman on fotograaf, keda iseloomustavad dokumenteeriv stiil, vaoshoitud esteetika ja läbimõeldud värvikasutus. Oma töödes on teda mõjutanud paljuski ameerika liikumine New Topographics. *Hiljuti Müürilehes kaasautorina alustanud Aleksander pildistas leheveergudele üles luuletaja Krista Ojasaare (lk 28).*

Janar Ala töötab Postimehe kultuuritoimetuses ajakirjanikuna ning haldab seal kunsti ja muusikat. Varem on töötanud „Aktuaalses kaameras" ja raamatupoes. Midagi enne ilmunud pole, ilukirjanduse mõttes. *Betti Alveri debüüdipreemia nominendi Janar Ala proosatekstidega saab tutvuda leheküljel 31.*

KIRI KAASAUTORILT

Alustan 2015. aasta jaanuarist tööd Müürilehe teatri- ja kunstitoimetajana. See on minu jaoks põnev väljakutse, pidades juba vabakutselise kriitikuna tegutsedes neid valdkondi oma südameasjaks.

Vaatlen artiklite kirjutamisel ja nende lehte valimisel kultuurisündmuste mõju ja funktsiooni laiemas kontekstis kui üksnes valdkonnasiseselt, kuna näitus või lavastus ei ole kunagi ainult kunstniku eneseküllane isikuväljendus, vaid suurema sotsiaalse hoovuse sümptom või kommentaar sellele.

Minu jaoks on oluline käsitleda teatri- ja kunstiteemasid nii, et ka lugeja, kes ei ole kultuuriteoreetik, mõistab, et lava- ja kujutav kunst puudutab teda, kunsti tehakse ka temale, teemad kunstis on sama ühiskondlikud kui teemad poliitika- ja sotsiaaliakülgedel, kuna need räägivad tegelikult samadest asjadest.

Teatris ja näitustel käimise juures on peale teosest enesest ideede ammutamise oluline, et need sündmused toovad inimesed kokku ning annavad neile ühise teema, mille üle arutleda. Eesti on piisavalt väike riik, et kodanikuaktivismiga tulemusi saavutada. Kui mujal võib oma raskes elus ühiskonna süüdistamine tunduda paratamatuse tõdemisena ning *I blame the society* on tuttav mõte, siis Eestis on tänu sootsiumi väiksusele alati meeles, et meie olemegi ühiskond. Meil on vabadus ja võimalus algatada vajadusel protsesse, mis midagi muudavad.

Kutsun üles mõtlema kultuurist enam mitte n-ö Sirbi kui kultuuriajalehe mõttes, vaid laiemas, antropoloogilises plaanis – kultuur on kõik, mida inimesed teevad. Sealhulgas nii kunst kui kohvijoomine, nii poliitpropaganda kui laulutund, nii lavatehniku argipäev kui südamekirurgi pärastlõuna. Selles valguses pole raske mõista, mis roll on kunstil ja teatril täita ühiskondlikus dialoogis. Kunst on teadlikult vormitud kõne – iga sõna, liigutus, mühatus ja objekt laval on sama tähenduslik kui mis tahes detail täismaalitud lõuendil. See tähendab, et kunst väidab alati midagi. Ning selle steitmendi kontekst on ühiskondlik, sest nii tegijad kui tarbijad tulevad mingist kogukonnast ning kõnetavad mingis kogukonnas olulisi teemasid. Vaatajatena on meie ülesanne nendele väidetele reageerida.

Olevikku tulles – mis detsembris teatris ja kunstis toimub?

8.–13. detsembrini leiab Tallinna Linnateatris aset festival Talveöö Unenägu. Kuraator Paavo Piik on koostanud rahvusvahelise programmi, mis ulatub sõnateatrist tantsu- ja eksperimentaalse teatrini ning laval lahatakse aktuaalseid teemasid, nagu naiseksolemine või tehnika kontroll inimese üle. Müürileht vahendab festivali ajal jooksvalt etendustega seotud kogemusi.

Tartus toimub 12.–14. detsembrini viiendat ja viimast korda legendaarne kaasaegse kunsti festival ART IST KUKU NU UT pealkirjaga „Head und, Tartu!". Festivali juhid Kaisa Eiche ja Rael Artel soovivad Tartule pärast viieaastast ärkvele raputamist head und, et linn saaks kosutava puhkuse järel kaasaegse kunsti festivali niši millegi uuega täita. Y-galeriis toimuvad kolme päeva jooksul trükise esitlus, etendused, vestlus kunstnikega, pidu ja muud aktsioonid.

Häid elamusi!

Piret Karro, Müürilehe kunsti- ja teatritoimetaja

Helen Tammemäe	peatoimetaja	helen@muurileht.ee
Piret Karro	kunsti- ja teatritoimetaja	piret@muurileht.ee
Henri Kõiv	sotsiaaliatoimetaja	henri@muurileht.ee
Mariliis Mõttus	muusikatoimetaja	mariliis@muurileht.ee
Maarja Pärtna	kirjandustoimetaja	maarja@muurileht.ee
Emilie Toomela	filmitoimetaja	emilie@muurileht.ee
Veronika Valk	linnaruumi- ja arhitektuuritoimetaja	veronika@muurileht.ee
Triin Loosaar	moereporter	triinloosaar@muurileht.ee
Helena Läks	veebitoimetaja	helena@muurileht.ee
Pille Sepp	keeletoimetaja	pille@muurileht.ee
kujundus/küljendus	Madis Katz, Marja-Liisa Plats	
fotograafid	Renee Altrov, Patrik Tamm, Tõnu Tunnel	

Jälgi Müürilehe tegemisi ka twitteris ja facebookis!

KOLLEEGIUM: EVELIN ARUST, KAISA EICHE, INDREK GRIGOR, MARGUS KIIS, KEITI KLJAVIN, AHTO KÜLVET, MARTIN OJA, KRISTINA PAJU, JOONAS SILDRE , TRIIN TULGISTE, ANNA-LIISA UNT, BERK VAHER, KEIU VIRRO, MART ZIRNASK · VÄLJAANDJA: MTÜ TARTU KULTUURITEHAS · TOETAJAD: TARTU LINN, TARTU KULTUURKAPITAL, EESTI KULTUURKAPITAL · TRÜKK: PRINTALL · TIRAAŽ: 4500

Reklaam – reklaam@muurileht.ee

Olen seda meelt, et tasuta veebiajakirjandus on tinginud peavoolu kolletumise ja teemaderingi monotoonsuse, ning samalt redelipulgalt vaadatuna ilmus ERRi portaalis mõni nädal tagasi meediatööstuse magistrandi Kaspar Jõgeva sulest vägagi asjakohane mõttearendus ettepanekuga muuta veebiväljaanded kohustuslikus korras tasuliseks, millega ma üldjoones päri olen. Teisalt tähendab see omaalgatuslike meediate või mis tahes vähemusi esindavate väljaannete, aga ka üleüldse turule tulevate uute tegijate vaatepunktist, praktiliselt võimatut missiooni enese ülestöötamiseks. Soovides liikuda mitmekesisust toetava ühiskonna poole, pole ma kindel, et selline skeem ka praktikas hea mõte oleks. Olen kogenud, kui kaua võib peavoolumeediatel aega võtta, et mõni pika vinnaga, aga siiski oluline teema üles korjata (võtkem või toosama sooneutraalne kooseluseadus). Ega kõik toimetajad ja ajakirjanikud pole rumalad, aga kui ajakirjanduslikku sisu dikteerib kasumipotentsiaal, on loomulik, et sellised teemad tuleb esmalt blogide ja suhtlusvõrgustike toel üles soojendada, ning alles siis, kui on tekkinud laiem huvi, on lootust, et vastavad teemapüstitused jõuavad ka leheveergudele.

Kust siis hakata tõmbama piiri meedia- ja blogiformaadi vahele? Kellel on õigus ajakirjandust teha? Kas selleks on vaja ajakirjanduse erialal omandatud kõrgharidust tõendavat paberit või riigi väljastatavat tunnustatud meediaväljaande tõendit? Ma kahtlen, et see oleks hea mõte.

Samas ei ole kellelegi uudis see, et praegune meedia ärimudel pole jätkusuutlik. Vaadakem näiteks kas või omaalgatuslike kultuurimeediate olukorda: kes tahavad tegutseda meediaväljaandena tõesti professionaalselt, mitte vaid hobi korras, neil tuleb enne asjalikku sisu ennekõike lahe olla – see on ainuke viis ellujäämiseks. Sul peavad olema lahedad fotoshuudid lahedate inimeste ja *cool*'ide asjadega (Slacker) või sa pead olema piisavalt äge, et julgeda tunnistada, et kõik on kogu aeg pilves ja perses (Nihilist). No ja siis on Müürileht, millelt oodatakse ühelt poolt kvaliteetsemat sisu, teisalt aga heidetakse ette, et ei maksa liiga diipi panna. Eks omaalgatuslik meedia ongi vaheetapp – selline õhinapõhiselt üles töötatud meedia, mis võetakse varem või hiljem riigi rüppe (nagu hiljuti Värske Rõhk) või mis hea edu puhul ennast ühel hetkel erameediaks üles töötab. Kes ei lähe emba-kumba eespool nimetatud teed, see – julgen arvata – sureb varem või hiljem välja, sest õhin saab ühel hetkel otsa. Näiteks siis, kui õppelaenu tagasimaksed end käendajatele meelde hakkavad tuletama.

Omast kogemusest võin öelda, et ajalehe ülestöötamine tühjade pihkudega on ajamahukas ja närvesööv ettevõtmine. Ja selle aja peale, kui sind laiema auditooriumi seas väljaandena tunnustatakse, on su teel olnud juba piisavalt üle-noatera-hetki – niisiis pole ime, et Eesti turule just tihti uusi meediaväljaandeid ei sünni. Meil näiteks on praegu selline noatera-hetk. See tähendab seda, et meie rahastajad (kultuuriministeerium, kultuurkapital ja Tartu linn) ei leia väidetavalt vahendeid, et meie toetusi oluliselt suurendada. Samal ajal on tulnud mingi sein ette ka sellega, et me ei suuda rohkem reklaami müüa. Kõik, kes tahaksid end Müürilehes reklaamida, on paraku alles alustavad ja uued ettevõtted, kellel trükireklaamiks raha ei jagu. Suured tegijad ostavad reklaamiplaneerimise teenust aga sisse meediaettevõtetelt, kelle hästi koolitatud strateegidest töötajad meid meie väiksearvulist tiraaži arvesse võttes kohe potentsiaalse reklaamikanalina nimekirjast elimineerivad. Kedagi ei huvita seal, mis väärtusi sa kannad. Numbrid räägivad! Need, kes end Müürilehes reklaamivad, on vähesed erandid, kelle valikud peegeldavad laiemat huvi ja toetust lehele. Nii ei jäägi meil tuleval aastal muud üle, kui jääda lootma sellele, et meil on tänaseks päevaks piisavalt lai auditoorium, kes peab Müürilehe olemasolu vajalikuks ja on valmis sellise ajakirjanduse eest maksma hakkama. Uuest aastast ei ole Müürileht enam tasuta väljaanne, aga kui meil on piisavalt ostjaid ja tellijaid ja kuni me sellisel viisil kuidagi hakkama saame, jääb meie veeb kõigile tasuta lugemiseks siiski alles – seda selleks, et nüüdiskultuuril ja kaasaegsetel mõttevooludel oleks vaba levi ja need jõuaksid aeg-ajalt ka peavoolumeedia orbiidile.

Helen Tammemäe
peatoimetaja

PS. Ma tänan meie senist teatritoimetajat Keiu Virrot ja kunstitoimetajat Triin Tulgistet, kes Müürilehe teatri- ja kunstikülgedele elu sisse puhusid ning keda, nagu kõiki teisigi Müürilehega seotud inimesi, motiveerivad ennekõike ideed ja vabadus neid teostada. Ühtlasi tervitame uuest aastast kunsti- ja teatritoimetajana Piret Karrot!

LUULE

Krista Ojasaar

Illustratsioon: Helmi Arrak

Õhk on minu pärisosa
mida kõrgemal seda parem
inimlik maailm muutub kõrgemale tõustes
aina väiksemaks aina tühisemaks
lasen vaikusel end kanda
üle kujuteldava õhupiiri
kui saakski siia jääda
hulkuda kosmoses
otsida uusi taevaid ja uusi pilvi
võib-olla on nende all teistsugused maailmad
teistsugused elusolendid
kes ütleks milline maailm on parem
kas ma neist liiga ruttu ei tüdineks
või on see rahutus
mis ei lase keskenduda
süveneda iga maailma ilusse
küllap nii ongi
aga paikseks ei soovi ma jääda
veel niipea

Õhtune linn
vihma sajab
tuled peegelduvad märjal asfaldil
nagu väljavenitatud varjud
punased rohelised kollased
õhus on elevust
juba homme tuleb rohelus
krookused õitsevad
kaugel sõidab tramm läbi pimeduse
nagu elektrimardikas
olen veel Mamoru Oshii maailmas
autoraadios mängib The Future Sound of London
vihm muudab linna sõbralikuks
ja vahemaad väiksemaks
linn võiks alati õdus olla
mitte kõle ja tolmune
tummfilm

Laevad sõidavad merele laskunud pilve
nagu mina sisenen
tarbetutesse suhetesse
Sunnitud naeratused
kohmakad repliigid
tammun jalalt jalale
ei oska kusagile oma käsi panna
Kogelen
Pärast hingan kergendatult
Selleks korraks möödas
Ei tea iial
millal järgmine pilv laskub

Öö on siidine ja soe
Tuleb laisalt liivale
lükkab eemale klibu ja vetikad
tõuseb ohkega kõrgemale
ja okas okka haaval taevani
Männid liiguvad rahutult
öö on liiga kleepuv
ööl on tuhanded unenäod
igaühe jaoks mitu
Üks pisike lind
jääb ühel jalal seistes magama
tema unenägu kõlab kui muusika
kui vaikne orkestreering
hommikuootusest õhuvooludest
kiiskavaist putukasilmadest
kiili tiivarabinast
Öö tuleb edasi tüvi- ja varshaaval
varbaidpidi jalgupidi puusadeni
öö vajub mu üle
kleepuv ja soe

Karepa

Mere ääres saab minust kiljuv lind
kutsun vaim-linde üle kaugete aegade
Suurte tiibade löögid
ajavad ärevile
männiladvus asjatavad
suliskuued
Jahedates lainetes loksuvad luiged
kasvatavad jalad alla
ja kõnnivad paarikaupa tuletornini
kus morsekoodis kutsutakse suguvendi
ja -õdesid
Linnud aina kogunevad ja kogunevad
kõik nad kasvatavad pikad jalad
ja tulevad suvilatesse elama
Kõik ei mahu
osa jätkab traditsioonilist eluviisi
Nad ehitavad liivalossidesse pesad
kust nooblid linnupojad kord
tagasi maailmameredele lähevad

Niisama leban
Naudin jahedat ilma
udu ja vihma murtud värve
park lainetab nagu meri akna taga
pargis inimesed nagu kalad
ja koerad ja linnud niisamuti
pseudovetikate ja -merirooside vahel liikumas
Kusagilt aimub päris meri
kuulen ta kohinat kõrvades
tema kallaste liiv söövitab end mu laugude taha
Hõljun uneledes selle mere poole
kuigi kohale jõudes märkan
et olen ainult pargimeres
Tuul heljutab mind siia-sinna
võib-olla pärismeri olekski tormiga liiga karm
Triivin vaikselt kuni jalg
jääb millegi taha kinni
korallrahu asemel
silmitsen linnavalitsuse tublit maja
Jaheda tuule käes on maja oma funktsiooni minetanud
udu on seda murendanud
ja minusugused kohmakad loovijad
on tõsiseks ohuks selle akendele
Vabastan jala et tuul saaks mind merele viia
Õhuookean tundub nii meeldiv
eneseküllane
Pärismereni ei tahakski enam minna

Reede

www.reede.ee

TALLINNA KUNSTIHOONE JUHATAJA KOHALE ASUB TAANIEL RAUDSEPP

Viie kandidaadi seast jäi Raudsepp sõelale kui läbimõeldud visiooni ja mahuka uuendustepaketi, mis viib Tallinna Kunstihoone arengu uuele tasemele, pakkuja. Uus juhataja asub osalise koormusega tööle juba 1. detsembril ning lubab, et juba järgmisest aastast on võimalik jälgida kunstihoone uuenemist.

Taaniel Raudseppa võis pidada konkursil tõeliseks „mustaks hobuseks", kuna tal puudub varasem kunstimaailma juhtivatel positsioonidel töötamise kogemus. Ta on olnud õppejõud, IT riskijuht ja loovjuht. Tuntust on mees kogunud eelkõige tänu kunstiteos-ettevõttele Visible Solutions OÜ, kuid ta on osalenud ka prominentsetel rahvusvahelistel näitustel, nagu The Moderna Exhibition – „Society Acts", Köler Prize'i nominentide näitus ja Manifesta 9.

Uue juhataja visioonidokumendis pööratakse muu hulgas tähelepanu kuraatori ametikohtade loomisele kunstihoone juurde ja maja füüsilise olukorra parandamisele. Üldiselt kavatseb Raudsepp muuta kunstihoone toimimispõhimõtteid ja struktuuri.

ISLANDI ÖÖDEL TUTVUSTATAKSE SAARE KULTUURI

Külmal talvel on Eestisse oodata paari karget ööd, kus publikule tutvustatakse erisugust islandi muusikakultuuri, loetakse kohalikku luulet ning pakutakse maitsmiseks temaatilisi sööke-jooke. Islandi ööd leiavad aset 11. detsembril Tartus Genialistide Klubis ja 13. detsembril Tallinnas Sinilinnus. Õhtu peaesinejaks on Reykjavíkist pärit folklauljatar Myrra Rós. Lisaks astuvad lavale kaasaegsete mõjudega klassikalise muusika suunda esindavad islandi noorema koolkonna heliloojad Örnólfur Eldon ja Þorkell Nordal, tantsulisemat helipilti vahendab Euroopa elektroonilise muusika ringkondades teada-tuntud Jónas Thor Gudmundsson ehk Ruxpin ning islandi muusika erinevatest žanritest teeb DJna laiema ülevaate Kaido Kirikmäe.

Myrra Rós on laulukirjutaja/trubaduur Islandi saarelt, kelle muusikas võib leida Reykjavíki kohvikukultuurile omast õdusat äraolemist ja põhjamaist folki ning aimata kauge maa loodusjõudude pulbitsevat energiat, teisalt võib seal tajuda ka ookeanitaguse helipildi mõju.

Ruxpin on Reykjavíki lähedalt pärit, kuid praegu Tallinnas resideeruv Jónas Thor Gudmundsson, kelle nimi võiks olla laiemalt tuntud paljudele eksperimentaalsema elektroonilise muusika sõpradele. Ruxpin on väljastanud heliplaate mainekate saksa leibelite Elektrolux/Mikrolux alt ja remiksinud üht islandi tuntuimat ansamblit múm.

Örnólfur Eldon (1992) ja Þorkell Nordal (1992) on õppinud kompositsiooni nii Atli Ingólfssoni käe all Islandi kunstiakadeemias kui ka Helena Tulve juhatusel Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias. Tuleval kevadel seisavad mõlemad andekad noored heliloojad silmitsi bakalaureusekraadi kaitsmisega kompositsiooni erialal.

Kaido Kirikmäe on olnud tegev alates 1990. aastast, alustades psühhedeelse rokkmuusikaga, mille juurest ta on jõudnud tänaseks eksperimentaalse/elektroonilise kõlapildini.

STALKER FESTIVAL TULEB LAIAHAARDELISE PROGRAMMIGA

5.–6. detsembrini ootavad Kultuurikatel, Kanuti Gildi SAAL ja Eesti Arhitektuurikeskus inimesi taas tsooni, kus kohtuvad erinevad valdkonnad: elektrooniline muusika, visuaalne kunst, sõnakunst, etenduskunstid ja loovharidus. Festivali programmis astuvad üles teoreetikud ja praktikud, kes toovad kokku kõige ootamatumaid kontseptsioone, ideid ning loomingut erinevatest valdkondadest korraga.

Festivalil linastub soomlase Anna-Karin Grönroosi dokumentaalfilm „Ecopolis China". Rahvusvaheliselt tunnustatud fotokunstnik Jonathan Hobin Kanadast räägib visuaalkultuuris tabuteemade käsitlemise tagajärgedest. Näha saab ka Tõnu Karjatse arutlust „Asju tulevikust, linnadest ja inimestest ehk Oma ruumist", kus ruumi mõõdet käsitletakse muusikavideote näitel. Etenduskunstide programmis on lavastused, mille keskseks teemaks on turvalise argirutiini lõhkumine. Kanuti Gildi SAALis etendub rühmituse Animal Religion metsik lavastus „Indomador" ning esitusele tuleb norralase Frida Odden Brinkmanni monstrumnukuga kurbnaljakas soololavastus „1½". Kontsertetenduse „MIMproject & Lunar Sound" käigus saadetakse muusika kuule, et see saaks omakorda sealt tagasi Maale põrkuda. Festival jätkub Kultuurikatla kaleidoskoopilistes koridorides, kus kahel laval astub üles kuus kodumaist, neli ebamaist ja kaks välismaist artisti. Sel õhtul on täiskuu, seitse tsooni, kaks lava, kolm baasi, üheksasada hinge ja kaks korrust.

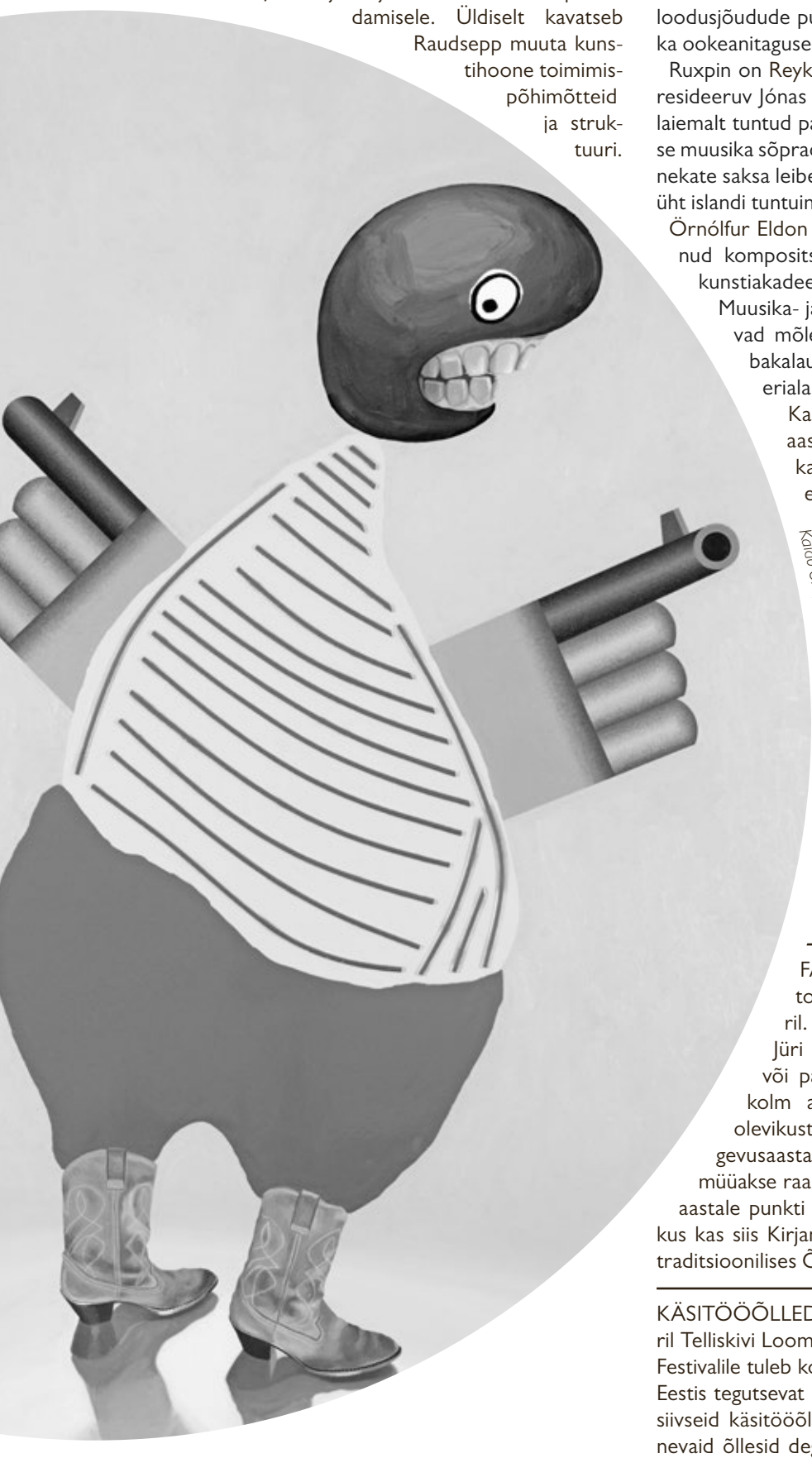

Kaido Ole „Värdjad". „Relvastatud värdjas"

DETSEMBER

OIVALISE AJAKIRJANDUSE PREEMIA otsib andekaid ajakirjanikke. Hans H. Luige algatatud preemiale kandidaatide esitamise tähtaeg on 31. detsember. Žürii, kuhu kuuluvad Daniel Vaarik, Andres Jõesaar, Indrek Ibrus ja Kaarel Veike, teeb oma otsuse teatavaks tuleva aasta jaanuaris. 6500-eurone preemia antakse tööle, mis kasutab hästi võrgumeediale omast vahendit (blogivormi, graafikat, videot, heli vm). Žürii sõnul oodatakse võidutöölt positiivse auditooriumi loomist, publiku kõnetamist ja millegi olulise edasiandmist. Teretulnud on looming, mis aitab elu paremaks muuta. Lisaks kvaliteetsele ajakirjanduslikule sisule võiksid konkursi tööd olla väljapaistvad ka sisu esitamise innovaatiliste lahenduste poolest. Töid oodatakse aadressile *ajakirjandus@gmail.com*.

FANTAASIA JA REAKTORI SÜNNIPÄEV toimub Tartu Kirjanike Majas 13. detsembril. Ühise kringlisöömise kõrvale saab kuulata Jüri Kallase ettekannet „Ulmegeto – vajadus või paratamatus". Ove ja Metsavana räägivad kolm aastat tegutsenud ulmeajakirja Reaktor olevikust ning tulevikuplaanidest ja Eva Luts 15. tegevusaastat tähistavast kirjastusest Fantaasia, lisaks müüakse raamatuid. Pärast ametlikku osa jätkub ulmeaastale punkti panemine juba mitteametlikumas õhustikus kas siis Kirjanike Maja all asuvas Arhiivis või ulmikute traditsioonilises Õlleministeeriumis.

KÄSITÖÖÕLLEDE FESTIVAL kutsub õllesõpru 5. detsembril Telliskivi Loomelinnakusse ainulaadseid õllesid mekkima. Festivalile tuleb kokku enam kui 20 väikest ja veel väiksemat Eestis tegutsevat pruulikoda, mis toovad rahva ette eksklusiivseid käsitööõllesid. Külalistele avaneb võimalus nii erinevaid õllesid degusteerida kui ka soovi korral lemmikuid kaasa osta. Festivali raames toimub lisaks põnev koolitusprogramm. Räägitakse õlle valmistamisest, käsitööõlle kultuurist Eestis, õlle ja toidu sobitamisest ja paljust muust. Mitmed pruulikojad esitlevad külma ilma ja jõulusid silmas pidades uusi ja põnevaid õllesorte.

EESTI DISAINIKESKUS JA MÜÜRILEHT KUTSUVAD 20. detsembril kell 12–18 Kultuurikatlasse disainiturule „Jõuluks koju". Kultuurikatla õdusates ruumides saab valida jõulueelsel laupäeval parimate eesti disainerite loomingust viimased jõulukingitused, kuulata kõrvu paitavat muusikat, süüa-juua head ja paremat ning kohtuda vanade ja uute sõpradega. Turul saab teiste seas näha ja osta järgmiste disainerite ja kunstnike töid: Prints by TM, Dadamora, Mare Kelpman, Mokoko, .SRAH, k00d.ee, Uitpuit, Dotti, Multistab, Raili Keiv, Stella Soomlais, Kristiina Nurk, Pille Jüriso ja Krõõt Kukkur.

KAIDO OLE NÄITUS „Värdjad" Tallinna Kunstihoone galeriis katsetab kujutlusvõime piiridega ning naudib tagasivõetud vabadust. 2000ndaid nimetab kunstnik ise oma „kainuse aastateks", mil ta tegeles selliste fundamentaalsete küsimustega nagu lojaalsus kodumaa ees, autoriteediotsingud ja oma koha määratlemine maailmas. Kainus lõppes kunstniku isikunäitusega KUMUs aastal 2012. Ole üks mastaapseim väljapanek tähistas uut entusiasmi eksperimentideks, usku uutesse ideedesse ja piirangutest loobumist. Sellele näitusele järgnes isikunäitus Temnikova & Kasela Galeriis, kus fantastilistele vormidele olid lisatud väljamõeldud olendid ehk „värdjad", nagu autor neid ise eelistas nimetada. Edasiarendust „värdjatest" näeb kunstihoone galeriis 21. detsembrini.

TRIIN TASUJA KOLMANDA LUULEKOGU „Vastuseta kirjad" esitlus toimub 13. detsembril Tallinnas Uues Maailmas Kapsastes ja 19. detsembril Viljandi vastavatud kultuuriklubis Wimka. Autor tegeleb suurte teemadega, nagu jumal, surm, surelikkus, armastus, vastamata armastus, igavene üksiolek, rahu, igavene vabadus, igatsus, igavik ja elu. Samuti üldisemalt igasuguse jumalikkuse otsingutega. Kuulda on, et samaaegselt on noorel kirjanikul töös juba ka neljas luulekogu ja ühtlasi plaanib ta üleminekut proosale.

VEEBIAJAKIRJANDUS EHK KUIDAS TÄITA LINTI

Marju Himma-Kadakas

Infoühiskonna aluseks on andmed. Aga mitte ainult. Infoühiskonna aluseks on korrastatus ja mõtestatus nendes andmetes. See tagab tänapäeva ühiskonna hüve – informatsiooni – kvaliteedi.

Infoühiskonnas, eriti olukorras, kus infot on järjest rohkem, muutub üha suuremaks väärtuseks selle info sees valiku tegemine – mis on oluline, mis mitte. Kui varem oli ajaleht või õhtune uudistesaade see, mis andis inimesele „kõik, mida tal on maailma kohta vaja teada", siis nüüd on esiteks tulnud juurde erinevaid kanaleid – inimesed ei oota enam õhtust uudistesaadet –, teiseks on auditoorium killustunud. Auditooriumi killustatus kaasneb ühelt poolt meediumide rohkuse ja kanalite paljususega, teisalt on tegemist ühiskondliku protsessiga, kus erineva sotsiaalse, kultuurilise, majandusliku, demograafilise taustaga inimesed tarbivadki erinevat sisu.

Aga kui tulla tagasi info selekteerimise juurde, siis see on muutumas üha väärtuslikumaks – keegi teeb minu eest valiku just mulle olulisest teabest. Aga kuidas? Ja mille alusel otsustab kolmas osapool, milline teave on just mulle oluline? Ajakirjandus on teinud seda selektsiooni laias laastus poolteist sajandit, edastades inimestele neile olulist teavet ühiskonnas toimuva kohta. Muidugi võib ju küsida, et mille alusel ajakirjanikudki otsustavad, mis on lugejaile, kuulajaile, vaatajaile oluline?

Professionaalse ajakirjanduse tee on olnud piisavalt pikk, et teha lähtudes nn tööteooriatest ja normatiivsetest teooriatest valikuid ja töödelda andmeid viisil, mis rahuldab inimese ühiskonnas toimimiseks tarviliku infovajaduse. Teisisõnu on professionaalne ajakirjandus suutnud saada traditsioonilise meedia kontekstis hakkama info selekteerimise ja avalikkusele edastamisega.

Pilt avalikkusest ehk sellest, mida meediauurijad auditooriumiks nimetavad, on aga muutunud. Lugejad-kuulajad-vaatajad ei ole enam paberlehe taga hommikukohvi nautijad, keskpäevase uudistesaate kuulajad või õhtuse uudispäeva kokkuvõtte vaatajad. Auditoorium on läinud ühelt ekraanilt üle teisele – enam kui kolmandik inimesi tarbib meediasisu vähemalt kahelt ekraanilt.

Viiendik Lääne ühiskonna meediatarbija nädala meediasisu tuleb nutitelefonist, mis ühendab endas kõik traditsioonilise meedia kanalid. 75 protsenti arenenud riikide meediatarbijatest jälgivad siiski ka traditsioonilise meedia, nagu BBC või The New York Times, pakutavat, tõsi, enamasti küll vaid juhul, kui vastav väljaanne on ajaga kaasas käinud ja kolinud sisu ka mobiilsesse vahendisse. Meediasisu loojad, keda nimetatakse inglise keeles *pure players*'iks (Eestis kiputakse neid sõltumatuteks ehk nn *indie*-väljaanneteks nimetama), nagu The Huffington Post ja BuzzFeed, koguvad järjest enam populaarsust, kuna pakuvad enamasti kvaliteetset infofiltrit. Sotsiaalmeedia, nagu Twitter või Facebook, pakub infofiltrit, mille kasutaja määratleb oma jälgitava suhtlusvõrgustikuga. Kuna inimeseni jõudev infotulv on kordades suurem, kui oli 20, 30 või 50 aasta eest, kuid tähelepanuväli info vastuvõtmiseks on endiselt sama, siis teabe hulgast valiku tegemine on kulla hinnas.

Aga kuidas on lood veebiajakirjanduses? Veebiajakirjandus erineb traditsioonilisest meediast ehk ajalehest, raadiost ja televisioonist selle poolest, et sel puuduvad piirid. Mitmes mõttes. Puuduvad aja ja koha piirid – avaldada saab igal ajal ja sisuliselt kõikjal. Puuduvad ka teatud meediumispetsiifilised piirangud – paberajaleht ei hakka tõenäoliselt kunagi näitama liikuvat pilti (võimalik, muidugi, ainult „Harry Potteri" raamatutes), televisioon ei hakka kunagi võimaldama kohest interaktiivsust ja sisuloomesse panustamist ning raadio, kõigist pingutustest hoolimata, ei hakka näitama pilti. Veebis puuduvad piirid ka mahu osas. Just see viimane asjaolu kipub mõjutama ajakirjanduse kvaliteeti. Kuigi internetis ei saa ruum otsa, arvatakse mingil põhjusel endiselt, et see tuleb kõik tublisti ära täita, sarnaselt mõtteviisiga, et nii nagu paberlehes ei saa olla tühja lehte, raadios eetriauku või teles musta ekraani, ei tohi ka veebis olla hetke, kus midagi ei ilmu, ja mõni infokild peaks olema kogu aeg auditooriumini toodud.

Paraku pole meie meediaväljaanded sellest veel aru saanud, et „pakume kõike, mis sisse tuleb" pole see, mida auditoorium ootab ja vajab, vaid „pakume seda, mis on kvaliteetne ja väärtuslik" on see, mida oodatakse, vajatakse ja mille eest ollakse valmis maksma.

Just viimast näitavad ka uuringud nii Eestis kui mujal maailmas: auditoorium on valmis maksma selle sisu eest, mis on piisavalt kvaliteetne, et võimaldab inimesel sellest kasu saada, olgu selleks teadmised, otsene majanduslik või olmeline kasu, aga ka meelelahutus, mis on kvaliteetne. Rahvusvahelised uuringud viitavad sellele, et mida rohkem paistab sisust välja, et selle tootmiseks on kulutatud rohkem inimtööjõudu, aega ja ka raha, seda väärtuslikum on see lugejale ja seda enam ollakse valmis selle sisu eest tasuma.

Kuidas käib asi Eestis? Veebis nähakse kanalit, kuhu saab kühveldada lõputult ümber kõik, mis lehte, raadiosse või telesse ei mahu. Lisaks saab sinna üles laadida suure osa sellest, mis laekub postkasti, ehk pressiteadetest. Ja siis on seal veel ruumi uudisteagentuuride teadete ümberkopeerimiseks ning lõpututeks refereeringuteks konkureerivatest eesti meediaväljaannetest ja välisajakirjandusest. Mida Eestis veebiväljaannetes oluliselt vähem nähakse, on selle tehniline potentsiaal. Tõsi, sellest potentsiaalist on tugevalt ära kasutatud kaht aspekti: mahupiirangute puudumist ja kiirust.

Eesti meediaväljaannetes on mindud üle tootmismudelile „rohkem, kiiremalt ja odavamalt". Nagu ka mitmetes teistes Ida-Euroopa riikides, kus professionaalne ajakirjandus on praeguseks, vähemalt veebis, selle tõttu paraku peaaegu välja surnud. Näiteks võib tuua Horvaatia, Poola, Tšehhi jt. Sealgi täidavad veebiajakirjanikud pigem kopeerija rolli ehk tõstavad erinevatest kanalitest tulvava teabe ühte portaali kokku ja toovad selle avalikkuse ette. Peamine sisuline nõue sealsele tööjõule on avaldada võimalikult palju ühikuid informatsiooni.

Eesti kohta tehtud digitaalmeedia (peamiselt veebiväljaannete) kvalitatiivuuringud näitavad, et meie meediaorganisatsioonid on orienteeritud kvantiteedile. Näiteks on veebitoimetajatel enamasti nõue „täita uudislinti" ehk avaldada iga teatud ajaühiku tagant (mis on keskmiselt 30 minutit) teatud tekstiühik. Ma ei nimeta seda artikliks, sest artikkel oleks teatud žanritunnustega korrastatud tekst, ühik ei pruugi seda alati olla. Samuti on kas lepinguliselt või suulise korralduse alusel kohustus avaldada ühe töövahetuse või mingi teatud ajavahemiku jooksul ettemääratud hulk tekstiühikuid. Need kriteeriumid on suunatud otseselt kvantiteedile, mitte kvaliteedile. Kvaliteet veebis peaks tähendama veebi kui meediumi tehnilise eripära rakendamist andmete selekteerimisel ja mõtestamisel.

Ei möödu vist päevagi, kui ma ei esita endale küsimust, miks on vaja avaldada suurest osast sissetulevast infost iga kord eraldi ühik, kui võiks koondada temaatilised tekstid üheks sisuliseks artikliks, mille informatiivsust suurendavad videod, graafikud ja fotod ning modereeritud kommentaarium? Miks on vaja täita iga 30, 20 või 10 minuti tagant linti? Lugejad ei loe ju ühikuid, vaid sisu, mis nendes ühikutes olema peaks. Miks eesti veebiajakirjandus on eraldiseisva meediumi asemel odav koopia kõigist teistest kanalitest?

Aga võib-olla see ongi koht, mis peegeldab eesti veebiajakirjanduse tulevikusuundumusi. Võib-olla räägime me veebiajakirjandusest Eestis viie aasta pärast kui tõsiseltvõetavast (või vähemalt sinna poole teel olevast) kanalist.

@ INFO @ INFO @

INFOKORILASTE PIKK PAASTUNÄDAL

Nädal aega eemal sotsiaalmeediast, kvaliteetajakirjandusest, Sirbist ja Müürilehest. Saatsime neli noort inimest seitsmeks päevaks infodieedile ja lasime Saagimil, munitsipaalmeedial ja näosaatel neid mõjutada. Otsisime vastust küsimusele, kuivõrd vormib ümbritsev infoväli meie reaalsust. Dieedi reeglid sätestasid, et uudiseid tohivad osalised tarbida üksnes eelnevalt määratud kanalist. Sotsiaalmeedia kasutamisest soovitasime hoiduda, mida osaliselt ka kuulda võeti. Tulemuseks on vabas vormis kirjutised dieedil loetust-kogetust.

KESINE EESTI VENEKEELNE MEEDIA

Gustav Kalm

Selleks et meediadieediraportil oleks jumet, pean esmalt selgitama, milline on minu tavaline meediatarbimine. Mul ei ole koju tellitud ühtegi lehte, seega paberkandjal väljaandeid sirvin harva. Veebiversioone kasutan, kuidas juhtub. Vahel ei ava ühtegi päevalehte viie päeva jooksul, teinekord satun prokrastineerides lõksu „alt+tab kuni Chrome, cmd+T, „po", enter" üle saja korra päevas ja loen Postimehe netiküljele riputatava kollase rämpsu üle korduvalt. Eriti Postimeest ja Pealinna loen tihti rööbiti, üritades mõista, mis on retooriline alus, mida nendes lehtedes peetakse normaalsuseks. Kuigi minu brauseri avaleht on *lemonde.fr*, ei loe ma seda regulaarselt. Üldiselt sirvin välismeediat vist sama tihedalt kui Eesti oma ehk siis perioodi varieeruvalt.

Minu ülesandeks sai hoida end kursis Eesti venekeelse meediaga, mis, nagu selgitatud, ei kuulu minu tavalisse meediadieeti. Nädalal 3.–9. novembrini ilmusid paberkandjal järgnevad venekeelsed väljaanded: 4. ja 6. novembril venekeelne Postimees (tiraaž 7398 ja 7339), 5. novembril Delovõje Vedomosti ja MK-Estonija, 8. novembril Den za Dnjom (tiraaž 13 638). Ehk siis pole venekeelset paberkandjal päevalehte, on vaid venekeelne Postimees, mis ilmub kaks korda nädalas, ja kolm nädalalehte, millest Den za Dnjom on enam-vähem venekeelse Postimehe nädalalõpulisa. Lisaks on kurikuulus venekeelne Delfi, mis tundub kommentaaride rohkusest lähtudes küllalt usinalt loetav. Kuna ma ei suutnud Delfit pidevalt jälgida, kirjutan vaid üleriiklikest paberväljaannetest, keskendudes ennekõike MK-Estonijale ja Den za Dnjomile.

Üks esimesi asju, mis torkab silma Eesti venekeelseid väljaandeid sirvides, on uudiste ja meelelahutusliku teabe koosesinemine. Trükitud eestikeelses Postimehes see nii ei ole, küll aga netiversioonis. Kuna potentsiaalne lugejaskond on väikesem, tuleb selleks et müüa, pakkuda kõrvuti nii tõsisemaid lugusid kui ka kollasemat kraami ja nippe sellest, kuidas hästi elada, umbes nii nagu eestikeelsete väljaannete nädalavahetuselisades. Venekeelse Postimehe, MK-Estonija ja Delovõje Vedomosti ärimudel näikse baseeruvat paljuski venekeelse originaalsisu kombineerimisel eesti keelest tõlgitud artiklitega. Küllap on nõnda soodsam. Postimees, Den za Dnjom ja Delovõje kasutavad kontsernilt saadud graafilist disaini, mis on samasugune kui eestikeelsel väljaandel. MK-Estonija ilme muutub lehe lõikes märgatavalt. Tagumine pool meenutab oma graafiliselt disainilt 1990ndaid – palju peenikest kirja, müstilisi jutte ja suured rasvased pealkirjad.

Den za Dnjom algab küllalt värvika ülevaatega viimase nädala sündmustest Eestis. Okupatsioonide muuseumile kingitud Berliini müüri tükki käsitleti põnevalt: arvestades, et tüki müürist oli kinkinud Berliini senat, pakkus ajakirjanik, et võiks ehk loota, et teine okupatsioonide muuseumi kurja esindaja Moskva kingiks samuti Tallinnale midagi, mis kujutaks Moskva ohvriks olemist. Arvamusküljel võttis Jelena Skulskaja kokku Ossinovski ja Ligi vahelise vaide, kõrvutades seda duellidega, mille kohta ta ise praegu loeb. Küllaltki prominentsel kohal oli ka usutlus Vladimir Velmaniga, kes oli käinud Ukrainas Ülemraada valimistel vaatlejaks. Tundub, et ta oli pigem Maidani ülestõusu vastu ehkki mitte otsesõnu, ja üldiselt ei näe ta Ukrainale lähiajal helget tulevikku, kuna puuduvad poliitilised liidrid, kes rahvast koondaksid. Lisaks on kokkuvõte Eesti eestikeelsest meediast, kus on iseenesestmõistetavalt suur rõhk Eerik-Niiles Krossi Postimehes ilmunud artiklil eestivene identiteedi kohta.

MK-Estonija toimetajaveerg väljendas pahameelt ja ennekõike arusaamatust erinevate riigiasutuste viimase aja otsuste üle mitte lubada Eestisse prominentseid esinejaid Venemaalt. Eraldi toonitatakse hiljutisi juhtumeid: näitleja Ivan Ohlobõstin ja etnoloog Valeri Tiškov, kellest viimase Eestisse mittelubamise üle avaldati imestust ka eestikeelses ajakirjanduses. Kummalisem on ehk, et artiklis seatakse Igor Korotšenko nende kahega samale pulgale. Kusjuures sarnases uudisjupis toob Den za Dnjom välja, et kui mõnest sellisest piiri taha jätmisest üldse aru saada, siis just sellest, miks Korotšenkot Eestisse ei lastud.

Huvitava mõttekäigu käib MK-Estonija tehtud intervjuus välja Venemaa Transparency Internationali liige, kes arutleb, kuidas vene kodanike võimalus Eestis lihtsalt äriühinguid asutada soodustab korruptsiooni Venemaal – Eesti äriühingute kaudu saab kanda raha lihtsamini *offshore* ühingutesse maksuparadiisides ja nii tegelikke tulusid varjata. Minu teada pole Eesti uuriv ajakirjandus seda teemat veel ette võtnud.

Kergelt ootamatu oli eluliste nippide rohkus. Eestikeelses ajakirjanduses pole see minu teada nii levinud. Näiteks oli MK-Estonijas artikkel, mis andis nõu, kuidas välismaalt ostetud ravimeid isiklikuks tarbeks Eestisse tuua ja kuidas Eestist ostetud ravimeid välismaale kaasa võtta. Lisaks oli samas kelmika pealkirjastusega lugu „Kas on elu pärast parim enne tähtaega?" ja riivjuustude võrdlus, mille võitis E-Piima riivitud Eesti juust.

Milline siis oli kahe suurima venekeelse nädalalehe põhjal ilmnev pilt sel nädalal? Selline Müürilehe tehtud lehtede valik eeldab tõenäoliselt mingit laiemat seisukohavõttu eestivene teabevälja kohta. Antud nädala baasil ei joonistu aga välja suuri geopoliitilisi skeeme ega ülevaadet keelekogukondade lõimumisest Eestis. Põhiline, mis ilmnes Eesti venekeelseid lehti vaadates, on nende viletsus – originaalartikleid on vähe ja lehti ilmub harva. Kahju.

PEAMINISTER NIMETAS VÄLISMINISTRINA AMETISSE REIN LANGI

Anette Parksepp

„Seitsmesed uudised" ja „Reporter" 2014. aasta novembrikuu esimesel nädalal. Täna saates: Edgar Savisaar avas Tallinnas pidulikult teelõigu (suurejooneline tromboonimuusika); Maris Lauri asus rahandusministrina ametisse (lustakas laulukene); köielkõndija kaugelt välismaalt tegi kaks uut maailmarekordit (pingeline muusikapala *action*-filmist); „Reporter" sai 30. augustil(!) kümneaastaseks (Tanel Padar & The Sun); Ukrainas on kriis (dramaatilised trummid ja keelpillid).

Nädal aega saan oma infot ainult TV3st ja Kanal 2st. Vaatan igal õhtul kolm tundi telekat, sealhulgas „Seitsmeseid uudiseid" või „Reporterit". Viskan nädalaks kõrvale Facebooki, Twitteri, *online*-väljaanded, paberlehed ja raadio. Oleme ainult mina, TV3 ja Kanal 2.

Saates tulekul: „rängas avariis sai inimene rängalt kannatada"; vana tädikene kaevas Jõgeval kortermajade vahele lillepeenra ja üks inimene arvas, et võib-olla pole see päris hea mõte; „maailmas palju tähelepanu – ja mitte ainult positiivset – saanud laste tuunimine on jõudnud ka Eestisse".

Keskmine eestlane vaatab telekat umbes kolm tundi päevas. Tõenäoliselt ei ole keskmine eestlane üliõpilane, sest tudengina on üllatavalt raske leida iga päev kolm tundi, et diivanil pikutada ja toanurgas vilkuvaid fiktsionaalseid elusid jälgida, olgugi et esmapilgul tundus kolm tundi üsna lühike aeg.

Meil on täna veel uudiseid. Saates tulekul: mida arvavad lapsed ja pensionärid vanadusest; kuidas on aru saada, kui inimene jääb vanaks; millega vanad inimesed tegelevad; millega lõppeb vanadus? „Seitsmeste uudiste" reporter käis USAs ja õnnistab meid mitu saadet teadmisega, mis tunne on istuda „The Ellen Show" publiku esireas. „Seitsmeste uudiste" reporter käis Pariisis ja jagab maarahvaga teadmist, kuidas saab eestlane hakkama suurlinnakorteris elamisega.

Paistab, et üksnes telemeediat tarbides saab põhiküsimuseks inimeste usaldamine, eriti kui vaadata kommertskanaleid, kus pole päeva jooksul mingeid muid informatiivseid saateid. Uudised on kell seitse õhtul ja enne seda tuleb elada terve päev sünges teadmatuse augus. Kolmapäeval kohtusin raamatukogus oma sõprade Gerdi ja Tuudur-Jaaniga. Gert küsis: „Noh, Anette, mida sina siis meie uuest välisministrist arvad?" „Ee... Kes see on?" Olin küll eelmisel õhtul näinud, et Urmas Paet läheb europarlamenti, aga uut välisministrit polnud veel leitud. Gert vaatas murelikult Tuudurile otsa: „Huvitav küll, et nad Langi nii kiirelt tagasi panid." Ma ei suutnud oma kõrvu uskuda – Rein Lang ei saa mitte mingil juhul olla uus välisminister! Gert ei andnud järele ja jätkas arutelu, kas Rein Langi sobib nii kiirelt pärast ministrikohalt tagasiastumist uuesti valitsema lubada. Lõpuks hakkasin kahtlema, et äkki on Lang tõesti tagasi. Eesti poliitika ju. Pärast pooletunnist jutuajamist tunnistas Gert, et uus välisminister on hoopis Keit Pentus-Rosimannus.

Pärast uudistemagasini tulekul: saates „Kodutunne" soovib 12-liikmeline perekond teha lastetoas remonti. Õpime, kuidas ehitada katust ja tuba ning mis on vineer ja kuidas seda kasutada, saame teada, kellega on remonditava kodu pereema abielus olnud, miks ta esimesest mehest lahutas, kui palju on laenu võtnud pereisa ning kui palju makrofleksi kasutada katuseaukude parandamiseks.

Olen uudistemagasinide suhtes esialgu väga kriitiliselt meelestatud. Iga taustale lisatud lorilaul ja ilmselt guugeldades leitud suvaline illustreeriv foto paneb kulmu krimpsutama. Kui kurdan sellest telefonikõnes oma isale, arvab ta, et põhilise info saab ju saadetest siiski kätte. Tõsi, paistab, et Eesti ja välismaa põhisündmused on uudistesaadetes kajastatud, kuigi kontrollida ma seda kuidagi ei saa. Lisaks leidub „Reporteris" üksikuid (mitteirooniliselt) pärleid, kus põhiliselt välisuudiseid kommenteerivad erinevad kodu- ja välismaised spetsialistid, andes toimuvast mitmetahulise pildi. Analüüsivad lood on eriti kiiduväärt, arvestades „Reporteri" vaevu uudistesaate piiril püsivat meelelahutuslikkust. Küsimusi tekitab aga uudiste järjestus: kas näiteks Jõgevamaal lillepeenraid kaevav vanatädi on ikka olulisem kui konservatiivide võimuletulek USA senatis või Ukraina kriisi arengud, mis on jäetud saate lõpuossa; kuidas sobituvad kõrvuti uudis autoõnnetusest ja videoklipp pandalapsukestest, kes ei taha vaktsiini saada?

Täna tulekul: uus jagu sarjast „Pilvede all", mille ühe peategelasena näete „Kartulite ja apelsinide" näitlejannat. Võib vaid oletada, kas tegelikult mängib parasjagu „Pilvede all" või „Kartulid ja apelsinid", sest kogu telekanalite omatoodang näeb ühesugune välja ja koosneb sarnase tonaalsusega sisutühjast dialoogist. Omasaadete promo saame nautida iga uudistemagasini lõpus. Peagi hakkab toimetama naabritüdruk, aga enne vaatame psühholoogi, sest täna on veel eetris keskealised mehed, aga enne padjaklubi ja varsti-varsti tulekul kättemaksukontori naised.

Kõige rohkem tunnen puudust sotsiaalmeediast, eriti Twit-

jätkub >

terist, kus saaksin lugeda, mida arvavad telesaadete või aktuaalsete uudiste kohta mu sõbrad, ajakirjanikud, poliitikud ja muud naljaninad. Elada terve päev mustas augus eraldatuna ülejäänud ühiskonnast on mulle kui ajakirjanikule ja politoloogiatudengile tõsiselt hirmutav. Sama kohutav on võtta passiivselt vastu ainult seda, mis tuleb toanurgas seisvast kastist, ilma erinevaid arvamusi lugemata-kuulmata ja seoseid loomata. Saades teada eelkõige, mis on tulekul saates ja pärast seda.

Pärast infodieeti: välisminister on tõesti Keit Pentus-Rosimannus ja paistab, et Eesti rahvas ei olnud valikuga rahul; Facebookis saan kohe teada, et Priit Pullerits seisab endiselt kõvade meeste kultuuri eest ja arvab, et Eestis tehakse *macho*'dele liiga; Twitteri uudisvoogu ei suuda ma nädal aega hiljemgi lugema hakata, sest see tundub justkui kiirelt tormav jooksulint, millele ma ei oska õigel ajal peale astuda.

,,HEA, ET SIIT LEHEST KÕIK TEADA SAAB''

Hanna Linda Korp

Kui Jaan Pehk veel täiskohaga kõrsik ei olnud, kirjutas ta järgmise lihtsa pala.

Kukkusin libedaga perseli
Õhtuleht kirjutas, et mind mõrvati
Sõbra lapsega mind koos nähti
Õhtuleht kirjutas, et pedofiil

Nädal aega kollase ajakirjanduse kütkes olemine muutis mu sügiseselt niigi aeglased ajurakud tardunud kristallideks. Swarovski omadeks, muidugi. Enne kui Heidi Klum Sealist lahutas, oli tal samuti Swarovski kristallidega sõrmus. Ja Õhtuleht kirjutas sellest. Loo all oli päris kindlasti link järgmisele artiklile, mis väidab, et seltskonnakaunitar Gerli Rosenfeldi purustavad. Ausalt, iga teine uudis kollases meedias räägib SNKTst. Ja iga esimene sellest, kuidas Argo Ader Tais oma poega päästab ja lihtrahvalt raha välja petab.

Kuid Delfi Publiku, Naine24 ja Elu24 kõrval löövad meelelahutusmaailmas laineid ka blogid. Võib küll tekkida küsimus, kuidas on kellegi isiklikud heietused seotud peavoolumeediaga, kuid siin pean silmas just nende inimeste veebipäevikuid, kes on juba enne kollases ajakirjanduses ilma teinud. Kas tahad teada üksikasjalikult, kuidas läheb seitsmendat kuud rasedal Mari-Leen Albersil? Ah et sulle ei meenu, kes ta on? Aga TallinnaTV Tipi ja Täpi saadet mäletad? Vot tema oli see Tipp, kuid nüüd on ta kaalus 200 kilo alla võtnud, ootab titte ja kirjutab sellest ja kõigest muust aadressil *marimell.eu*. Marimelli uudisväärtus on lausa nii suur, et kuulsa paari tegevusi kajastatakse ka mujal meedias, samuti kasutatakse seda infoallikana. Nii võttis Elu24 andmeid Argo Aderi poja olukorra kohta just sealt. Õhtulehe taustaga Albers nendib pidevalt, et klatš ja kõmu lihtsalt jõuavad temani, ilma et ta ise midagi ette võtaks.

Sa oled rase? Tahad kõhust pilte? Palun väga!
Sul sündis just beebi – tule temaga pildistama!
Sul on väikesed lapsed – tule teeme perepilte!

Blogide eelis on see, et neil on üks ja kindel autor, kes kirjutab tavaliselt isikliku kogemuse vahendusel. Nii tekib lugejal temaga usalduslikum side kui peavoolumeedia sõnaseppadega ja temas tärkab kirjutaja *isiku* vastu uudishimu. Mida rohkem klikke, seda rohkem pappi ja ilma rahata saadud tooteid sõbralikelt firmadelt, kelle eesmärk on end blogide kaudu reklaamida. Ja kes siis tasuta lõunast ära ütleks?

Samas peavad nn blogelejad jälgima, et nad tühiste apsakate tõttu huvilisi ei kaotaks. Elu24 lugeja on nagu Lassie, kes tuleb ikka koju, ja see annab Saagimile vabaduse iga päev sama sisuga artikleid avaldada. Blogil peab aga mingi uudisväärtus olema, selle ülesanne on lugejat *inspireerida*, tema maailma muuta. Selleks et ta ikka naaseks, noh. Lugeja peab sõbra postituse alla koondunud arvamusliidrite arutelu võib olla põnevam ja esinduslikum kui „Vabariigi kodanike" saates.

Eksperimendi toimumisnädalal mul kodus perioodikat – Vikerkaar, Hea Kodanik, venekeelsed Plug ja Rīgas Laiks – ei käinud, seega kiusatus just trükikojast tulnud ajakiri lahti teha ja seda imelist lehekülgede lõhna nuusutada polnud aktuaalne. Pean tunnistama, et ka linna ajalehtede puhul piirdusin nende veebiversioonidega, kuna need mul kodus paraku ei käi. Muide, soovijad saavad Peallinna ka tasuta koju tellida (ei ole mingi Müürilehe 18 eurot aastas!). Läksin kunagi Hollandisse õppima ja kuigi rattaga, mis on kohalik ühistransport, sõitsin tasuta, kartsin, et mul tekib ikkagi väike koduigatsus. Seega täitsin Pealinna kodulehel Hollandi aadressiga tellimisvormi, aga ajaleht küll minuni kunagi ei jõudnud. Pettumus.

Õnneks ei ela igal pool ELis ahned kapitalistid, näiteks „Poolas teeb tasuta ühistransport võidukäiku", raporteerib pravdalikult Pealinn. „Poolas Zory linnas koguneval esinduslikul foorumil" arutasid eksperdid tasuta ühistranspordi plusse. Kuna tekstist jääb mulje, et miinuseid sel fantastilisel uuendusel polegi, siis ilmselt seepärast tagaski Narva-suuruses Poola linnas toimunud foorumi esinduslikkust üksnes Tallinna abilinnapea Taavi Aas.

Küll aga jääb esinduslikkusest puudu nii eesti- kui venekeelsel portaalil arvamusrubriigis. Kuigi seda kompenseeritakse edukalt laia teemaderingi ja tõepoolest rahvusvahelise haardega. Nii arutati lehel *stolitsa.ee* ajateenistuse naiste jaoks kohustuslikuks muutmise üle ning üks arvaja ei andnud hinnangut üksnes selle mudeli kasutuselevõtule Eestis, vaid mõistis hukka ka rahvusvahelisi praktikaid: „Ma ei nõustu lisraeli hoiakuga selles küsimuses." Ehk kui keegi on mures, et linna eelarvest eraldatava rahaga tehakse ainult Keskerakonna propagandat, võin kinnitada, et see arusaam ei pea paika: propageeritakse ka grafomaaniat ning viljeldakse Brežnevi-aegse telesaate „Rahvusvaheline panoraam" stiilis ekspertarvamusi.

Mu lugeja ootab nüüd juba midagi propagandast, säh, võid

NFO @ INFO @ INFO

kostüüm uue klantsajakirja Hello! avapeol oli täiesti, *totaalselt* ajast ja arust. Oo, aga see uudis oli tegelikult ju Elu24s.

Seltskonnaajakirjandus toetub suures osas sellele, et teiste inimeste, olgugi et kontvõõraste, seiklustele kaasa elades unustatakse ära, et omaenda elu veidi igav on. Või otse vastupidi. „Oi, näe, mis ma sulle ütlesin, kohe näha, et petturist pede ta," nagu tõdeb Pehk. Justin Bieber pöördus jumala poole – milline õnn, et mina mingisugusesse väljamõeldud olendisse ei usu, kostab kommentaaridest. Lähed närvi, kerid edasi. Iga klikiga langed aina sügavamale maailma, mis eksisteerib ainult teatud internetiveergudel.

Paljastav, aga stiilne Gucci kleit istub Selena selga nagu valatult.

Kumma tädi tissid on paremad? Raske küsimus, aga väga oluline kogu progressiivsele inimkonnale.

Alustasin oma eksperimenti mõttega komponeerida artiklites esinevatest kõige absurdsematest lausetest lühinäidend või ahellaul. Ahellaul on regilaulueelne žanr, mis koosneb üksteisest tulenevatest küsimuse-vastuse või põhjuse-tagajärje paaridest. Õppisin parasjagu eesti rahvalaulu eksamiks ja taoline struktureerimisviis näis olevat päris tabav. Ent mõne aja möödudes ei viitsinud ma telefonist või arvutist „uudiseid" sirvides enam andekaid fraase tallele panna – mis mõttega ma seda üldse teen, kelle jaoks? Mu igapäevane reaalsus võttis natuke teise kuju: ärritusin kiiremini, mõtlesin lihtlausetes ega suutnud pikemaid tekste üldse läbi lugeda. Mõistagi teadvustasin endale, et see kõik on ju eksperimendi korras ja liialt tõsiselt ei tasuks asja võtta, kuid eimillestki tekitatud konfliktid ning lõputud fotogaleriid sellest, kuidas mõni kodumaine staarike peol teksapükse julges kanda, pugesid mu peakolusse nagu ussid õuna.

Telekaunitar Eliza Dushku hirmkallis ridikül sattus *halloween*'i-ööl varganägude küüsi.

Mina, kalestunud ront, teen ehk vahel õrna hingega inimestele tõesti tahtmatult haiget.

Minu reaalsus ei ole siiski Anu Saagimi ja tema kamraadide reaalsus. Ent nende ettekujutus elust näikse olevat universaalsem ja üheselt mõistetavam, sest lugeja peab ainult lingile klõpsama – hinnang on tema eest juba antud. Mustvalge maailm paistab värvitelekast, sealt, kus saate „Su nägu kõlab tuttavalt" osalejad publiku südant võidavad või hoopiski mõtlema: preili see-ja-teine värvis oma toa seinad üle, ostis uue voodikatte ning seda kõike ainult 20 euro eest – peaks ka midagi ette võtma! Ja see teine preili, vot tema võttis endale koera ja teeb temast iga päev pilte, kutsud on ju nii armsad! Miks minu kutt koera ei taha võtta? Kõik blogijad on viimasel ajal rasedad, peaks ka äkki lapseootele jääma? Saaks igast baikatekke ja värke osta...

Võib vist julgelt väita, et rase blogija parandab Eesti iivet märksa paremini kui ükskõik milline sotsiaalkampaania. Nii võib eesti tuntuima blogipidaja Malluka lehelt lugeda järgmist kommentaari: „Ükskord ma mõtlesin, et ma ei taha vist ikka emmeks hakata, sest ma muutun siis raudselt ilgeks kontrollifriik-*bitch*'iks ja stereotüüpse naise kehastuseks kõigi tema ebaloogiliste emotsioonidega, aga nüüd ma mõtlen, et see ei pea nii olema... Ei pea... :') *Cause you turned out awesome*!"

Oleks maru vahva, kui ma saaksingi oma eksperimendi positiivse noodiga lõpetada. Virtuaalne elu võib ju mustvalge olla, aga reaalsus pole seda teps mitte. See, et kellegi igapäevasesse lugemisvarasse kuuluvad tõsimeelselt Õhtuleht, Elu24, Delfi Publik ja seltskonnablogid, ei tähenda, et ta inimesena vähem väärtuslik oleks. Kuid mina suutsin end küll kollase ajakirjandusega ära mürgitada. Tarbida mõõdukalt!

PROPAGANDA JA GRAFOMAANIA KÄSIKÄES

Ivan Lavrentjev

Pealinn, Stolitsa, TallinnaTV

Lühidalt öeldes pole see munitsipaalmeedia nii hull midagi. Müürilehe toimetus võiks ikka tõsisemaid eksperimente ette võtta: nädal aega internetti mitte kasutada, nädal aega ainult kiirtoitu süüa või nädal aega mitte poosetada (see viimane on ehk raskeim).

Teine oluline tähelepanek ei käi mitte niivõrd meedia, kuivõrd mu enda ja ilmselt paljude lugejate kohta. Kui toimus tähtis meediasündmus, sain sellest teada Facebookist, mitte portaalist *pealinn.ee*. Üldiselt toimuvadki väga paljud sündmused nüüd Facebookis ning hiljem meedia kajastab neid, mitte vastupidi (vrd Ligigate). Rääkimata sellest, et mõne – karnaps! – ta krabada: 7. novembril kirjutas Tallinna pressiesindaja ja TLÜ ajakirjandusõppejõud (tere, tudengid!) Maria Jufereva Stolitsas arvamusloo sellest, kuidas äsja erakonda vahetanud Eerik-Niiles Kross „ei ole Edgar Savisaare suhtes ükskõikne", kuigi sama võiks ilmselt autori enda kohta öelda. Tema arust on märkimisväärne, et ükski poliitik ega ametnik pole kunagi Savisaare solvamise pärast tagasi astunud. Kas Ligi samm on antud paradigmas õige või vale, jääb lugeja otsustada. Jufereva viitab ka Krossi Postimehes ilmunud vägagi tasakaalukale eestivene integratsiooni teemalisele artiklile (PM 31.10) ning arvab, et lõimumine on niikuinii lootusetu: „Lugesin ühest portaalist anonüümset netikommentaari, kus arvati, et eestlased ei andesta venelastele kunagi okupatsiooniaastaid ja küüditamisi ning pigem võiks venelased Eestist kaugemale ära kolida. /.../ Eeldan, et seda mõtet jagavad paljud eestlased." Selline imetlusväärne induktiivne võime siis. Karl Popperil oleks selle kohta ilmselt natuke teine arvamus, ju ta seepärast polegi Tallinna Ülikoolis kunagi õpetanud.

Mu katsed TallinnaTV-ga ei kandnud vilja. Teleri ette eksisin kas varahommikul jogurtitops või hilisõhtul keefiriklaas peos ning sel ajal olid eetris muusikasalvestused hõreda täituvusega saalidest, ilmselt sama palju vaadati neid ka telerist. Legendaarne saade „Vaba mõtte klubi" – mis lahkab muidu olulisi teemasid, nagu Eestit ohustavad mustanahalised või vabamüürlus – puhkas sel nädalal (saade on eetris üle nädala) ning uudiste ajal olin eemal.

Üldiselt refereerivad mõlemad portaalid palju teiste Eesti meediaväljaannete uudiseid (ERR, PM, Delfi) ning *õigesti* meelestatud olemus- või arvamuslood moodustavad tekstide kogutoodangust väikese, küll aga vastiku osa.

Pean tõdema, et meediadieedi jooksul jäi kõvasti puudu kvaliteetsest keelekasutusest ja heast kultuurianalüüsist. Kunagi rääkis mulle üks endine munitsipaalmeedia töötaja, et ärgu ma kunagi kusagil öelgu, et tarvis oleks ka kodulehte *capital.ee*, muidu peetakse seda linlase ettepanekuks ja eraldatakse taas kord suured summad mõttetule tegevusele (2014. aasta Tallinna eelarve järgi maksab linnameedia üle kahe miljoni euro). Muidugi on see kõik vale ja raha võiks teistesse aukudesse (täht-tähelt) suunata. See, et uued tallinlased tasuta bussiga sõidavad, ei tähenda veel, et nad peavad samal ajal mingit paska lugema. Lugegu Müürilehte.

< *eelneb*

KELLE LONT ON LÜHIKE?

Krismar Rosin

„Pean ennast vana kooli ajakirjanikuks, kes romantiseerib ikka Hemingway' elu. *Macho*-mees täristas artikleid otse sõjatandrite keskelt. Või unistan ennast Remarque'iks, kes jõi magusat kalvadost ja kirjutas põgenike elust Pariisis."

Kui Müürileht mul infohügieenist kirjutada palus, jäin hetkeks nõutuks. Minu arust on Anu Saagim maailma seksikaim naine ja fakt, et presidendiproua minu lemmikräppariga suudles, võib tähendada, et *American Dream* saab viia isegi Maarjamaa armuafäärini.

Üldiselt ma mõistan sellist kõmu tekitamise vajadust. Mäletan skandaali ajal oma tublit, traditsioonilist ja eksimatut ema, kes kunagi ei ropenda, joo ega musta. Kindlasti pole ta kunagi ka kanepit proovinud ega oma abikaasat petnud. Aga kuna Evelini skandaal oli nii põnev, istus ta esimest korda Delfis lausa tunde. Isegi Facebook, mis talle muidu väga igav tundus, sai läbi jagatud ja laigitud. Ma ei saa aru, mida need noored seal kogu aeg passivad, tavatses ta enne Evelingate'i imestada. Tema jaoks olid aeroobikatrenni pildid küll laigitavad, aga mitte kõmu tekitavad. Kordades igavam kui poja tegevus – endiste klassiõdede sünnituspiltide laikimine.

Aga voh, näed, kõmu pani klikkima ja laikima ja nii klõpsutas emme terve õhtupooliku. Keegi arvas, et esileedi suudles Drake'iga, tänu sellele sai ta ka head räppi kuulata. *Started from the bottom, now we are in Estonia.*

Tõsi küll, mind ei ole kunagi häirinud artiklid jalgpallurite pruutide kehavormidest või rinnapildid, sest naised on ilusad. Aga lihtsam oleks ju minna otse Tube8-nimelisele saidile, kus pole vaja Walt Disney' fantaasiat. Küll aga pean ennast vana kooli ajakirjanikuks, kes romantiseerib ikka Hemingway' elu. *Macho*-mees täristas artikleid otse sõjatandrite keskelt. Või unistan ennast Remarque'iks, kes jõi magusat kalvadost ja kirjutas põgenike elust Pariisis.

Paar nädalat tagasi mõtlesin samuti Krimmi pommide, sõja ja *russkii jazõki* keskele minna. Tutvusin Lasnamäel armsa Katjaga, kes oli küll suhtes, aga armus kerges veiniuimas musse ära. Peagi kutsus ta mind ööseks Lasnamäele. Rääkisin siis talle plaanist minna Krimmi põnevuse ja pommide keskele, et oh, seal oleks romantikat ja ohtu. Haarasin ta kätest ja kirjeldasin olukordi, kus peaksime trotsima vaenulikkust ja vaesust ja kus mina saaksin kirjutada temast kui tegelasest Avril Lavigne'i hittloos *big big girl in a big big world*. Ja siis saavutaksime me mingist hetkest sõja kõrvale rahu ja elaksime kuskil Ukraina külas, kus ta mind hiljem viinahoos kirvega ära tapaks. Alguses oli Katja minuga nõus. Hiljem mõistsin, et tegelikult oli see lihtsalt viis mind lõksu meelitada. Kohe kui ta taipas, et minu Hermanni ei saa heisata, käskis ta mul magama heita. Hommikul viskas ta pohmas minu välja ja järgmine päev andis mõista, et nädala pärast tuleb talle Venemaalt peika külla. Temaga läheb ta hoopis Aasiasse ennast otsima ja mägedesse karjuma.

Võib-olla seetõttu tunnengi kibedust, et siin, Müürilehes virisen. Enam ei saa pikalt jahuda ja lugusid kirjutada – meie oleme ju klikipõlvkond. Klikk-klikk on uus kõrvu paitav heli ajakirjanikule. Kõik sisukad, pikad ja humoorikad tekstid on põhjuseta higi sõnaseppadelt, sest meile, klikipõlvkonnale, on vaja maksimaalselt lühikesi tekste, mida on võimalikult palju. Ühe raamatu lugemine on katsumus, isegi mina, vana raamatunohik, ei suudaks vist „Anna Karenina" tüüpi tellist ette võtta. Mina, kes ma armastan nii Muti, Kivirähki ja lausa jumaldan Veiko Vikerkaare veerge, kardan, et selline pidev klikk-on-okei-ajakirjandusmaania vähendab minu keskendumisulatust veel enam. Oleme tähelepanupuudulikkuse põlvkond ja selline info kiirtoit on haiguse süvenemiseks perfektne kasvulava. Kui minuvanustele valmistas raskusi romaan või novell, siis hakitud ja laigitud informatsioon teeb juba korraliku artikli lugemise keeruliseks. Sirbi tekstid tunduvad juba kontimurdev grafomaania!

Tunnen, et klikiga raha tagaajamine keerab tuksi nooremate põlvkondade funktsionaalse lugemisoskuse (öelgu oma sõna emakeeleõpetaja, ma tegelikult ei tea). Kallis lugeja, lihtne ülesanne. Ava enim loetud eesti väljaannete kodulehed. Siis uuri, mitu inimest neid tellib ja igapäevaselt loeb. Keskendu kõikidele artiklitele, nende stiilile ja sisule. Korruta see informatsioon viie aastaga. 365 päeva korda 5. Paistab, et me leidsime ideaalse mooduse, kuidas emakeeleõpetajatele vastu töötada! Või sobivadki meile lugemishälvikud?

•

Oh, mina kui noor pensionär tahaksin ikka heietada, et varem oli ajakirjanduse rohi rohelisem. Siis kirjutati elulisi, kauneid lugusid, nüüd oksendavad fakte ja YouTube'i videoid välja masinad. Varem oli ajakirjandus kui kunst, nüüd kui teadus. Kas kümne aasta pärast suudavad ajakirjandustudengid pikalt heietada ja kirjutada? Pullerits teeb nad targaks, tragiks ja kriitiliseks, aga äkki on klikk-on-okei-maania, mis kumab läbi sotsiaalmeediast, paberlehtedest ja isegi koolist, teinud nende ajud nii vastuvõtmatuks, et lugeda saab ainult susinaga peeru? Praegu tundub, et inimene, kes suudab Facebookis ürituse valmis treida, sobiks ilmselt ka kirjatsuraks. JAGA, VAATA, VÕIDA ja OLE NÕUS, ET MA EI OSKA KIRJUTADA! Soodustame seda, et ajakirjandus ei ole enam sõnaseadjatele, vaid klikiteadjatele, kel on selged kõik nipid ja pealkirjadega manipuleerimine. KLIKI SEDA JA VEENDU, ET MA EI OSKA KIRJUTADA.

•

Kunagi noore reporterina oli uhke olla ajakirjanik. Kirjutasin seiklustest, huvitavatest inimestest ja eluolust. Nüüd peaks vee peal püsimiseks vist kõmulisi pealkirju panema ja rindu pildistama. Kui varem kirjutasid artikleid oskajad, siis nüüd teevad seda mutrid. Kas klikipõlvkond suudab halvata ka meie funktsionaalse kirjaoskuse? Kas ajakirjanikul tasub toimetuse koosolekutel käimise asemel pigem loomingulisi töötubasid võtta? Või peaks ta jooma neli aastat välismaal ja sellest kuhugi kirjutama? Laik toob pappi, aga kas ka kutsumust?

Tänapäeval on igaüks kirjanik, veel rohkem ajakirjanik. Ajakirjanik on justkui tätoveering – iga kolmas tahab sellist tunnustust kanda. Igaüks tahaks uhket kehamaalingut, olgu ta siis Postimees, Äripäev või Õhtuleht. Aga tätoveeringu saamisel suuremates toimetustes mänguruumi pole, sest klikireeglid on hapnikureeglid. Mõni ehk plaanib tõeliselt tähendusliku tätoveeringu tegemist. Tahab olla eriline, tõeline kirjaoskaja! Või tõeline hr Meelelahutus! Tehke mu nimmepiirkonda elevandikõrvad, seda kellelgi ju pole, püüab verivärske ajakirjanik esimesena koosolekul hr Inspireeritud olla. Vanemtoimetajad aga leiavad, et idee on iseenesest hea, aga lont liiga lühike! Alati saad ju oma jura blogisse kirjutada, leiab keegi kogenum.

Siis võtavadki noored ise ette ja loovad oma portaalid ja toimetused. Kui teile meie londid ei sobi, teeme uue Müürilehe või Nihilisti, mõtlevad nad. Kirjutavad papita ja rindu näevad päriselus. Samas paljud ei julge. Üks ajakirjanik kurdab pidevalt, et ei tea, kas ta peaks pigem kirjutama mitu aastat edukalt ja pappi tegema või kirjutama tähenduslikult, tulgu, mis majandusseis, elu tuleb. Edukana kirjutades on ta pidevalt kurtnud, kuidas tema tõelised pärlid kellelegi ei sobi. Keegi ei taha armastust, filosoofiat, kõik tahavad viite olulist asja, mida deidi puhul arvestada, või vaadata, kuidas jalgpallurite naised välja näevad. Samas kaebab sõber, et pidevalt treitud jalgpallurite naised on tampinud kinni temas pesitseva Hemingway. Enam ei oskagi südamest kirjutada. Ausalt, tahtmise ja kirega. Aju tahab vaid oksendada ja oksendada.

Vanem põlvkond ei paista muretsevat. Vara veel põdeda. Kindlasti tuleb keegi hea ja võtab üle Verni Leivaku töö, kes uhkelt miljööd ja sõnakõlkse maalib. Võib-olla leiame kellegi kõmufänni, kes Meelis Kapstasega tublilt konkureerima hakkab? Võib-olla leiame uue Pulleritsu? Võib-olla tuleb üldse kõik kuradile saata ja Krimmi sõita?!

Kallis ajakirjanik, jälgi, mida sa kirjutad, sest tuhanded järgivad. Lugejate ajud on sinu käes, milleks see pidev *MINDFUCK*?

KUNSTNIK SA VÕID OLLA, AGA KODANIK PEAD OLEMA

Intervjuu **Paavo** ja **Paul Piigiga**. Küsis Keiu Virro

Võimalik, et vendade Piikide näod on teile juba tuttavad. Muu hulgas plakatitelt, mis tutvustavad 8.–13. detsembrini Linnateatris toimuvat rahvusvahelist festivali Talveöö Unenägu, mida nad käesoleval aastal tandemina veavad.

Paavo kuraatori- ja Pauli produtsendikäe all sünnib teatrifestival esmakordselt. Ja huvitavad pole vennad Piigid omakorda ainult festivali kontekstis, vaid ka (*pardon*, klišeehoiatus) ühe osana eesti teatrimaastiku uuematest tuultest.

Teeme kohe alguses selle kohustusliku osa ära, kus te tutvustate festivali Talveöö Unenägu, siis saab pärast juba rahulikult muust rääkida.

Paavo Piik: Meil on neli lavastust: Tamperest, Berliinist, New Yorgist, Pariisist-Lyonist. Lisaks põhiprogrammile tuleb Londonist lõpuesineja, Inglismaal elav ameeriklane Will Franken. Tegemist on teatraalse ja mängulise *stand-up*-koomikuga. Selles osas teeme koostööd Komeediklubiga. Lavastusi ühendab kaasaegne dramaturgia, mis mängib tekstidega. Selle loogiline jätk tundus *stand-up*.

Paul Piik: Linnateatri hooaja avamisel vahetasime Paavoga identiteedid. Paavo tutvustas end Paulina ja rääkis, kuidas festivali korraldamine on edenenud, ning mina esitlesin Paavona festivali lavastusi ning lõpus ütlesin, et tegelikult olen neid vaid internetist vaadanud, muidu mitte. Vaadake ka sealt, seal on kõik olemas. Aga päriselt-päriselt olen ma (Paul siis) näinud üht tööd („Cédric Andrieux") ja Paavo ülejäänuid.

Paavo: Meil oli kaks-kolm inimest, kes andsid nõu ja olid festivalidel jutupartneriteks, et otsustada, kas lavastused sobivad.

Paul: Mina tulin paati siis, kui otsused olid juba tehtud. Olen tutvunud kõigega tehnilise poole pealt. Kuna Paavoga suhtlen nagunii igapäevaselt, siis selles mõttes olen olnud festivali asjadega kursis algusest peale.

Paavo: Mulle meeldib teater, kus on lisaks muule mingi intellektuaalne pinge või vaimukus. Kõige tuntumad on Berliini trupp Rimini Protokoll ja Jérôme Bel. Rimini Protokolli puhul käivad inimesed linnas, kõrvaklapid peas, näitlejat kui sellist polegi ja see on nende puhul tüüpiline. Nad katsetavad, kuidas anda edasi mingit teatud maailmatunnetust, mis on parajasti aktuaalne, ja nad ei kasuta selleks tavapäraseid vahendeid, nagu näitlejad või valgus.

(*Paavo: Paul, mis sa haigutad või? Paul: Mhmh, ma ei saa aru, kas sa räägid nii aeglaselt seepärast, et Keiul oleks lihtsam pärast ümber trükkida, või kuna on pühapäev. Paavo: Ei, ma üritan mõelda ka samal ajal, kui ma räägin.*)

Paul: Ma olen Jérôme Beliga kokku puutunud, aga lavastust tean vaid kehva kvaliteediga video vahendusel. Tekkis selline tunne küll, et seda läheks ükskõik kuhu vaatama. Muide, teatris on minu jaoks ikka nii, et kui on mingi väga hea asi, siis ma ei oska öelda, miks see hea on, aga kui on halb, siis loomulikult tean kohe, miks – kuueteistkümnes minut läks käest ära ja miks nad sellise lõpulaulu valisid ja... Head asjad jäävad tihti müsteeriumiks, ma ei saa aru, miks see toimib. Aga tegelikult selles peitubki halva teatri võlu – see aitab analüüsida. Hea teater ei paku mõnes mõttes nii palju mõtteainet, vaid pigem emotsioone, tundeid.

Paavo: Annab mõtteainet, aga teistsugust. Mul oli Antti Mikkola lavastusega see lugu, et kohe pärast viiendat minutit tekkis vaimustus. Ma ei olnud teatris ammu midagi nii värsket ja vaimukat näinud. See on väga huvitav tekst, huvitav moodus, kuidas seda esitatakse, ja põnev teema – soome naised. Soomelik tumedus, millele on vint peale keeratud. Lavastuses on palju viiteid, mida ei pea tingimata ära tundma, aga kui neist aru saad, annab see lisa. Mikkola alustas muide näitlejana ning nüüd ta lavastab ja kirjutab. Ta on umbes minuvanune tüüp. Mul tekkis mingi äratundmine, et see on see, mida mina ju ka tahan teha.

Paul: Kas intervjuus võib irooniline ka olla või tuleb arvestada, et tekstis ei tule see välja? Tahaks öelda, et vaatame nüüd kavast, millised lavastused müümist vajavad, ja räägime rohkem neist.

Paavo: Üks tükk on ju veel. Ameerika lavastus, mida soovitas Kristiina Jalasto. Mina olen selle teksti lugenud. Kristiina vaatas lühikese aja jooksul umbes 14–15 Off- (või isegi Off-Off-) Broadway etendust ja talle jättis kõige sügavama mulje lavastus nimega „rogerandtom", mille nüüd festivalile kutsusime. Tegemist on tingliku tükiga. See on natuke Trieri „Dogville'i" moodi, mängib piiriga, et mis juhtub elus ja mis laval. Seejuures õnnestus veel nii, et autor ise tuleb samuti Eestisse ja etendab üht rolli. Muidu on samas osas erinevad näitlejad.

Kas siis festivali jõuks on nüüd nooruslik entusiasm ja energia?

Paavo: Me oleme nii vähe Linnateatris olnud, et tahaks, et kõik oleks ikka paueriga, mitte vana rasva pealt tehtud. Ja tegelikult sai sellest ju ka meie reklaamikampaania inspiratsiooni – natuke nagu *restart* või uus algus, et kaks tüüpi koputavad uksele ja nõuavad, et laske sisse.

Paul: Eks uued inimesed üritavad ikka alati suure hooga kõigele uut nägu leidma hakata. Kui tuleb uus juht, siis ta tahab alati uut logo... Ma ei müü ju näiteks Rakvere viinerit, mida ma ise ei söö. Ma müün programmi, mida ma ise näha tahaksin, ja see annabki laengu.

Kui nüüd natuke üldisemaks minna, siis teatris räägitakse ikka uutest värsketest jõududest ja kaardivägedest, kui noored peale tulevad. Loodetakse, et nüüd hakkab asju juhtuma, aga sageli ei toimu suurt midagi peale selle, et laval on lihtsalt mõned uued nimed. Mulle tundub, et teie puhul on see verevahetus ikkagi ka sisuliselt nähtav – nii Linnateatris kui Kinoteatris.

Paavo: Linnateatri puhul on muidugi antud noortele väga palju võimalusi tegutsemiseks ja teisalt sattus ilmselt kokku kuidagi õige seltskond. Suurtes teatrites ei toimi kunagi selline revolutsioonihetk, süsteemis töötab selleks liiga palju inimesi. Linnateatris on toimunud sisseelamine ja sulandumine väga rahulikult ja inimesed on hakanud vaikselt omi asju ajama.

Aga kas Linnateater kui institutsionaalne teater ja Kinoteater kui n-ö geriljaprojekt pigem vastanduvad või toidavad teineteist?

Paul: Mina seda vastandust professionaalses mõttes ei taju, aga samas näen mingisuguseid loomingulisi suundi vaadates, mida Kinoteatri omad tahavad meil teha. Võib-olla on need asjad, millele nad Linnateatris väljundit ei leia, ja ilmselt need ei peagi tingimata seal olema. Võib-olla need ongi mitteteatrilikud. Mõtted, mis vajavad teostust. Ma arvan, et Kinoteater on teistmoodi ideede inkubaator.

Paavo: Jah, teater väljaspool teatrit mõnes mõttes.

Huvitaval kombel ei ole sellest saanud ka vaest geriljaprojekti. Sageli on omaalgatuslikud teatriprojektid vaeslapse rollis – pole nagu õigupoolest kohta, kus teha, ega vahendeid, millega teha...

Paavo: No me oleme Kinoteatrit tehes ikka väga palju õppinud. Alustasime sellega küllaltki prostalt ja saime selgeks, mida on ühe teatriorganisatsiooni jaoks tarvis. Näiteks on vaja inimest, kes tegeleb pressiga, ja kedagi, kes tegeleb tehnilise poolega... Meil on väga väike üksus, aga olen aru saanud, et need asjad on vajalikud. Samamoodi on repertuaariteatris, aga seal on organisatsioon nii palju suurem.

Paul: Me võtame Kinoteatrit ühelt poolt kui lõbusat rühmitust, aga teisalt koosneb see juba vaikimisi distsiplineeritud ja töökatest inimestest – isegi kui teha seda lõbuprojektina, ei tule see välja lohakalt. Diana (*Leesalu* – toim.) ja Paavo, tuumik, mis alustas, on töökad ja mingis mõttes organiseerivad lavastajad. Nad ei ole unistajad, kes vajavad võimalikult palju abilisi. Nad saaksid ise ka väga edukalt hakkama. Sama võib öelda teiste hästi toimivate väiketeatrite kohta, nagu Cabaret Rhizome, mis koosneb samuti väga töökatest ja distsiplineeritud inimestest.

Paavo: Näiteks nüüdseks telesaateks saanud, aga algul lihtsalt kohtumisõhtuks näitlejatega plaanitud saates „Kontakt" on Kinoteater ja Linnateater juba põhimõtteliselt võrdsed partnerid. Kui sa töötad kultuurivaldkonnas, siis tahadki erinevaid impulsse, teha asju erinevates kohtades ja saada uusi ideid.

Kuidas teie omavaheline partnerlus toimib? Millal te koostööd alustasite?

Paavo: „Võidab see, kellel on kõige hullem mees" äkki?

Paul: Püstijalukomöödia oli ka.

Paavo: Mis, sa olid seal ka või?

Paul: Te tegite oma esika juba ära ja tahtsite, et keegi teine asja edasi korraldaks. Saime kokku, panime mingid punktid kirja, lõime MTÜ Kinoteatri ja kolisime Märzist Sõprusesse.

Kas te olete omamoodi *power brothers*?

Paul: Küsimus ei ole tegelikult niivõrd selles, et me oleme vennad, vaid pigem selles, et me oleme kohusetundlikud ja töökad ning koostöö toimib vastastikusel austusel. Ei ole muidugi ka päris nii, et Paavo on 100% lavastaja ja mina 100% produtsent. Meil on võimalik teha seda tõenäoliselt seetõttu, et Paavo on 60/40 lavastaja/produtsent ja mina vastupidi. Meil on üksteist lihtsam mõista, kui saame teineteise ülesannetest aru. Ei ole nii, et saame Paavoga kokku, ta räägib mulle mõnest oma ideest ja ma küsin esimese asjana, et oota, aga palju see maksab? See ei ole see, mida oleks algfaasis üldse teha vaja. See on üks esimesi olulisi õppetunde ka mulle, et kui räägitakse ideedest, siis peab produtsendi endas välja lülitama. See ei aita kaasa, sellisel juhul ei ole sind ruumi vaja. Kui räägitakse ideedest, siis pead olema samamoodi hull. Kui keegi ütleb, et kuule, paneks õige 900 prožektorit lavale, siis ei ole nii, et mina hakkan kohe ühe prožektori hinda ja energiakulu arvutama ja mõtlema, milline kulka eelarve tuleb.

Paavo: Ja Paulilt tuleb ka väga palju ideid. Näiteks mõte teha lavastus mustkunstnikega tuli Paulilt ja Ruudult (*Raudsepp* – toim.).

Kui vaadata teid nüüd kas või puhtfüüsiliselt, siis ühest küljest olete väga sarnased, samas peaaegu vastandlikud. *(Tsenseeritud halb juudinali, aga no vaadake neid profiile kuuvalgel!)* Sama kehtib justkui ka sisuliselt, et olete läbinud täiesti erinevad haridusteed, aga nüüd ajate koos ikkagi ühte asja.

Paul: Ma arvan, et põhjus, miks haridus ei mängi rolli (*Paavo on lõpetanud lavaka dramaturgina, Paul EMTA kultuurikorraldajana* – toim.), on see, et me läksime kooli ajal, mil olime juba suuresti välja kujunenud isiksused. Kui ma oleksin näiteks 18-aastasena majandust õppima läinud ja Paavo kohe dramaturgiks, siis oleksime arenenud selle käigus. Ja võib-olla ma mõtleksingi ainult numbrites ja Paavo näitekirjanikes. Samuti on näiteks Diana Leesalu ja Henrik Kalmet tulnud teatrisse hiljem. See tähendab, et meil kõigil on suur teatriväline tutvusringkond, ja see on tegelikult üsna haruldane. Kui inimesed lähevad otse lavakasse, on see nii intensiivne haridus, et lõikab su mujalt maailmast ära ja nõuab omaette pingutust, et leida hiljem inimesi väljastpoolt seal kujunenud ringi.

Paavo: Mina sain lavakast uusi sõpru, aga vähemalt pooled on ka n-ö eelnevast elust. Ma olin 24, kui lavakasse läksin (*Paavo on praegu 30 ja Paul 28* – toim.).

Kui Eestis räägitakse poliitilisest teatrist, räägitakse ilmselt NO99st, aga mulle tundub, et see, mida te Kinoteatris teete, on samuti poliitiline. Võib-olla mitte poliitiline selle sõna kitsas tähenduses, küll aga poliitiline ühiskondliku ja sotsiaalse tähenduses. Kas see on ka kuidagi sellega seotud, et olete väga kontaktis reaalse eluga ja võib-olla ei kao nii kaugele kunsti sügavikesse?
Paavo: Ma ise mõtestan seda kuidagi nii, et töötasin varem Heateo Sihtasutuses ja see, mida ma seal tegin, on minuga teatrisse kaasa tulnud. Mulle on väga oluline, et kõik, millega ma teatris tegelen, toetaks ühiskonnas suundi, millesse ma usun. Lisaks on oluline, kuidas me end kõrvalt vaatame. See on ka omamoodi sotsiaalne akt. Kui tulla tagasi Jérôme Beli juurde, siis tema on teinud tantsijatega ridamisi etendusi, kus ta vaatleb neid kui inimesi, mitte kui tantsijaid. Tantsimine on lihtsalt üks amet. Ka Kinoteatri mustkunstnike lavastuses vaatame mustkunstnikke kui ühe elukutse esindajaid. Samamoodi võiks teha lavastuse raamatupidajast. See ongi sotsiaalne akt, me ei võta teemaks kunstnikku kui sellist, vaid kui inimest ameti, kohustuste ja igapäevaste muredega.
Paul: Mulle tundub samuti, et mingi salapära jääb õhku juba sellest, et me ei pane piire nii selgelt paika. Mustkunstnike lavastuse puhul saime kõigepealt Karli ja Meelisega (*mustkunstnikud Charlekas ja Meelis Kubo* – toim.) kokku ja esimeste proovide vältel lihtsalt rääkisime ning siis hakkas mingi suund tekkima. Samamoodi oli Kinoteatri manifestidega. Mõtlesime välja mingid teemad, aga ei olnud ju kohe mõtet peas, et nii, kindlasti peavad lavale tulema koerad ja kulturist ja raievõistlus. Pigem võtame teema, räägime inimestega ja vaatame, mis sealt välja koorub. Paneme paika raja, mida mööda käima hakkame, aga me ei tea, kuhu välja jõuame. Oluline on liikumine. Mõnikord ikka kuuled, kuidas teatris räägitakse, kui keeruline on prooviprotsess ja et seal peabki raske olema. Siis on läbimäng ja esikas, aga see, et ei olegi elementaarne, et selle kõige käigus võiks olla tore ja meeldiv, tuli mulle üllatusena.
Paavo: Näiteks Julien Schwab, kellele me saatsime Talveöö festivali tutvustava kataloogi jaoks küsimusi, vastas küsimusele, miks just teater ja miks mitte näiteks kino või tele, et tema jaoks on kõige olulisem just prooviprotsess, need kohtumised inimestega, see on unikaalne ja seda ei saa kuskil mujal kogeda. Siis kui on juba läbimäng ja esikas, on tema töö ju tehtud.

Paul ja Paavo Piik. Foto: Renee Altrov

Aga kuidas te suhtute NO99 poliitilisse teatrisse?
Paavo: Mul on NO99ga hea suhe, aga ma ei pea seda ise tegelikult poliitiliseks teatriks selles tähenduses, et seal on ju teatrit alati rohkem kui poliitikat. Ma ei saa sealt enda jaoks niivõrd uusi lahendusi või ettepanekuid. Nad on selle minu meelest ka kuskil sõnastanud, et ei paku lahendusi, vaid tõstatavad küsimusi. Minu jaoks on teater poliitiline siis, kui uurid mingit teemat ja pakud välja ka lahendusi – see oleks poliitiline sekkumine. See on muidugi defineerimise küsimus. Mina võib-olla ootaks teatrilt veel rohkem just sekkumist. Eestis on see võimalus olemas, sest teater jõuab väga paljude inimesteni. On reaalne võimalus midagi muuta. Muidugi on palju neid, kes arvavad, et see ei peaks olema teatri ülesanne, aga mulle tundub, et kui selline platvorm on olemas, siis võiks seda kasutada. Ka perekonnadraamat vaadates saad mingisuguse mõjutuse, kuidas asjad võiksid olla või millised eetilised kategooriad kehtivad. Seda võib-olla lihtsalt ei tajuta niimoodi poliitilisena.
Paul: Ma olen osaliselt nõus. Kui sa juba otsid poliitilisust, siis leiad seda igalt poolt, aga mingis mõttes võid ju saada väga suure elamuse etendusest, kus on väga nii-öelda vale poliitika, aga see ei ole antud kontekstis oluline. Tähtis on, et sinuni jõuab mingi emotsioon ja sa ise tead, mida sellega teha. See ongi mõtlemiskoht, et ma ei tahaks laval ainult n-ö õigeid asju näha.
Paavo: Minu puhul on nii, et kunstnik sa võid olla, aga kodanik pead olema. See on mõneti imperatiiv minu jaoks, aga see on puhtalt minu seisukoht.
Paul: Üks on see, mida sa ise teed ja kuidas see sind mõjutab, teine aga, kuidas sa lased end mõjutada sellel, mida sa vaatad. Ma ei vaata kunstiteost nii, et see on kuidagi poliitiliselt vale. Seal peab ikka mingi filter vahel olema.
Paavo: Kõike ei saa muidugi võtta kui poliitilist akti, aga teine äärmus on samuti ohtlik – kui sa lihtsalt ei näe neid ideoloogilisi mehhanisme, mis asja all on. Vaatad silmad jõllis ja ei näe, et sind sunnitakse mingis suunas mõtlema, et sinuga manipuleeritakse.
Paul: No näiteks, kui sa tahad panna inimesi mõtlema taimetoitluse üle, siis palun väga, tee lavastus, kus kõik on hakkliha. Maast kasvab hakkliha välja, puu otsas on ainult hakkliha. Ma arvan, et lõpptulemusena hakkabki inimene just taimetoidule mõtlema.

Huvitav, kui suur see teatri mõjujõud ikkagi on. Räägitakse küll, et see või teine etendus pani mõtlema, aga mida see siis tegelikult tähendab? Vaatad etenduse ära, pärast kuus minutit mõtled ja siis lähed koju ja peksad naist edasi või?
Paul: Vat seda sooviks tõesti teada. Näiteks NO „Ühtse Eesti" näol. Tahaks, et oleks saanud kellegagi kogu selle protsessi läbi teha kuni hetkeni, mil see inimene pärast valimiskasti juurde läheb. Minu jaoks oli see kui korralik kodanikuõpetuse tund ja seda edastati väga heal viisil. Aga kui laias ulatuses see mõjus? Seda oleks huvitav teada saada.
Paavo: Eestis on teatrikülastusi statistiliselt kohutavalt palju, inimese kohta oleme vist Hollandi järel teisel kohal. Oluline on aga ka see, kes kõikidest neist inimestest ja mida vaatama satub. Kui teha näiteks Linnateatris või Draamateatris hea lavastus olulistest regionaalprobleemidest, siis need inimesed, kes vaatama tulevad, noogutavad, et on jah keeruline olukord, aga need, kes lavastust tegelikult nägema peaksid, ei näe seda kunagi. Paratamatult on ju teatripileti hind ka üsna kallis ja võib-olla inimesed, kellele sa midagi teed, ei satugi kunagi teatrisse.

Väidetavalt suudame võtta vastu uusi mõtteid, kui need nagunii juba klapivad meie olemasolevate väärtushinnangute ja põhimõtetega. Kui ühisosa ei ole, on raske ka mingit uut infot edasi anda. Kui sa paned Arvamusfestivalil vaidlema kaks äärmust, näiteks kooseluseaduse teemal, siis kui suur on tõenäosus, et mõni kummagi poole argumentidest teiseni jõuab ja tema seisukohti kuidagigi kõigutab? Seal ei ole lihtsalt seda ühisosa, kust info võiks läbi pääseda.
Paavo: Kindlasti on palju inimesi, kelle vaated on juba niivõrd välja kujunenud. Eks inimeste muutmine teatris algab sellest, millise mõttega nad üldse teatrisse tulevad. Kirvemeetodil kaheks jagades on kindlasti neid, kes lähevad teatrisse mõneti justkui kinnitust saama, et see, mida nad teevad, on hea ja õige, ja siis on inimesed, kes lähevad teatrisse, et neis tekiks küsimusi. Sa kas otsid teatrist meelerahu ja põgenemist reaalsusest või just seda, et sind raputataks. Sa kas otsid asju, mis kinnitaksid sinu seniseid arvamusi, või neid, mis neid ümber lükkaksid. Mõlemad on võimalikud.
Paul: Kas selleks kaoseks on tavaelu või kunst. Praegu tunnen küll, et lähen ise näiteks teatrisse pigem just elamust saama. Lähengi esimesse ritta ja las tulevad ja loobivad siis millegagi. See on lähenemise erinevus. Mingis muus faasis oleks ma kindlasti soovinud, et tehtaks pai ja ma teaks, et kõik saab korda, ning väga hea tunne on. Aga tahaks, et keegi paneks just mõnusa ora, et tuleks uuesti kõik läbi mõelda.

TEATRIFESTIVAL TALVEÖÖ UNENÄGU 2014 „TÕSISED MÄNGUD"

8.–13. detsembrini Tallinnas
Kuraator: Paavo Piik
Tegevjuht: Paul Piik

Põhiprogramm
Rimini Protokoll „Remote Tallinn" (GER)
Jérôme Bel „Cédric Andrieux" (FRA)
Antti Mikkola „Kuningannamängud" (FIN)
Julien Schwab, Nicholas Cotz „rogerandtom" (USA)

Kõrvalprogrammis on Will Frankeni *stand-up* „The Stuff They Put in Sleep" (USA) ja Paavo Piigi modereeritud kohtumised tegijatega.
Vaata lähemalt: *festival.linnateater.ee*

VINÜÜL – HELIKANDJATE PÜHA GRAAL

Mariliis Mõttus

Miks löödi Sixtuse kabelis püsti salvestusstuudio, millele viitasid erinevat värvi plaadid ning mispärast vinüülid endiselt nii hinnas on?

19. sajandi lõpus seemne mulda saanud vinüülitööstus on näinud oma rohkem kui sajandivanuse eluaja jooksul nii tõuse kui languseid, kuid DJde, melomaanide ja kollektsionääride jaoks on vinüülid endiselt erinevate palju vähem ruumi võtvate andmekandjate, nagu USB-pulgad ja CDd, kõrval kõrgelt hinnas. Esimesed teadaolevad katsetused heli salvestamisel tegi prantsuse härra nimega Léon Scott, kelle 1860. aastal leiutatud fonoautograafi abil õnnestus helivõnked küll paberile kanda, kuid tollal puudus võimalus neid uuesti esitada. Alles 2008. aastal töötlesid teadlased Scotti leiutise kritseldused helikeelde, millest paljastus kümnesekundiline jupp frantsude folklaulust „Au clair de la lune". Kaudseks peokultuuri ristiisaks ning meheks, tänu kellele muusikatööstus üldse eksisteerib, võib aga tituleerida eelkõige ameerika leiutajat Thomas Alva Edisoni.

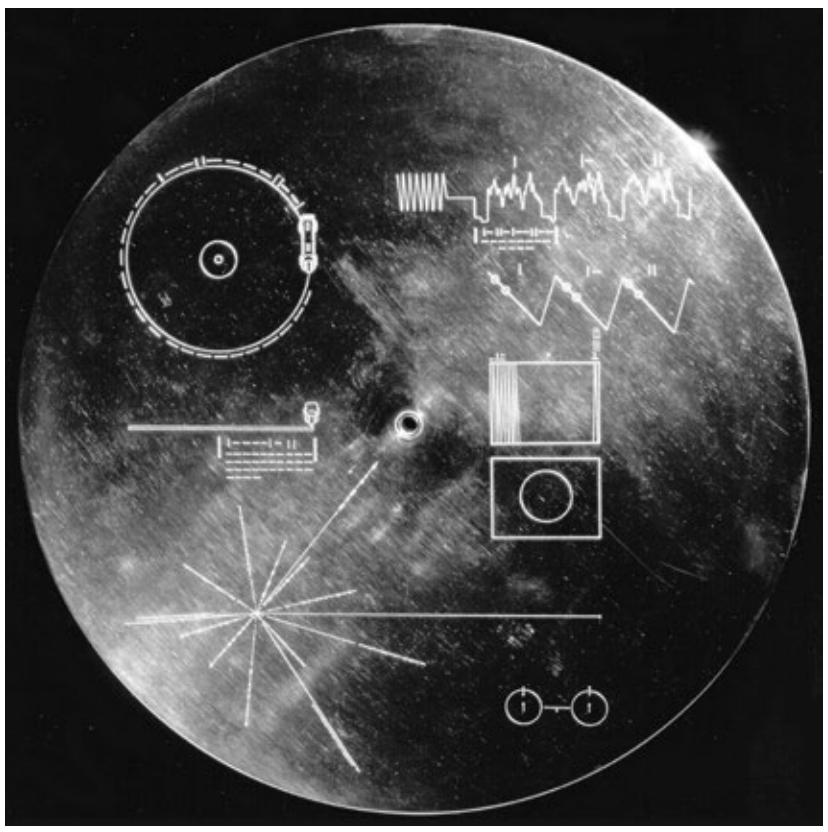

Voyageri kuldne plaat – NASA kosmosesse saadetud plaat, millele on salvestatud üle viie tunni helisid, mis iseloomustavad elu Maal. Foto: Wikipedia

KLASSIKA ON PUNANE, *RNB* ORANŽ

On aasta 1877. Edison on äsja välja nuputanud, kuidas salvestada ja taasesitada heli. „Mary had a little lamb," kõlavad esimesed surematud sõnad, mille Edison enda leiutatud fonograafi veerib. Taolisel aparatuuril ei pöörelnud aga vinüül, vaid valgevasest tehtud ning tinafooliumiga kaetud silinder, mis nigela kvaliteedi tõttu peagi vahast silindri vastu välja vahetati.

Kuid aastad möödusid, tuuled pöördusid ning Edisonil ei lastud kaua uhkes üksinduses tähesära nautida. 1887. aastal patenteeris saksa päritolu ameerika leiutaja Emile Berliner esimese grammofoni, viskas silindrid nurka ning pani aparaadile keerlema lameda ketta, mille esimesed, kummist või tselluloidist pressitud eksemplarid tulid müüki 1889. aastal ja olid viietollised ehk 12,7-sentimeetrise läbimõõduga. Tollase albumimüügi edetabelit valitsesid jõudsalt „Twinkle, Twinkle, Little Star" ja „Lord's Prayer". Lisaks prooviti plaate valmistada nii vahast kui ka klaasist, kuni jõuti šellakini, mille puhul osutus järjekordseks probleemiks halb helikvaliteet ja „komme" kergelt puruneda.

Kui lindistamisbuumi algusaastatel võis plaadil häält teha pea igaüks, alustades tundmatutest baaridaamidest ning lõpetades leiutajate endiga, jõudsid produtsendid peagi järeldusele, et müügiedule ja mainele tuleks kasuks mõne tuntud ja tunnustatud esineja jäädvustamine. 1902. aastal sai ühe varaseima grammofoniplaatide tootja Gramophone Company (sama ettevõte, mille logol ilutses grammofoni kuulav terjer Nipper, kelle järgi tunneme nüüd ära meelelahutuskontserni HMV) agent William Michaelis vihje, et paavst Leo XIII oleks nõus oma hääle helikettale salvestama. Mõeldud – tehtud. Mõni kuu hiljem oli muusikaspetsialistide grupp Vatikanis kohal ning helistuudio Sixtuse kabelis püsti. Kuid keda polnud, oli paavst – rohkem kui 90 õlul lasuvast eluaastast tingitud terviseprobleemid olid sundinud teda viimasel hetkel väljakutsest loobuma. Veidi aega edasi salvestus siiski toimus ning seeläbi sai Leo XIIIst esimene kirikuisa, kelle hääl plaadile pressiti.

Aeg möödus ning plaaditööstus sai järgneva kolmekümne aasta jooksul tunda nii majanduse paitavaid käsi kui ka valada kibedaid pisaraid. Kui 1929. aastal müüdi ainuüksi USAs umbes 150 miljonit plaati aastas, siis samal aastal Ühendriikidest alguse saanud suur depressioon viis need numbrid 1935. aastaks 25 miljonini. Teise maailmasõja lõppemisega hakkas inimeste toimetulek Ameerikas aga taas kord paranema, melanhooliakardin tuli eest tõmmata ning mis oleks stimuleerinud meeli paremini kui muusika.

1948. aastal esitles USA ettevõtte Columbia insener Peter Goldmark esimest 12-tollist 33 pööret minutis tegevat vinüülist valmistatud kauamängivat, millele oli võimalik salvestada 45 minutit muusikat. Selleks albumiks oli Frank Sinatra „The Voice of Frank Sinatra". Kuid ega konkurendidki niisama nurgas passinud. Juba 1931. aastal esimeste vinüülidega välja tulnud, kuid tollal sobivate esitamisseadmete puudumise tõttu kommertslikult edutuks osutunud katse teinud ettevõte RCA Victor läks 1949. aastal uuele ringile – avalikkuse ette jõudis seitsmetolline kiirusega 45 p/min ning 1–2 lugu mahutav vinüülist singel. Peale selle võttis RCA Victor vastu otsuse teha erinevaid žanreid esindavad heliplaadid erinevat värvi, hoolimata sellest, et värvilisi plaate seostati tol ajal lastele mõeldud muusikaga. Nii juhtuski, et esimesed popmuusikat sisaldavad seitsmetollised vinüülid olid mustad, klassikalise muusika omad punased, tumepunane viitas folgile, roheline kantrile, sinine poolklassikalisele muusikale, oranž *RnB*'le ja gospelile, helesinine välismaisele muusikale ning kollane lastelauludele. Kauaks sellist lahterdamist aga ei jätkunud – rõõmsameelne priiskamine muutis tootmisprotsessi keerulisemaks ning jättis tarbijatele hoopiski odava mulje.

Erinevatest mängimisomadustest tingituna läks 50ndate alguses lahti „kiiruste sõjana" ajalukku läinud võistlus selle peale, millise kiirusega plaadid siis ikkagi need kõige õigemad on. Lõpuks lahendas olukorra kompromiss ning plaate jäädi tootma nii kiirusel 33 p/min ja 45 p/min kui ka 78 p/min, millest viimane küll juba peagi poelettidelt kadus. Aja jooksul kujunes välja, et 12-tolline esituskiirusega 33 p/min vinüül sai peamiseks helikandjaks LPdele ning seitsmetolline singlitele. Edasisi aastaid võib nimetada vinüüli kuldajaks, mis kestis seni, kuni saabusid 80ndad koos kassettide ja CDdega, mis grammofoniplaadi võidukäigule piduri peale panid.

RENESSANSS

Kuigi CD-buumi nooruspõlv ehk 90ndad ning uue millenniumi esimesed aastad möödusid vinüüli jaoks enamasti *crate-digger*'ite ja DJde sõrmede alt läbi vuhisedes, ei ole nende tootmisele kunagi lõppu tehtud. Viimastel aastatel on vinüülide müük taas pigem tõusvat trendi näidanud, samal ajal kui muusikatoodangu müüginumbrid üldises plaanis üha murettekitavamaks muutuvad. Suurbritannia Fonograafiatööstus (BPI) teatas 2014. aasta algul, et grammofoniplaatide müük on küündinud saareriigis esimest korda peaaegu 1997. aasta tasemele ehk 780 000 koopiani ning 2015. aastaks ennustatakse selle numbri kerkimist juba üle miljoni. Optimistlikus suunas on turg liikumas ka USAs, kus eelmise aasta 4,2 miljonist eksemplarist on saanud aasta jooksul 5,9. Tuleb muidugi tõdeda, et eespool välja toodud 1929. aasta 150 miljonit eksemplari tundub praeguste numbrite kõrval lausa utoopiana.

ILU JA VÕLU

Kuid kuhu on ikkagi maetud see koer, mis vinüüli nii väga armastama paneb? Küsides seda 2013. aastal loodud plaadifirma Frotee ühelt ellukutsujalt Martin Jõelalt, saame järgmise vastuse: „Vinüüle juhib ostma soov omada midagi füüsilist, erilist, kogutavat ja pikemaajalist rõõmu pakkuvat. Nendega saab teostada erinevaid rituaale: uurida plaadiümbrist, vahetada plaadi poolt, aega maha võtta. Muusika kõlab soojemalt, elavamalt, ehedamalt, kuigi see on hoopis maitsel põhinev otsus. Kuna mina annan vinüülplaadil välja seni ilmumata muusikat, mis salvestati vinüüliajastul, on see mulle loomulik. Kui mõelda kaasajal valminud loominguga vinüülplaatidele, siis näiteks Eestis on selles osas edukalt vastu võetud Vaiko Eplik ja Ruutu Poiss. Ma järeldan sellest, et vinüülplaadile sobib pigem ajatu muusika, mis ei reeda kohe, millal see salvestatud või kirjutatud on. See aitab toetada ka ideed, miks vinüül on jäänud püsima, kuigi meil on olemas palju mugavamad formaadid."

Teise kohaliku plaadifirma Onesense boss Heiko Kase meenutab: „Näiteks esimest korda Quasimoto albumit „The Unseen" kuuldes tundsin, et mul on seda vinüülil vaja. Võib-olla võlub ühtesid vinüüli krõpsude atmosfäärilisus ja heli ümarus ning teisi popnostalgia ja visuaalsus."

„Ega õiget või valet formaati polegi, kõik on omamoodi sümpaatsed, aga argumente vinüüli kasuks on," kommenteerib viimase auväärset veteranistaatust Villem Valme *indie*-leibelist Õunaviks. „Vinüülis on fiilingut, tema mängimine on sündmus ja see tundub olevat ainus füüsiline helikandja, mis jääb kestma. Artistidel on vaja, et nende album ilmuks füüsilisel kujul – see kehtestab, et tegemist on olulise verstaposti, mitte lihtsalt failipakikesega. Vähemalt on see seni nii olnud ja tundub, et asi niipea ei muutu," ütleb ta. Ka Martin Jõela toob välja grammofoniplaadi eksklusiivsuse: „Kuna tehniliselt on vinüülplaadi võimalused kõige piiratumad, siis märgib see eelkõige, et vinüül on ikkagi luksuskaup."

JUMALATE MIKSTEIP

Eksklusiivsusest rääkides on vinüülil kanda veel üks sürreaalsena tunduv roll, milles CD-plaate ega kassette õigupoolest ette ei kujutakski. 1977. aastal saatis NASA kosmosesse kaks sondi, Voyager 1 ja Voyager 2, ja kummagi külge kinnitati kullatud vinüül – Voyageri kuldne plaat, mida stsenarist ja ulmekirjanik Timothy Ferris on nimetanud ka „jumalate miksteibiks". Nimelt on kuldsele plaadile lisatud pildid ning salvestatud helid, mis kannaksid edasi sõnumit elu ja kultuuri mitmekesisusest planeedil Maa ja seda ükskõik millisele intelligentsele maavälisele olendile, kelle „kätesse" see materjal hea õnne korral sattuma peaks. Plaadi „*tracklist*'i" uurides võib leida, et kettal teevad häält šimpansid, vulkaanid, vihm ja traktorid. Kuulda võib naeru, jalasamme, viiekümne viies erinevas keeles tervitusi, 90 minuti jagu muusikat (nt Bach, Beethoven, Chuck Berry) ja palju muud. Lisaks on Voyagerid praeguse seisuga meie koduplaneedist kõige kaugemal paiknevad inimeste loodud objektid.

Nii et kui 40 000 aasta pärast võivad praegused vinüülid tuleviku imeseadmetega asendunud olla, võib vähemalt loota, et kuldsed plaadid hõljuvad endiselt kuskil Andromeeda tähtede vahel oma sihtpunkti poole.

Kirjandus

Gronow, Pekka; Saunio, Ilpo 1999. International History of the Recording Industry.
Kasser, Ingmar 2012. Vinüülplaadi kuvand.
Osborne, Richard 2014. Vinyl: A History of the Analogue Record.
Perpetua, Matthew 2011. Vinyl Sales Increase Despite Industry Slump. – Rolling Stone, 06.01.
Schneider, Marc 2014. UK Vinyl Sales Already Exceed 2013 Totals, Thanks to Arctic Monkeys, Led Zeppelin. – billboard.com, 03.10.

AASTA MUUSIKAS: PLAADIFIRMADE ERI

Palusime kohalikud plaadifirmad pihitooli, et nende tuleva aasta plaanidelt katet kergitada ning tänavusele kokkuvõtliku pilguga tagasi vaadata.

Muusikatööstuse kodumaised korstnad on sel aastal eriti jõudsalt tossanud, mistõttu on publikuni jõudnud kõikvõimalikes formaatides ja žanrites materjali. Aga kuna uus aasta pressib peale, ajakirjandus on oma kärsitusega ikkagi ajakirjandus ja et te teaksite, mida oma isadele, emadele, *girlfriend*'idele ja *boyfriend*'idele järgmiseks sünnipäevaks kinkida, tuli leibelitel oma märkmikud taas kord lahti lüüa.

SEKSOUND

(vastab plaadifirma juht Rein Fuks)

Plaanid aastaks 2015: Plaanis on anda vinüülplaatidel välja mõned kodumaised *indie*-klassikud.

Bizarre'i „Café De Flor" ongi juba tehases ja ilmub jaanuaris. Uuest muusikast väärib märkimist Holy Motorsi seitsmetolline singel, millega praegu töö käib. Kuna meil täitus tänavu 10 tegutsemisaastat, plaanime oma sõpradele ja fännidele jaanuaris väikese peo teha.

Aasta kontserdielamus: Kindlasti R. Stevie Moore'i kontsert kinos Sõprus. Ilus muusika ja lahe energia! Paigaldasin just hiljuti Mihkel Kleisi tehtud R. Stevie Moore'i plakati koju seinale.

Parim kodumaine plaat: Aasta lemmikalbum on Jarek Kasari „Liiga palju viiuleid"! See käis meil autos vähemalt kolm kuud järjest! Plaat on vaimukas ja musikaalne. Kahjuks ei jõudnud esitlustele, aga mu naine ja laps käisid. Vaiko Epliku „Nõgesed" on ka kindlasti üks tähtis album. Minu jaoks tema üks parimaid siiani. Siis veel Tõnu Naissoo Trio LP, Pastaca & Tenniscoatsi „Yaki-Läki Versions", cirkl, Badass Yuki jne. Tore on ka see, et vanad Vennaskonna albumid vinüülile said!

ÕUNAVIKS

(vastab plaadifirma juht Villem Valme)

Plaanid aastaks 2015: Nagu Õunaviksil traditsiooniks, on plaanis anda välja üks reliis (kahe vinüüliga 2014 oli erand). Artisti ei julge enne välja hõigata, kui albumi materjal on koos.

Aasta kontserdielamus: Kohe meenub Dean Blunti põrmustav *live* Sõpruses, aga see oli juba 2013. aasta sügisel. Selleaastase „kananaha"-efekti sain kätte cirkli päris esimesel ja mitteavalikul laivil Sofaril, subjektiivsetel põhjustel. Mu kontserdielamused kipuvadki mu enda plaadifirma artistide esinemistega seonduma, kuna nendele jõuan ma kindlasti kohale.

Parim kodumaine plaat: Vaiko Epliku „Nelgid" on tegelik, aga mitte kõige üllatavam vastus. Seepärast lisaksin veel ühe tähelepanuväärse albumi: Maria Fausti „Sacrum Facere". Just sellisena Faust minu meelest toimib.

PROCESSED

(vastab plaadifirma juht Margus Löve)

Plaanid aastaks 2015: 2015. aastal kulgeb Processed jätkuvalt edasi sooviga eesti elektrooniline muusika ja produtsendid rahvusvaheliselt märgatavamaks teha. Lisaks jätkame oma klubiõhtute ning välisartistide kohaletoomisega. Plaadifirma kümnendaks reliisiks on planeeritud *ambient*'i/elektroonikat sisaldav album minult endalt nime 1DERL& alt ning kindlasti lisandub ridadesse põnevaid uusi tegijaid ning koostöid siit- ja sealtpoolt piiri.

Aasta peoelamus: Selle tiitli annan Tallinn JÄCK City aasta alguses Ulmes korraldatud üritusele, mille peaesinejaks oli rumeenlane Cosmin TRG. Ootamatult suur külastajate hulk ning sõbralik atmosfäär tegid sellest ühe väga meeldejääva peo.

Paljulubavaim kodumaine artist: Thing! Juba mõnda aega edukalt *DnB*-maastikul rahvusvahelist nime teinuna avas ta ennast ka teknot viljeleva produtsendina ning selle üle on mul ainult suur rõõm.

MÜRK

(vastab peosarja peakorraldaja Hugo Murutar)

Plaanid aastaks 2015: MÜRK plaanib tuua aastal 2015 välja esimese vinüüli enda leibeli alt ja seda Hooandja kaudu. Artistiks meie enda Artur Lääts koos ühe remiksiga Thomas Hesslerilt. Pidudega seoses ei tahaks veel kedagi välja hõigata, aga võib öelda, et on kindlasti põnev.

Aasta peoelamus: Pärnu Katlamaja avapidu. See oli antud linnas ja Eesti klubide mõistes midagi eriti värsket.

Parim kodumaine plaat: Praegune lemmik on endiselt Profile'i EP „Back to Basics". Konkreetne aeglane naturaalsete helidega nühkimine, mille järgi saab tantsida ka.

cirkl. Foto: Renee Altrov

Mihkel Kleis aka Ratkiller. Foto: erakogu

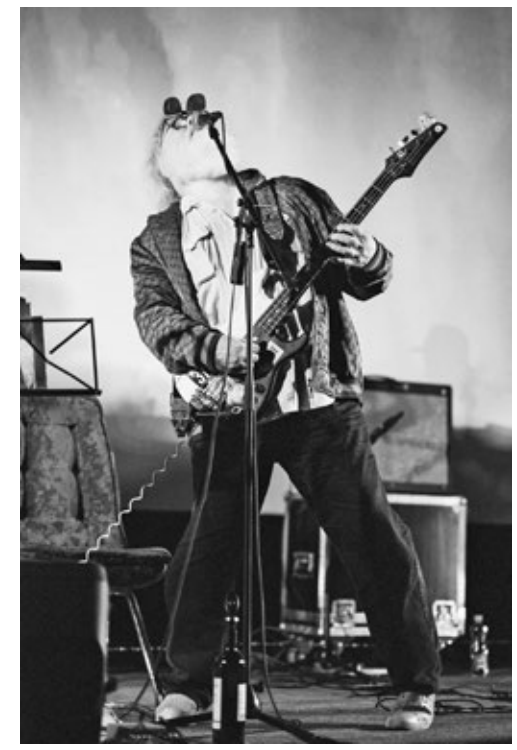

R. Stevie Moore Sõpruses. Foto: Tõnu Tunnel

Vaiko Eplik „Nõgesed". Albumi kaas

Vaiko Eplik „Nelgid". Albumi kaas

TRASH CAN DANCE

(vastab leibeli alustala Gert „Trash" Moser)

Plaanid aastaks 2015: Kassette salvestada, aga mitte ainult. Suuremas plaanis on teha lõpuks ära järjekogumikud „Kevad" ning „Suvi", et saaks niinimetatud aastaaegade seeriaga ühele poole. „Kevad" sisaldaks sulnist elektroonilist muusikat ning *indie*-poppi, „Suvi" oleks aga raskema *metal*'i ja keldrilisema heli päralt. Boonusplaadil seekord käredamat punkrokki. Samuti nõuavad ilmumist üheksakümnendatel salvestatud *shoegaze*'i bändi reliis ning samasse ajajärku jääv eksperimentaalse *ambient*'i projekt.

Aasta peoelamus: Aasta suursündmusteks on minu jaoks ikka ja alati kaks üritust – aprilli lõpus toimuv HÕFF ning suve keskpaiku aset leidev Estcon. Esimene siis hingega filmipidu, kus eesti avatuma mõttega kinosõbrad nädalavahetuseks Haapsallu kokku sõidavad, päevad läbi filme vaatavad ning ööd jätkupidudel veedavad. Estcon on aga Eesti suuruselt kolmas kirjandusfestival ning keskendub ulmele. Sõbralik seltskond, põnevad ettekanded ning heast huumorist pakatav napsitamine.

Parim kodumaine plaat: Sellel aastal on kodumaistest albumitest tõstnud mu tuju Ratkilleri „On Emotional Surface", Of Roofs, Genes and Stolen Meaningsi „Two: Places to Call Home", Hello Killu EP, Greeneyed Meganekko „Vernorexia" ja EDASI „The Discoverie of Witchcraft".

PORRIDGE BULLET / PUDRU KUUL

(vastab Porridge Bulleti üks eestvedaja Siim Nestor)

Plaanid aastaks 2015: See on väga magus küsimus, sest Porridge Bulleti plaanid on mu lemmikplaanid üldse. Ja kuigi taolistele küsimustele on vist tavaks vastata, et „plaanid on vägevad, aga veksleid ei tahaks välja käia", siis ma laseks siin nüüd mõnuga kogu Pudru-märkmiku valla. Eks paistab, mis siis saab, mis teostub, mis mitte.

Igal juhul on peaaegu plaadivabrikus või juba plaadivabrikus legendaarse Hypnosauruse esimese perioodi kogumik-LP ning vanema Aafrika muusika ülespumpamistega 12-tolline, mida nimetame Pudru kontoris uueks „Benga Bengaks".

Ja plaanid. Uus erinevate esitajatega EP „Bullets no. 2" (sisaldab Neuronphase'i, Rhythm Doctori ja kellegi lugusid veel). Tahame välja anda ka välismaalasi – Jamie „Winkle" Slaterit ja fantastilise, põhimõtteliselt terve elu omaette Põhja-Yorkshire'is muusikat loonud Crow44 EP. Temalt on meil jällegi sedavõrd palju uskumatut ja võrreldamatut materjali, et ideaalis alustaks ilmutamist EPde seeriaga, näiteks kolm tükki, ja siis selle otsa, kui terve maailm on ta järgi juba hulluks läinud, gigantne duubelalbum. Oi, see oleks *mental*-hea! Kas või juba tegevusena. Siis on meil veel Ajukaja *ambient*-album, Mart Avi & Ajukaja ühine teos, Hypnosauruse hilisema perioodi kraami vinüülile pressimine ja endiselt on isu ükskord ometi Ratkiller vinüülile lasta. Kurat, vaatan seda nimekirja siin ja... on ikka šeff plaadifirma. Meil on ka lääne tüüpide Jamie Slateri, Sad City ja Red Rack'emi tehtud remikse Pudru asjadest. Ei tea, mis nendega saab. Rack'em on ootamisest igatahes juba hullumas, kuna arvab, et me muneleme totaalse hiti peal.

Aasta peoelamus: Ma kardan, et kõige lahedamad peod olid need, kus ma ei käinud. Seal on ju ikka kõige parem, kus mind pole, *right*, Joe? Igal juhul usun, et väga head olid Jäcki tüüpide organiseeritud Huerco S.-i ülesastumine ja Niko püsti pandud pidu Lee Gamble'iga. Oi, need võisid head olla.

Nendest, kus käisin... Eks R. Stevie Moore'i kontsert Sõpruses rõõmustas väga. Ats on kuradi unimüts, ta võiks seda Kino Sõprus Live'i asja ikka tihedamini ajada. See on nii ideaalne – mingi suhteliselt eksperimentaalne vend laulab ja mängib laval ja sa istud mõnusasti toolil. Aga võib-olla on hea, et Ats nii unine on, saabki rohkem kodus olla. Seal on ka mega.

Parim kodumaine plaat: Väga meeldis Cubus Larviku album „Memorial" oma kaasahaarava miljööga. Kindlasti oli üks aasta sündmustest ka selle plaadi esitlusõhtu Sõpruses, aga ma jällegi ei pääsenud sinna.

Niisamuti esmaklassilised kassetid: Istishhadi „Sochi 2014", Ratkilleri „On Emotional Surface" ning Winny Puhhi ja Maria Minerva albumid.

FROTEE

(vastab Frotee üks asutaja Martin Jõela)

Plaanid aastaks 2015: Frotee plaanib jätkata eesti muusika avastamist ja tutvustamist. Plaanid praegu juhatuse koosolekutelt ei välju.

Aasta peoelamus: Kõige sümpaatsem pidu oli Ruutu Poisi singlite esitlus, mis toimus Balti jaama naabruses falafelikioskis Burger Box. Lihtsate vahenditega tehtud ning südamlik hea muusikaga üritus, mille osaliseks võis saada iga juhuslik möödakäija.

Parim kodumaine plaat: Kõige ägedam oli, et Ruutu Poiss jõudis lõpuks vinüülile, õigemini isegi kahele. Sellelt andekalt poisilt ootame veel plaate.

EISTZEITG 2014

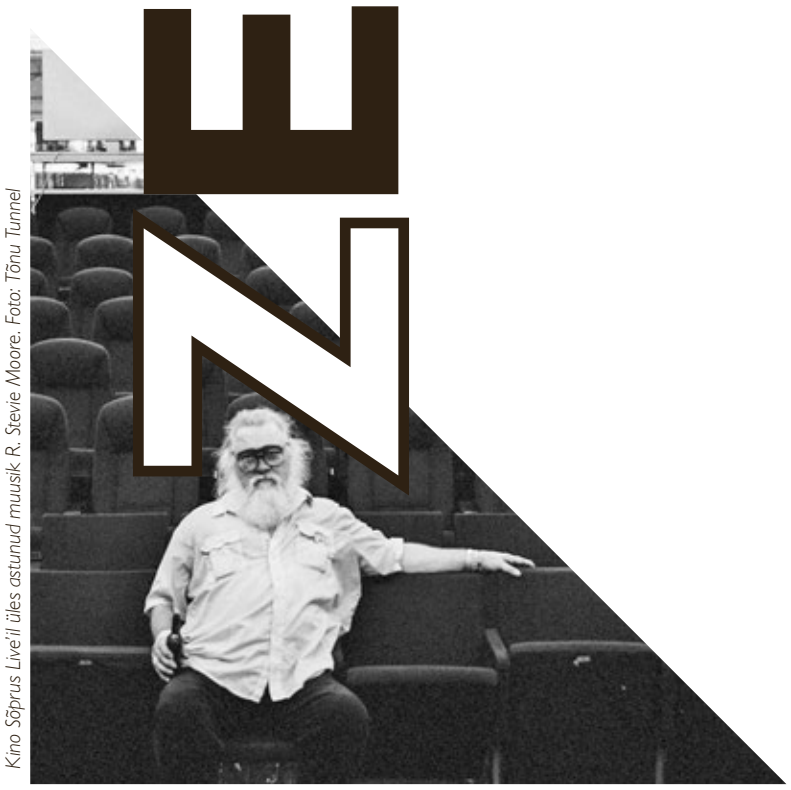

Kino Sõprus Live'il üles astunud muusik R. Stevie Moore. Foto: Tõnu Tunnel

Kuidas kõlas aasta 2014, kes on kohalikud FKA twigsid ja Mac DeMarcod ning millistele üritustele sa ikkagi jõudma oleks pidanud?

Käesoleva numbriga hüppab Müürileht esmakordselt kokkuvõttevedurile ja toob välja viimase *ca* 365 päeva eredamad muusikalised sündmused ning seda üsnagi subjektiivses võtmes. Valasime trükimusta tänavu arvustustega lehte panustanud kaasautorite lemmikalbumid ja EPd. Palusime eraldi välja tuua aasta jooksul toimunud parima kohaliku peo, mis reede- või laupäevaõhtu pikale venitas, festivali, mille pärast suvel tundmatute metsade vahele tasus ronida, või kontserdi, mida senimaani soojade sõnadega meenutada. Ja muidugi ei tohi unustada kohalikke uusi või sel aastal eriti säravaid tegusid korda saatnud muusikuid, kes tõestavad oma loominguga, et kohalikule skeenele jagub värskeid mõtteid.

TRIIN NIINEMETS

Plaadid:
Rotrum „High Up In The Trees"
Flying Lotus „You're Dead!"
Clap! Clap! „Tayi Bebba"
Dorian Concept „Joined Ends"
Paul White „Shaker Notes"

Lahedaim üritus: Absoluti pidu koos Falty DLiga. Kontsertidest meeldis väga Mount Kimbie Jazzkaarel ning festivalina Tallinn Music Week ja Müürilehe festival.

Tähelepanuväärseim kohalik artist: Rotrum, sest ta muusika on minu jaoks senimaani piisavalt omapärane olnud ja mul oleks hea meel, kui ta leiaks kuulajaid ka välismaal.

MAREK VXGHCHEGAFG

Plaadid:
Elastic Sleep „Leave You" EP
Vladislav Delay „Visa"
Blut Aus Nord „Memoria Vetusta III: Saturnian Poetry"
Temples „Sun Structures"
Peder Mannerfelt „II" EP

Lahedaim üritus: Kukemuru Ambient. See on kohe väga-väga tore, et vaiksed helid ka siin ilmanurgas omale ühe väikese festivali saanud on, ja pealegi läbuvaba – asi, mida harva ette tuleb. Minu jaoks toimis kõik: muusika, asukoht, atmosfäär ja isegi inimesed.

Tähelepanuväärseim kohalik artist: Badass Yuki. Mul pole vist praegu tegutsevate eesti artistide seas üht suurt lemmikut ning Badass Yuki pole selles osas erand. Kuid üritades n-ö objektiivselt vaadata, ei näe ma ühtki põhjust, miks nad ei võiks tulevikus välismaiste ajakirjade edetabeleis troonida. Oma asja teevad nad ju piisavalt hästi.

KAILI LEHTEMAA

Plaadid:
Beck „Morning Phase"
Caribou „Our Love"
Vaiko Eplik „Nõgesed"
KENE „EP 2014" EP
GusGus „Mexico"

Lahedaim üritus: Patt on puududa peolt, kus mängivad Drummie & Orav – nende pidude märksõnadeks on alati hea muusika ja kulunud kingatallad. Festivaliks Schilling, kontsertideks Bonobo, Trentemøller, Ballet School ja GusGus.

Tähelepanuväärseim kohalik artist: *Dark pop*'i viljelev KENE on kodumaisel muusikamaastikul nagu sõõm värsket õhku. Tumedad noodid ja tummised bassitõmbed annavad muusikale mõnusalt nõidusliku fluidumi. Ootan huviga iga uut lugu ja loomulikult täispikka plaati.

SVEN VABAR

Plaadid:
David Shea „Rituals"
Sunn O))) & Ulver „Terrestrials"
Galina Grigorjeva „In paradisum"
Motion Sickness of Time Travel „Ballades"
Andy Stott „Faith In Strangers"

Tähelepanuväärseim kohalik artist: Galina Grigorjeva on 1962. aastal Ukrainas sündinud eesti helilooja. Tema religioosse kallakuga looming, mis põhineb suuresti slaavi vaimulikul traditsioonil, pürgib võrdväärseks Arvo Pärdi teostega, kuid on oma keerukas mitmehäälsuses siiski ka väga omapärane ja erinev.

NIILO LEPPIK

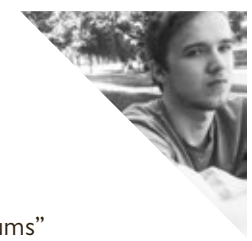

Plaadid:
Head High „Megatrap" EP
Sd Laika „That's Harakiri"
Wen „Signals"
Antwon „Heavy Hearted in Doldrums"
Freddie Gibbs & Madlib „Piñata"

Lahedaim üritus: Ma ei jõudnudki tegelikult ühelegi muule festarile kui Müürilehe omale. Esinesin seal ka ise, aga mulle imponeeris ürituse toorus ja väljaspool karpi mõtlemine. Hea tainas, millest saab kindlasti järgnevatel aastatel üks parajalt magus muffin.

Tähelepanuväärseim kohalik artist: DJ Perekond on praegu üks huvitavamaid eesti *romantic juke*'i tegijaid. Kutil on salves sellist püssirohtu, et hoia alt, Chicago.

MIKK PÄRNITS

Plaadid:
Nachtmystium „The World We Left Behind"
Cannabis Corpse „From Wisdom To Baked"
Body Count „Manslaughter"
Slaine „The King of Everything Else"
(Hed) P.E. „Evolution"

Lahedaim üritus: Hard Rock Laager 2014 – väga hästi korraldatud ja mõnusa atmosfääriga festival, mille ainsaks miinuseks on alati külalisesineja Paduvihm.

Tähelepanuväärseim kohalik artist: Super Hot Cosmos Blues Band – uus vana kool.

PĒTERIS MASĻENČENKO

Plaadid:
Swans „To Be Kind"
Oneohtrix Point Never „Commissions I" EP
Jessica Lea Mayfield „Make My Head Sing..."
Flying Lotus „You're Dead!"
Natural Snow Buildings „The Night Country"

Lahedaim üritus: Argo Vals Telliskivi Reval Cafés. Olles „relvastatud" ainult kitarri ja mõne efektipedaaliga, võlus Vals selle lühikese sooloesinemise jooksul välja maagilise atmosfääri, ladudes üksteise otsa helklevaid kitarriluupe ning luues sel viisil imeilusa tulemi. Puudu võis küll jääda koosseisust, kuid mitte mõjust, mida muusika avaldas.

Tähelepanuväärseim kohalik artist: Threes And Will. Kombineerides tugevaid psühhedeelseid riffe hägusate ja veidrate helimüüridega, pärinevad sellelt *noise rock*'i koosluselt aasta kõige kummalisemad ja lõbusamad muusikaelamused. Loodame, et neist saab midagi enamat kui järjekordne anonüümne Bandcampi artist, sest Threes And Willi puhul on ilmselt tegemist 2014. aasta kõige huvitavama eesti bändiga.

JAANE TOMPS

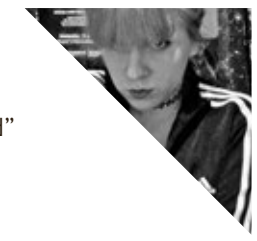

Plaadid:
Get Your Gun „The Worrying Kind"
Ty Segall „Manipulator"
Galvanic Elephants „Mosaic"
Mø „No Mythologies to Follow"
Temples „Sun Structures"

Lahedaim üritus: Patti Smithi kontsert Nordea Kontserdimajas. Vaatamata oma kõrgele eale hüppas ja karjus see naine laval nagu oleks aasta 79. Tema esinemine oli täis rõõmu ja armastust ning mitte kunagi pole ükski artist tekitanud minus sellist emotsiooni. Ütlen ausalt, et pisaraid sai valatud ja mitte vähe! Sügav kummardus!

Tähelepanuväärseim kohalik artist: Holy Motors. See tagasihoidlikuks jääv kollektiiv on hakanud pärast muljetavaldavaid esinemisi üha enam fänne koguma. Bänd paistab silma oma melanhoolse ja psühhedeelse kõlaga, mida võiks võrrelda nii Slowdive'i kui ka Tamaryniga, kuid eesti muusikamaastikul on neile analoogiaid leida raskem.

JOOSEP OLOP

Plaadid:
Dean Blunt „Black Metal"
Moodymann „Moodymann"
FKA twigs „LP1"
Perfect Pussy „Say Yes to Love"
Kate Tempest „Everybody Down"

Lahedaim üritus: Copelandi plaadiesitlus klubis Ulme. Oli nagu õudusunenäos, väga lahe.

Tähelepanuväärseim kohalik artist: Tommy Cash. Nii eksperimenteeriva artisti puhul on ootused kõrged.

HANNA LINDA KORP

Plaadid:
Vaiko Eplik „Nõgesed"
Vaiko Eplik „Nelgid"
Damon Albarn „Everyday Robots"
Jarek Kasar „Liiga palju viiuleid"
Sun Kil Moon „Benji"

Lahedaim üritus: Vaieldamatult kõige kihvtim pidu oli linnafestivali UIT lõpupralle augustikuus Aparaaditehases. Rahvas hullus. Mina hullusin ka. Õhus oli midagi sellist, mida ma Eestis varem tundnud ei olnud. Äge hiphopitroopika.

Tähelepanuväärseim kohalik artist: Tänavu üllatas mind kõige enam cirkl ehk Liis Ring, sest minu meelest on tal helimaastikel rändamiseks täiesti õige pagas kaasas.

ANTS SIIM

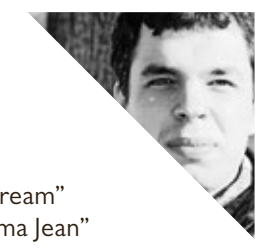

Plaadid:
Son Little „Things I Forgot" EP
Curtis Harding „Soul Power"
The War On Drugs „Lost in the Dream"
Lee Fields & The Expressions „Emma Jean"
Erinevad esitajad „Country Funk Volume II 1967–1974"

Lahedaim üritus: Schillingul oli hea atmosfäär, samas oleks artistivalik võinud mitmekülgsem/üllatavam olla. Teistest on eredamalt meelde jäänud mõned Tartu üritused – Indiefesti raames Lexsoul Dancemachine'i kontsert. Bella-Jörbergi pidu oli ka tore ettevõtmine, mis meelde jäi. Aparaaditehas

tundub hea potentsiaaliga koht pidude ja kontsertide jaoks. Lahe on ka asjaolu, et aina rohkem hakatakse nii Tallinnas kui Tartus rõhku panema lahedate toimumiskohtade leidmisele (kiitus ka linnafestivalile UIT).
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Estrada Orchestra – *funk*'i, disko ja džässi kooslus, millesarnast teist Eestis pole. On improvisatsiooni, meeldejäävaid käike jne. See, mis on džässis hea, tuuakse kaasahaaraval moel „lihtsamini seeditaval, aga mitte vähem tõsiseltvõetaval kujul" kuulajani. Sobib tantsuks ja niisama tšillimiseks. Plaanivad varsti ka plaadi välja anda.

PEETER KORMAŠOV

Plaadid:
Royal Blood „Royal Blood"
Temples „Sun Structures"
Bear in Heaven „Time Is Over One Day Old"
Lahedaim üritus: Eestis veedetud kahe kuu jooksul jõudsin väga lahedatele üritustele. Kui need semude maakodudes veedetud pikad nädalalõpud välja arvata, kus elu korraks filmiks muutub, olid suve lemmikpeod Kanalas. Näiteks Müürilehe festival, kus karrit müüsin ja poodiumile Gorõ Lana laivi vaatama ronisin. Möllasin mõlemal päeval hommikuni ja kogesin minevikku sattumise asemel värskeid kodulinna vaibe.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Tommy Cash – aus ja huvitav. Mõlemat on maailmas liiga vähe, eriti kombineeritult. Slippery Slope – kõlapildi terviklikkuse aluseks on nende ammune omavaheline sõprus ja üksteisemõistmine. Mitte nii tavaline asi muusikalistes kollektiivides.

MARILIIS MÕTTUS

Plaadid:
Lust for Youth „International"
Sean Nicholas Savage „Bermuda Waterfall"
Iceage „Plowing Into the Field of Love"
The KVB „Out of Body" EP
Wild Beasts „Present Tense"
Lahedaim üritus: Forest Swords Kino Sõprus Live'il ehk kontsert nagu superhea *soundtrack*'iga film.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Tommy Cash, sest nii palju *action*'it pole siinses muusikas ammu toimunud kui sel noormehel veres, ja kes see teine paneks ühele plaadile *witch house*'i, Enya ja euroträänsu. Faun Racket – obskuursus, tummine bass ja korralikus annuses hitipotentsiaali, millega vabalt välismaal kekata julgeks.

MATTHEW UNICOMB

Plaadid:
Matt Karmil „----"
Answer Code Request „Code"
Andy Stott „Faith In Strangers"
Gesloten Cirkel „Submit X"
The Bug „Angels & Devils"
Lahedaim üritus: Patrice Scott Ulmes. See oli esimene kord, mil Ulmet külastasin, ning sellest sai kohe, kui ma sisse astusin, üks mu uutest lemmikkohtadest. Scott mängis perfektset *house*'i ja tekno segu – midagi, mis tundub teoorias lihtne, kuid mille vähesed DJd suurepäraselt välja mängivad.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Originaalne Vändra gangster Bakey USTL. Inimesed lähevad segi, kui kuulevad, mis biite see tüüp teinud on.

HANNA-STELLA HAARISTO

Plaadid:
Dorian Concept „Joined Ends"
W.T.Drones „W.T.Drones" EP
Caribou „Our Love"
Fatima Al Qadiri „Asiatisch"
Logic „Under Pressure"
Lahedaim üritus: The Baltic Scene'i lava ja Stalkeri *showcase* Tallinn Music Weekil. Sattusin sinna kogemata, leidsin eest kolm võõrast leedukat – Fingalick, Deep Shoq ja 96wrld – ning armusin. Ja mitte ainult nende andekate poiste sügavatesse bassikäikudesse, armsasse lavaolekusse ja Fingalicki mesimagusasse häälde, vaid ka sellesse, kuidas see muusika rahva, sh mu enda, saalis ennastunustavalt *footwork*'ima pani.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Leikki. Ootamatu, värske, müstiline, ilus, sügav, põnev, karge ja kvaliteetne. Mis juhtub, kui kokku saavad esmaklassiline biidi- ja sämplimeister ning põhjamaiselt helge ja külmavärinaid tekitavalt kaunis lauluhääl ning mõlemal on ühine huvi maailma rahvaste muusika vastu? Siin pole midagi seletada, seda tuleb ise kogeda.

MERLI ANTSMAA

Plaadid:
Pae Kollektiiv „Pae Kollektiiv"
Trad. Attack! „Trad. Attack!" EP
Snarky Puppy „We Like It Here"
Marten Kuningas „Praktiline mees"
Lahedaim üritus: Erinevate Tubade Klubis toimunud pidu. Eriline asupaik, väga lahe sisustus ning nüüd ootan huviga nende remondijärgset avamist.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Noortest džässmuusikutest koosnev ja väga võimas Pae Kollektiiv ning Trad. Attack!, kes on suure tähena meie muusikamaastikule maandunud. Andekas ja eriti äge reivifolk!

LAURI VESKI

Plaadid:
W.T.Drones „W.T.Drones" EP
Moodymann „Moodymann"
tUnE-yArDs „Nikki Nack"
Ajukaja & Maria Minerva „C U Again" EP
Flying Lotus „You're Dead!"
Lahedaim üritus: Tallinn Music Week. Kuulsin ägedat bassimuusikat erinevates rütmides, mis Leedus ja Venemaal nähtavasti juba tugevalt teemas on. Linnalava üritused on ka alati inspireerivad.
DJ Spinn & Taso Hetkes. Ülisõbralikud mehed mängisid otsast lõpuni *juke*'i, tegid head MC-tööd, hoidsid pidu korralikult üleval ja muidugi embasid lõpus peokülalisi.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Lauri Tähe ja Kaja Kausi projekt Leikki, mida nad ise nimetavad etnohopiks. Minu jaoks oli kõige olulisem hetk, kui kuulsin öösel SoundCloudist muu tavapärase elektroonika vahele nende kriipivat lugu „Valus süda". Ma pole küll eriline tumeda muusika austaja (rohkem tilulilumees), aga see atmosfäär on küll mõnusalt rusuv.

HELMUT KOOL

Plaadid:
Ashrae Fax „Never Really Been Into It"
Badass Yuki „OPEN YOUR EYES TO THE LANDMASS"
Faun Racket „Enter Projector"
Wye Oak „Shriek"
Morrissey „World Peace Is None of Your Business"
Lahedaim üritus: Üllar Jörberg / Onu Bella / psühhodisko Genialistide Klubis. Kas just tänu sisule, ent peo kui sellise ees küll müts maha. Pirakas amps *camp*'i ning tänu uuele helisüsteemile üks valjemaid plaadimängupidusid. Festivalidest Schilling Merchandise'i ning Gambrinuse õllepoe kutsumise eest. Kontserdiks PHLOX Intsikurmus. Vahelduseks *power*-džässi ka suurelt lavalt. Bänd oli tipp-topp vormis ning nii publik kui ka muusikud õnnelikud.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Carrot Lights. Intrigeeriv kombinatsioon pop- ja *free*-džässist. Värvi ja originaalsust lisab artistlik ja improviseeriv *frontwoman* Laura Remmel.

KRISTJAN KARRON

Plaadid:
Aphex Twin „Syro"
Igor Swamp „Mycelium" EP
€urocrats „Black Hole Bass" EP
Gry Bagøien „Phantom Power" EP
Chris E. Pants „1981" singel
Lahedaim üritus: Teate, ega ma eriti ei arvanud, et ma millegi positiivse rüppe langen. Kui mõnel telesarjal n-ö muusikaliosa algab, siis vahetan tavaliselt kanalit, aga sel sügisel tiriti mind minu esimesele muusikalile ja mis muu see olla sai kui „Ooperifantoom". Grandioossuses olevat see Vanemuise lavastus kõvasti lääne superteatritele alla jäänud, kuid mulle on alati rukkileib valgest saiast sümpaatsem olnud. Ja hoolimata ühe norraka halvast häältest ja köhasest kurgust sai üks minu suur umbusk murtud. Kas muusika, ja kunst üldse, saab teha ühele inimesele suurema teene?
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Faun Racket. Küll on tore, et piltlikult öeldes kohe sama uulitsa peal uuenduslikku ja põnevat elektroonilist tilinat-talinat kokku keeratakse. Faun Racketile ei jää võõraks madalavõtmeline aeglaselt edasi rühkiv *ambient*-bassiliin ega ilusa eneseirooniaga uhkustav meesvokaal. Kui visuaalselt Kraftwerki mehi meenutav duo ka edaspidi „Enter Projectori" laadseid plaate laiemale avalikkusele jagab, siis on sünteetilistel helidel baseeruval muusikamaailmal Eestis veel hea ja helde tulevik ees.

SILVIA URGAS

Plaadid:
Sun Kil Moon „Benji"
Beyoncé „Beyoncé"
Mac DeMarco „Salad Days"
FKA twigs „LP1"
The War On Drugs „Lost in the Dream"
Lahedaim üritus: Tänavune aasta kukkus välja selline, et jätsin käimata pea kõigil kontsertidel ja lahedatel pidudel, kuhu tegelikult ju minna võinuks, aga samas ei tunne tagantjärele ka väga sügavat kahetsust. Tallinn Music Weekile, Schillingule ja linnafestivali UIT lõpupeole on samas siiani hea tagasi mõelda.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Trash Can Dance'i kaudu sattus mu Facebooki uudisvoogu teismelise Lasnamäe tüdruku artistinimega Greeneyed Meganekko EP „Vernorexia". Tekkis selline internetidetektiivi tunne – üritasin leida infot, kes ta on, kuidas kurat ta küll juba nii noorelt nii lahe ja andekas on ning miks ta juba maailmakuulus pole? Salapära lisab muidugi ainult maagiat juurde, kuid tema uut loomingut ootan küll põnevusega. Eriti vägev on, kui nii head asjad tulevad väljastpoolt juba tuntud seltskonda ja skeenet.

BERK VAHER

Plaadid:
Aphex Twin „Syro"
Ashrae Fax „Never Really Been Into It"
Scott Walker + Sunn O))) „Soused"
Boris Blank „Electrified"
Yumi Zouma „Yumi Zouma" EP
Lahedaim üritus: Suvitan juuli alguses teises Eestimaa otsas, aga seekord õnnestus end lõpuks Schillingule vedada ja olen väga rahul. Kuigi oli ka paar toredat muusikalist avastust, olid Schillingul tegijaiks ikkagi ilm, õhustik, inimesed ja toit.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Kuigi liikmed on kogenud, võib Faun Racketit ehk siiski veel uueks tulijaks nimetada? Ja nende esinemised lähevad üha mitmekülgsemaks ja üllatusterohkemaks, ootan huviga järge.

VOOTELE RUUSMAA

Plaadid:
cirkl „Fables of a Faraway Land"
Pastacas „Yaki-Läki Versions"
Viljandi Guitar Trio „10-56"
Ben Howard „I Forget Where We Were"
Tolm „Tolm"
Lahedaim üritus: Viljandi Music Walk – Viljandi linna oma mõnus *indie*-festival. Parim kontsert Vicki Genfan ja Eduardo Agni, kes on kaks eriilmelist kitarristi, kuid viljelevad sarnast *tap*-stiili.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: cirkl – siira helikeelega artist, kelle kompositsioonitaju on rikas ning värviderohke. Lugudes on põimitud erinevad stiilid, tunded ja tajud ning debüütalbum on mitmekesine.

EMILIE TOOMELA

Plaadid:
Todd Terje „It's Album Time"
Moodymann „Moodymann"
Imandra Lake „Avane"
Jack White „Lazaretto"
GusGus „Mexico"
Lahedaim üritus: Kõige satureerituma koloriidiga tuleb tegelikult meelde üks kodumaine majapidu, kus päike langes täpselt õige nurga alt sauna taha ja õhk sumises õigesti. Avalikest üritustest jäi aga helgeimalt meelde Intsikurmu festival – just nende kõige ebaobjektiivsemate kriteeriumide järgi ehk muusika kõlas paremini kui muidu, õhk oli soe, inimesed mõnusad ja olla hea.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Kui just sellel aastal inimeste huviorbiiti jõudnutest rääkida, siis Trad. Attack!. Mitte ainult auhindade ja meedia tähelepanu pärast, mis neid juba lühikese aja jooksul jälitama on hakanud, vaid seetõttu, et tegemist on nii võimsa ja imelikult ägeda muusikute kooslusega.

HELEN TAMMEMÄE

Plaadid:
Ajukaja & Andrevski „Rare Birds" EP
Rotrum „High Up In The Trees"
Firejosé „Red Mist" EP
Ruutu Poiss „Fabe" singel
Vaiko Eplik „Nõgesed"
Lahedaim üritus: Kui nüüd briljantselt aus olla, siis pean 2014. aasta lahedaimaks peoks Triin Ruumeti lühifilmi „Tupsu" järelpidu sellises legendaarses kõrtsis nagu Kolm Lõvi. Diskokera, kiluvõileivad ja Balti jaama residendid! Puldis S.S. Fabrique, kes ei peljanud filmi 90ndate vaibist šnitti võttes mikri vahendusel ka tantsupõrandaga juttu teha. Aga teine tänavune lemmiksari ja ühtlasi uustulnuk eesti tantsumuusikaskeenel on Bakey USTLi ja Preesh Mendezi veetav The Buff Dance. Pidu tõelistele tantsuhuntidele – üks väheseid, mis suudab põranda all klubimuusika mekade saundistandarditega sammu pidada.
Tähelepanuväärseim kohalik artist: Mul on hea meel Robert Nikolajevi tšakrate avanemise või selle üle, et ta on kraanid oma biitidest osasaamiseks lahti keeranud. Uude aastasse vaatan lootusrikkalt, sest tegijaid jagub ja kõrvarõõme leidub teisigi.

DJ-ANKEET

Foto: Laura Kallasvee

SIIM NESTOR

Detsembris saab 17-aastaseks eesti üks legendaarseim peosari Mutant Disco. Kuna selle teismeikka jõudva ürituse ellukutsujad Rhythm Doctor ja Raul Saaremets on juba varem Müürilehe DJ-ankeedis figureerinud, tunduski sünnipäeva puhul sümboolse ideena ulatada lõpuks teatepulk Mutandi triumviraadi kolmandale peale ehk Siim Nestorile, siinmail juba muusikaguru staatusega mehele, kes võib ühel päeval Ekspressi veergudel Miley Cyrusest kirjutada ning järgmisel meid raadiosaates „Nestor ja Morna" eriti mudase *indie*, valgustava *new age*'i või mõne muu keldrist tuleva veidrusega üle valada, R2 „Muusikanõukogus" kriitikanooli pilduda, asjatada plaadifirmas Porridge Bullet või kütta tantsusaalidele väga erinevatesse žanriäärmustesse langevaid hitte.

DJ-debüüt: Esimest korda mängisin inimestele muusikat umbes aastal 1993 tuttavate juuratudengite kursapeol. Lasin siis kassettide pealt *deep house*'i, mille olin sõprade juures lindistanud. Tartu Ülikooli ajal sai üles astutud veel ühel üliõpilasesinduse valimisüritusel, ühtlasi TÜ klubis, kus tuli lugude vahele ka rääkida. Samas ma ei tea, kas neid võib debüüdiks nimetada, sest ega ma siis regulaarselt plaate keerutama ei jäänud. Jätkus see 90ndate lõpul „Vibratsiooni" kogumiku esitluspeol ERKI suures saalis. Olin nii palju julgust kogunud, et ei suutnud plaate mängijatesse panna. Aga äkki võib debüüt olla hoopis 2001. aastal, kui klubis Spirit Mutandi alumisel korrusel öö läbi ainult Prince'i ketrasin. Pärast seda jäin küll sagedamini plaate mängima, siia ja sinna.
Muusikas oluline: Olen juba nii kaua muusikast mõelnud ja kirjutanud, et on tekkinud arusaamine, et ükski selline allakriipsutatud põhimõte ei jää püsima. Kui see kirja panna, siis hakkad sellele spetsiaalselt vasturääkivusi otsima ja leidma.
Muusikas ebaoluline: Vaata eelmist.
Mida mängin: Mutandil haussi, diskot, *new age*'i, *weird shit*'i, *dub*'i. *Indie*-pidudel *indie*-laadset muusikat. Süldipidudel Michael Jacksonit ja Led Zeppelini.
Mida ei mängi: Eminemi näiteks.
Eredamad mängumälestused: Süldipidudel mängimine on alati kõige lõbusam olnud.
Tehnilist: Jube tüütu, üsna masendav ja kahjuks väga sage on, et lähed kuhugi peole kohale ning siis selgub, et tehnika pole veel korralikult üles pandud, tuleb välja, et üks grammar on katki, mõlemad grammarid on katki, mälupulki ei saa kuhugi panna ja nii edasi. Pidevalt on selline jama.
Nõuanne: Kuulake palju muusikat.

Viis klassikut:
Black Sabbath „Paranoid"
Led Zeppelin „Whole Lotta Love"
Michael Jackson „Don't Stop 'Til You Get Enough"
Frankie Goes to Hollywood „The Power of Love"
Iron Maiden „The Number of the Beast"

Viis hetkekummitajat:
wzrdryAV „Medicinal Circuits"
D/P/I „MN.ROY"
Topdown Dialectic „/\\02"
Temple Volant „Daydream Drawings"
G.S. Sultan „AG_Greatesthit"

Lõppsõna: Tulge varem kohale!

Muusikarubriigile keerab volüümi juurde: biit me

Tommy Cash – €$¥
(2014)

Kuulas: Florian Wahl

Viimase aja kuumim teema Tommy Cash on eesti räpimaastikule nagu Molotovi kokteil vanadekodus. 23-aastane Tommy on reiviräppar, kelle ambitsioonid ulatuvad palju kaugemale kui kodune Maarjamaa. Eelmisel aastal tuli endine Kopli *hustler* välja videosingliga „Guez Whoz Bak", mis pani jutud kohe liikvele. *Trailer trash* superfriik on tõesti eesti hiphopis eksootiline, lausa tulnukalik olend. Video visuaalne pool jäljendas küll üht teist *crew*'d (Riff Raff, Kreayshawn, Lil Debbie, Dirt Nasty), kuid Robert Niko biidiga lugu oli *instant* hitt. Varasem SoundCloudi kraam oli vägev (nt ekstra nümfo „Toxic"), aga kindel suund puudus. Debüütalbum „Euroz Dollaz Yeniz" on endiselt eklektiline, kuid samas fokuseeritum.

Albumi avab atmosfääriline „Leave Me Alone", kus süngel *ambient*-maastikul põrkuvad udused 808 trummid. Sissejuhatus pole liialt teatraalne, vaid pigem ükskõikne hõljumine, kus Tommy elab välja pettumust, et ta siiani sellises pommiaugus nagu Eesti elab. Sarnase *witchtrap*'i vaibiga palasid on siin mitmeid, näiteks plaadi nimilugu „Euroz Dollaz Yeniz". Nii siin kui muusikamaailmas üldiselt on ilmunud viimasel ajal igale poole *trance*'i elemendid ning märgata on ka vana kooli reiviesteetika esilekerkimist. Elagu transs-renessanss!

Instrumentaalidega on artist peaaegu kümnesse pannud, kuigi üks neist on niivõrd ADHD ja *crazy*, et Tommy ise läheb täiesti kõrvust mööda. Nimelt „ProRapSuperstar", milles produtsent on Enya musa *footwork*'iga seganud ning viimasel minutil vindi täielikult *Eurotrash*'i *gabber*'iks üle keeranud. Järsemalt on *gabber*'it serveeritud sarnases loos „Baba Yaga", mis kanaliseerib 90ndate Thunderdome'i energiat.

Oma *drug-fuelled* riimid räpib ta veidras *faux*-afrikaani aktsendis, vinguvas nasaalstiilis. Tihtipeale tundub, et ta hääl ja stiil mängivad üle poeetiliste oskuste. Lüürika on tal üks perversne basaar, segu abstraktsetest sõnamängudest ning labastest nilbustest. Mr Cashi provokatiivne popidentiteet on eesti hiphopiskeenele värskendav, kuid maailmavallutust ma niipea ei ennusta.

The Wands – The Dawn
(Fuzz Club Records / Get your ass to Mars, 2014)

Kuulas: Jaane Tomps

2014. aasta Tallinn Music Weeki üheks meeldejäävaimaks hetkeks oli Von Krahli Teatris esinenud The Wands. Kopenhaagenist pärit Christian Skibdal ja Mads Gräs hüpnotiseerisid mind – ning usun, et ka teisi saalisviibijaid – setiga, mis pani unustama nii ruumi kui aja.

Bändi verivärske LP „The Dawn" vastab oma žanri ootustele ning kaasaegsed sürrealistid Taanist viivad kuulaja otse kuuekümnendatesse. Üritades võimalikult täpselt 60ndaid imiteerida, võivad neo-psühhedeelia harrastajad kukkuda klišeeauku, kuid The Wands on suutnud seda vältida. Kirevasse *acid rock*'i on segatud ehedat California *garage*'i ning plaati kuulates meenub lisaks The Doorsile ka Ty Segall.

Happest nõretaval albumil leidub mitmeid mängulisi palu, nagu „War" ja „Get It Out of Your System (Don't You Wanna Feel Alright)", millest viimane kujuneb oma lõbustusparki sobiva oreliga selle tripi kõrghetkeks. Erilist iseloomu lisavad Skibdali väänlev vokaal ja Gräsi hallutsinogeensed kitarriharmooniad. Duo lüürika kõlab küll autentselt, kuid paraku on see veidi kohmakas ning mitte just kõige tähendusrikkam. Neljakümne minuti jooksul kogetav muusikaline intensiivsus hoiab järjepidevalt üleval ärevust, mis alles viimaste lugude kuuldavale tulekul vaikselt vaibuma hakkab. Plaadi lõppu jäetud unelev „The Name of The Mountain" on näiteks nii lummav, et see võiks kesta igavesti.

Bänd on valinud oma esikalbumile ka absoluutselt õige nime – selle kuulamine jätab täpselt selle kummalise tunde, mis tekib koidikul, kui märkad pärast pikka ööd, et taevas hakkab heledamaks minema ja saabunud on uus päev.

Dorian Concept – Joined Ends
(Ninja Tune, 2014)

Kuulas: Triin Niinemets

Dorian Concepti muusikaga käib pidevalt kaasas teatav mängulisus ja omamoodi pöörasus, mis on omane ainult talle ja eristab ta *sound*'i teistest produtsentidest. Artistina on ta alati põnev ja üllatav olnud, *live*-esinemistel kontsentreeritud ning samas elav ja väljendusrikas. Tõsi küll, viis aastat tagasi ilmunud debüütalbum „When Planets Explode" oli minu maitsemeele jaoks kohati pisut närviline, ent vaatamata sellele kõlas see värskelt. Mida aeg edasi, seda enam on Concepti muusika omanäolisus progresseerunud ja küpsemaks saanud.

Olgugi et mehe varasemas loomingus omas suurt rolli microKORGi sünt, mis oli mõneti ehk isegi tema tunnusinstrumendiks ja läbimurdevahendiks, siis „Joined Endsi" puhul on haaranud oma koha Wurlitzeri elektrooniline klaver ja analoogsüntesaatorid.

Arvestades asjaolu, et Concept tuuritas mõnda aega ringi ka Flying Lotuse klahvpillimängijana, võiks eeldada, et FlyLo mõjud on ka tema enda helipilti märgatava jälje jätnud. Teatavad assotsiatsioonid küll tekivad, aga need on pigem rõõmustavad kui häirivad.

Juba singli „Draft Culture" väljatulekuga kerkisid lootused parasjagu kõrgele. Tegemist ei ole tüüpilise umpa-umpa tantsuhümniga – loo võtmeks on lihtne muster ja mingi seletamatu ehedus, mis selle nii kaasahaaravaks teevad.

„Mint" on analoogse, ent pisut joviaalsema meeleoluga lugu, milles Concept esineb enda vokaaliga. Tantsida võiks veel näiteks „The Few" järgi ja ka „Trophies" on galopeeriva helikeele tõttu omapärane. Nende lustakate palade kõrval balansseerivad mitmed peenemad ja rafineeritumad lood, mis peegeldavad omal moel justkui muusiku meelerahu.

„Joined Ends" on kindlasti Concepti loomingus uue perioodi alguseks. Ameerikat ta avastada ei proovi, ent meeldivaid üllatusi jagub sellegipoolest. Vahelduvad meeleolud mitmekesistavad loodut ning tulemuseks on kerge ja õhuline tervik, mis lõppeb sama sillerdavalt, kui see algab.

Marten Kuningas – Praktiline mees
(Kingloom, 2014)

Kuulas: Kaarel Arb

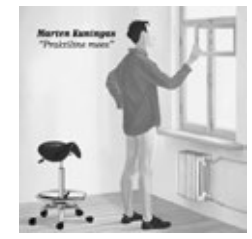

Vabandusega alustamine ei ole reeglina väljavabandatav, nii et olgu ülestunnistus, et Marten Kuninga muusika puhul on pea alati olnud keeruline oma suhet ja suhtumist sõnadesse vormistada, siin siis pigem lihtsalt teekonna algus ja ühtlasi kahest võimalikuna tunduvast algusest napilt etem. Teine sisaldaks märksõna „superstaar", kuid sellest võiks nüüdseks juba ammu küllalt olla.

Jah, teekond. „Praktiline mees" ei tundu sihtpunktina, vaid sammu(de)na millegi suunas, mis võib-olla paistab kaugelt, aga võib-olla mitte. Kaarti ei ole, sest ümbruse vaatlemine on sellel teel sirgjoonelisest liikumisest olulisem. Kella ei ole, sest teepervel peatumine on päralejõudmisest tähtsam.

Õigupoolest on see ju ikka seesama teekond mis „Janul", samm on muutunud aga veelgi kindlamaks. Veel vähem kostub Kuninga muusikast meeleheitlikku vajadust end tõestada, olgu siis endale või kellelegi teisele. See aeg on juba olnud, tehtud ja läinud, jäänud on tung teha seda, mida hing ja süda soovivad. Ja nende maitse tundub hea.

Tundub ülekohtune mõnd albumi paladest eraldi välja tuua. Ei toogi siis. „Janust" rohkem on tema järglane tervik, muretult, sisendavalt ja endasse haaravalt voogav ühtsus. Ning samas nii võluvalt lihtne. Sa ei pea teadma midagi Marten Kuningast, ja kui paratamatult tead, siis unustad ära. Kõik staarisaated, Kroonika ja Delfi paljastused ja Eplik2-tiitlid.

Albumi kümnes palas on muidugi oma osa neist kõigist, aga kuskil kaugel peidus. Siinne Marten Kuningas on kõigest sellest eemal ning kuskil ajast ja ruumist sõltumatuna hõljumas. Kas nii võiksid kõlada nullindatest mõjutatud 80ndad? Või hoopiski 60ndad?

„Praktiline mees" silte ei vaja. Klassikaliselt laulusõnadega täidetud vaheleht pudeneb käest. Need sõnad saavad tähenduse läbi esituse, läbi kõla. Sõnad, mis paberilt loetuna vahel õige pisut pelga trikitamise mulje võivad tekitada, sobivad muusikas täiuslikult kokku. See muusika võiks laulda telefoniraamatut või Windowsi kasutustingimusi, aga laulab hinge ja südant.

Elephants From Neptune – Pressure & Pleasure
(Birdeye Entertainment, 2014)

Kuulas: Asko Astmäe

Vaadates tõtt Elephants From Neptune'i teise kauamängivaga, kõnetab see mind eelkõige kui maitsekuse kehastus. Musta ja valge aegumatust kombinatsioonist kantud elegantne minimalism on päris erinev elevantide debüüdi kirevat laadi kaanekujundusest. Muutus disainivaldkonnas peegeldab arengut ka muusikas.

Bändi looming – tihti *desert boogie*'ks nimetet – sammub loomulikku rada pidi ja mingit drastilist suunamuutust ei tundu olevat. Kõla on gruuvikeskne, aga samas piisavalt muutlik, et vältida üksluisust. Žanriliselt esineb elemente ühest, teisest ja kolmandast, kuid ühegi lahtri sisse EFNi kinni müürida ei tahaks. Tõsi küll, muusikas sisaldub päris korralikult bluusrokilikku jõudu. Koosseis bass-trummid-kitarr-kitarr on ehk rokkmuusika vaste 4-4-2 formatsioonile. Kõik pillimehed on pädevad ja esineb ka virtuoosseid hetki, aga toimitakse eelkõige just tervikuna, kus igaühel on täita oma roll.

Uuest rääkides on aeg naasta eespool mainitud arengu juurde. Muusikale on juurde tekkinud sujuvus. Kõik elemendid loksuvad lugude jooksul paika nagu kellavärk ja albumi pealkiri „Pressure & Pleasure" kirjeldab päris hästi seda, kuidas dünaamikaga mängitakse ja erinevate käigu- ja volüümivahetuste kaudu kulminatsioonini jõutakse. Omal moel meenutab see Arctic Monkeysi mullust plaati, mis kulges sarnase enesekindlusega, kuigi, tõsi küll, EFN on oma kõlalt paar kraadi rajum. Albumi tuju on valdavalt mänguline ja hoogne. Selline *feel-good* element väljendub ka refräänides, mille Robert Linna tugev, bluusilik hääl ikka päris-päris kaasahaaravaks võib teha.

Paar lugu tooks ka eraldi esile. „We Are the Police" on oma mitmete kitarririffide ja sellega, kuidas refräänihüüatusele eelneb täpselt õige kogus *cowbell*'i, antud kaasahaaravuse musternäide. Lõpusirgel esile kerkiv lisahäälte rakendamine palas „Flowers" lisab loole kohe põnevama dimensiooni. Ja siis on veel „Vaikus". Plaadi ainus eestikeelne pala, kus teeb kaasa ka Ivo Linna, sisaldab ülejäänust rohkem salapära, mida oleks huvitav järgnevates peatükkides rohkem kuulda. Elephants From Neptune on teinud tugeva albumi, millel on nii mammutlikku kaalu kui ka nõtkust, aga kui koostisesse lisanduks rohkem neptuunlikku müstikat, oleks tulemus ilmselt veelgi uhkem.

Super Hot Cosmos Blues Band – Countdown to Jesus

(SHCBB, 2014)
Kuulas: Ants Siim

Super Hot Cosmos Blues Band, mis loodi 2013. aasta sügisel, on saanud nüüd, aasta hiljem maha oma üsna „ameerikapärase" debüütalbumiga. Esmamulje põhjal on see plaat, mille pealkiri ja mõningate lugude nimed viitavad bluusiartistide seas alati populaarseks inspiratsiooniallikaks olnud religioossele temaatikale. Kauamängiv on hästi produtseeritud ja sisse mängitud, aga muusikaliselt ebaühtlane, otsekui kogumik erilise seoseta singleid. Hingestatud bluusi ja selle teemasid siit siiski otsida ei maksa. Samas postmodernistlikku kollaaži ja kerglast mängimist rokiajaloo klišeedega leidub küllaga – viitab sellele vist bändi segadusse ajav nimigi (mis asi see *super hot cosmos blues* on? kas bluus saab „superkuum" olla?).

Albumi peamiseks tugevuseks on raadiosõbralikud rokilood. Okei oleks vist öelda, et nad on omamoodi Tom Petty, The Wallflowersi ja U2 ristand ning see kõik on kuidagi väga 90ndate alternatiivroki laadne. Sellega asi küll ei piirdu. Näiteks „Take Me Underground" viitab õrnalt Black Sabbathi „Iron Manile", „Rebel Rebelis" kuuleme hoolimata David Bowie'le viitavast nimest Billy Joeli „We Didn't Start the Fire'ist" (või mõnest varasemastki loost *à la* Reunioni „Life Is a Rock (But the Radio Rolled Me)") laenatud motiivi, kus loetakse kähku ette tõenäoliselt bändimeeste jaoks oluliste muusikute nimesid. Sarnase seoste ja võrdluste jadaga võiks SHCBB debüütalbumi puhul pikalt jätkata.

Tom Petty vaimus avalöök „Johnny and Jane" tundub olevat plaadi kõige suurema hitipotentsiaaliga pala, ütleks et lausa albumi parim lugu. Meeldejäävamate hulka kuuluvad ka „Give it All to Me" ja „Fine Day". Siiski oletan, et peavoolurokki mängivates eesti raadiojaamades leiavad lähikuudel regulaarselt esitamist pea kõik „Countdown to Jesusi" palad.

Laulude nauditavuse mõttes on see tõusude ja langustega debüüt, mis sellest hoolimata kuulamist väärib. Bändi kiituseks olgu veel öeldud, et läbivaks jooneks on siin liialduste vältimine – ei üritata „diibiks" minna ja hipsterpublikumile meeldida. Lihtsuses peitub võlu – tõsiseltvõetav heal tasemel plaat.

UUS EESTI BIIT

Foto: Alan Proosa

COMPOUND MINERALS

Teknorõhkkond on siinse muusikaskeene üle üha tugevamat võimust võtmas – seekordse UEB radaril on kunstniku ja DJ Mihkel Maripuu industriaalset heli õhku paiskav sooloprojekt.

Kes on Compound Minerals?
Metafoorse kõnekujundina on Compound Minerals minu psühhosomaatiline kaksikvend, kelle abil esitlen oma helilist loomingut.

Millise loo peale ütlesid, et vot nüüd tahan ise muusikat teha?
Seda lugu ei suuda ma mälestustest ette manada. Sellisel individuaalsel kujul ei ole seda võib-olla isegi kunagi eksisteerinud. Pigem olen tundnud maast madalast peale erilist kiindumust erinevate pillide vastu. Kui märkan ruumis heliinstrumenti, tekib hoobilt pidurdamatu soov sellega interakteeruda.

Tegutsed praegu elektroonilise muusika leibeli Processed all. Kuidas teie koostöö alguse sai?
Plaadifirma looja Margus Lövega kohtusin esimest korda, esinedes Mürgi peol EKKMis. Veidi aega hiljem avaldas Processed EPI „Various Artists 1" Compound Mineralsi esimese reliisi „Meiosis". Kuna eesti teknoskeene on äärmiselt omanäoline just selle ühe käe sõrmedel loendatavate aktiivsete produtseerijate poolest, on ülimalt oluline toetada entusiastlikke ning avatud loomuga artiste. Erinevad asjad saavad võimalikuks vaid olukorras, kus sarnaste väärtushinnangute vaimus hoitakse kokku!

Milline instrument/programm on sinu jaoks asendamatu?
Ableton.

Kui sul oleks võimalus teha koostööd ükskõik millise muusikuga maailmast, siis kes see oleks?
Eks neid oleks loomulikult mitmeid, kuid viimastel aastatel on mind jätkuvalt inspireerinud Aviani *label head* Shifted. Käesoleva aasta suvel õnnestus mul temaga ka isiklikult kohtuda. Tutvumisele järgnenud vestluses olin üpriski üllatunud, kuidas isik, kes on teknomuusika produtsendina oma artistikuvandit avaliku tähelepanu eest pikalt varjul hoidnud, on inimesena tegelikult äärmiselt avatud ning positiivselt meelestatud. Minu jaoks oli see hetk märgilise tähtsusega, kuna ikoonid ja iidolid mõjuvad distantsilt tihtilugu ebamaiste olevustena. Kohtumine Shiftediga andis palju inspiratsiooni ning meelekindlust, et viia ka enda sageli utoopiliste eesmärkidena tunduvad unistused sihile.

Nimeta mõned hetke lemmikartistid.
Andy Stott, Ancient Methods, Edit Select, Demdike Stare, Yuji Kondo, Levon Vincent, Rrose, Marcel Dettmann, Lucy, Sandwell District, Jonas Kopp, Truncate, Function, Subjected, Sigha, Surgeon.

Millised on Compound Mineralsi tulevikuplaanid?
Plaanis on esitada oma loomingut võimalikult paljudes erinevates olukordades. Naudin väljakutseid, mida ruumid, situatsioonid ning juhused pakkuda suudavad. Iga esinemine on ainulaadne kogemus, seega asendamatu õppetund. Saladuskatte all võin mainida, et enne aasta lõppu on avaldumas midagi värsket.

Kas CM on su esimene katsetus produtsendina või oled omaloominguga ka varem tegelenud?
Teismeeas olen mänginud *metal*'i sugemetega bändis. Hiljem olen olnud lummatud *glitch*'i, *drone*'i ja *noise*'i esteetikatest ja flirtinud erinevate žanritega mitmete pseudonüümide kaudu, kuid Compound Mineralsi võiks pidada küll esimeseks projektiks, mis rohkem kui varem minu heliloomingu näol laiema avalikkuse ette on laotatud.

Küsis Mariliis Mõttus

Pane kõrv peale:
soundcloud.com/mihkelmaripuu

TOP 21

BIIT

Plaadipoe Biit selektor ja tantsulõvi Kostja. Foto: Madis Nestor

Aeg on teha kokkuvõtteid ka BiiTi riiulitel. Eriti tore on see veel siis, kui selleks on andnud oma osa paljud sõbradtuttavad-toetajad. Aitäh teile! Selline oli aasta 2014 plaadipoes BiiT Me Record Store.

- Vaiko Eplik „Nõgesed" (Mortimer Snerd)
- Tõnu Naissoo Trio „Tõnu Naissoo Trio" (Jazzaggression Records)
- Ajukaja & Andrevski „Rare Birds" EP (Levels)
- Elektra „Keegi" (Frotee)
- Copeland „Because I'm Worth It"
- Vaiko Eplik „Nelgid" (Mortimer Snerd)
- Kenny Dixon Jr. „Moodymann" (KDJ)
- Badass Yuki „OPEN YOUR EYES TO THE LANDMASS" (Porridge Bullet)
- Rotrum „High Up In The Trees" (BiiT)
- Väntorel „Väntorel" (Frotee)
- Uku Kuut & Maryn E. Coote „Suggestive" (Peoples Potential Unlimited)
- Ajukaja & Maria Minerva „C U Again" (Porridge Bullet)
- Faun Racket „Enter Projector" (Vitamiin Loft Records)
- A.r.t. Wilson „Overworld" (Growing Bin)
- Joan Bibiloni „El Sur" (Music From Memory)
- Theo Parrish „Footwork" (Sound Signature)
- Bisweed „Tsar Bomba" EP (Paradise Lost)
- Jarek Kasar „Liiga palju viiuleid" (Superbandiit Records)
- Vennaskond „Rockipiraadid" (Mumm Records)
- Jack J „Looking Forward To You" (Mood Hut)
- Gloria Jones „Tainted Love" (Champion)

ART IST KUKU NU UT

Kaasaegse kunsti festival

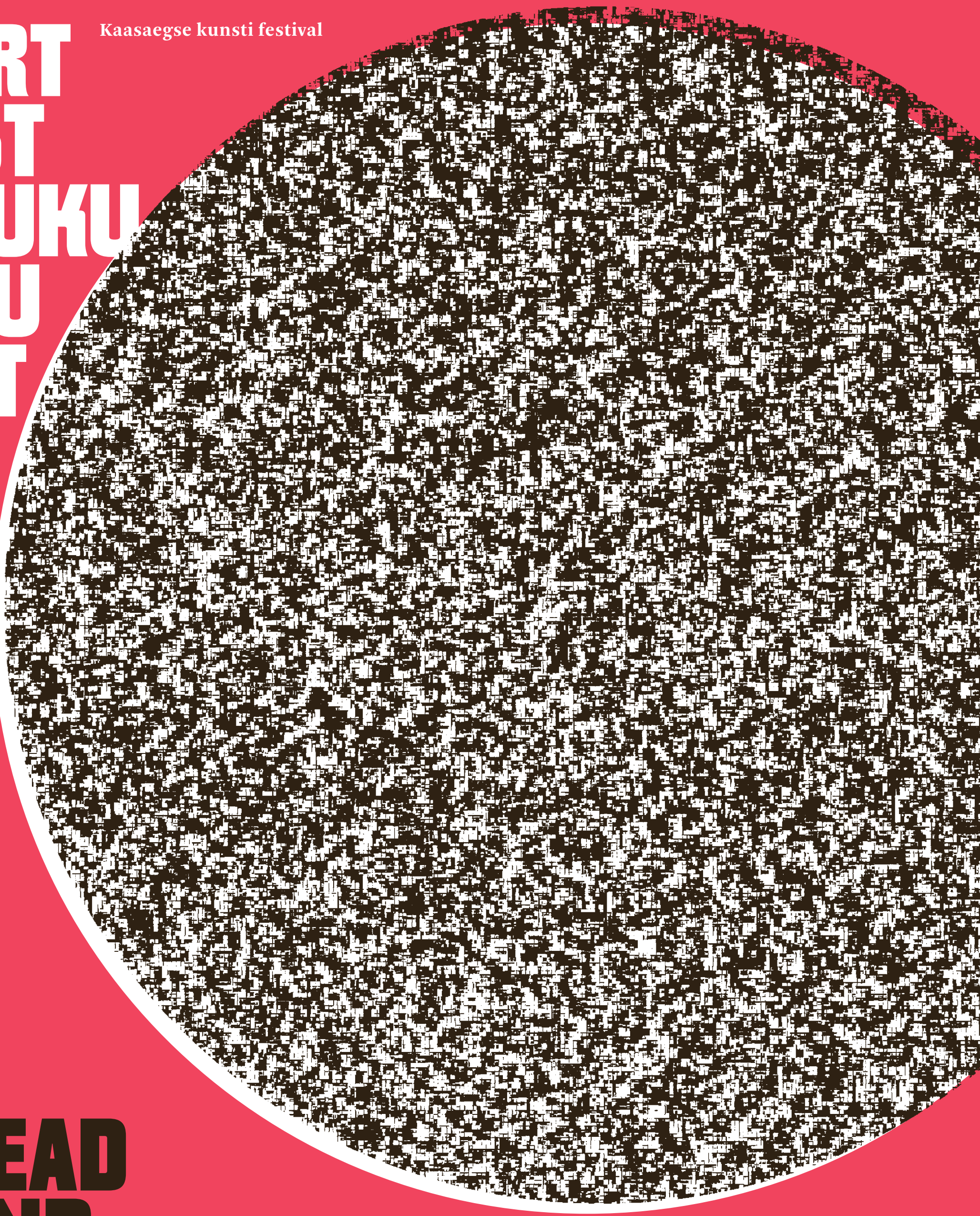

Y-galerii (Jakobi 1, Tartu) artistkukunuut.org

HEAD UND, TARTU!

12.–14.12.2014

PIDU, MIDA EI TASU MAHA MAGADA

Plänet Elvat tabab *underground*-tantsumuusika komeet Edward

Reedel, 12. detsembril esitleb klubis Ulme oma värsket albumit „Into A Better Future" hinnatud *house*-muusika produtsent ja DJ Edward.
Peamiselt plaadifirmade WHITE ja Giegling alt muusikat välja andva Edwardi nime taha peitub Berliinis pesitsev Gilles Aiken, kelle viimase kaheksa aasta jooksul ilmunud singlid ja debüütplaat „Teupitz" (nimetatud linnakese järgi, kuhu Edward albumi tegemise ajal Berliinist taandus) on saanud sooja vastuvõtu nii tantsupõrandatel kui muusikakriitikutelt. Äsja Gieglingi alt ilmunud teise albumiga on mees kinnitanud end Euroopa klubimaastiku nõutud nimede hulka, mida ilustab ka tema tihe ja rahvusvaheline esinemisgraafik. Lisaks eelnevale on ta kogunud kiiresti tuntust ka oma kõrvalprojektiga Desert Sky – varjunimi, mille alt ilmuvad orgaanilise helipildiga transsiviivad *edit*'id *krautrock*'i bändide loomingust. Edward ise on öelnud, et Desert Sky ja teine album on inspireeritud suuresti tema 2013. aasta alguses ilmunud saksa muusiku ja produtsendi Conny Planki töötlustest – see kõik on tollal salvestatud materjali loomulik areng.
Edward mängib klubiõhtul oma kurikuulsalt pika DJ-seti. Teda soojendavad *live*'iga Tallinna analoogtekno entusiastid Nebukat ja Mava, kellega liitub värskelt diplomeeritud ja Inglismaalt naasnud 1212a. *Floor cleaner*'ite eri teevad kohalikud klmn ja Paul.

Miss Sunshine. Foto: Hrovje Slebir

Mutant Disco saab 17!

Klubimuusika gurude Raul Saaremetsa ja Rhythm Doctori asutatud peosari jõuab detsembris 17. aastaringini. Öelge „vau!", „elagu!", „palju õnne!" ja minge reedel, 12. detsembril peo sünnitusmajja Von Krahli tähistama.

Külalisesinejaid on Mutandi sünnipäeval lausa kaks. Alumisel korrusel annab *live*'i Jonas Reinhardt – elektroonilise muusika ajaloole pühendunud Jesse Reineri akt, mis liigub *kosmische* ja tantsumuusika vahelises kosmoses ning kui need kaks põrkuma peaksid, on tulemuseks orgaaniline ja meelemärkust ära tiriv *trance*.

Kuue tegutsemisaasta jooksul kuus kauamängivat ning peotäie kassette ja EP-sid välja andnud Jonas Reinhardti muusikat on ilmutanud sellised säravad *underground*-leibelid nagu Kranky, Constellation Tatsu, VCO Records, Not Not Fun ja viimase klubimuusika *offshoot* 100% Silk. Üleval saalis mängib muusikat Moiré. Tüüp, kes on kirjutanud enda Facebooki lehele tutvustuseks „N-E-V-E-R" ja ega temast palju teada polegi peale väga hea abstraktse tekno piire kompava muusika. Plaadifirmas Werk Discs, kus ta peamiselt „töötab", on tema ülemuseks sootuks omapärase lähenemisega mees, maagiline Actress. Moiré esimene kauamängiv „Shelter" ilmus tänavu augustis just Werk Discsi alt ja kujutab endast väga korralikku annust diipi, veidrat ja eriti head rütmimaterjali.

Müürilehe toimetus peab pidu

Kas olete sattunud kunagi juhuslikult mõnele asutuse jõulupeole? Just! Need on need kõige ootamatumate sündmustega üritused, kus inimesed, kes on üksteisel päevast päeva nina ees istunud, leiavad ühtäkki teineteist; kus öeldakse korraga välja kõik, mis on terve aasta hinge närinud; kus tantsitakse laudadel ja riputakse kolleegidega üksteisel sõbramehelikult kaelas. Müürileht on ajaleht, mis kuulub skeenele – tänu sellele, et tehakse uut kultuuri ja mõeldakse värskeid mõtteid, on meil, millest kirjutada. Oma ustavate lugejate tõttu oleme jonnakalt edasi rühkinud ning kõiki seniseid ja tulevasi kaasautoreid peame täieõiguslikeks toimetuse liikmeteks. Seetõttu kutsume teid kõiki reedel, 19. detsembril klubisse Ulme oma traditsioonilisele jõulupeole „Müürileht ehib", kus tantsumuusikaga kostitavad Müürilehe head kaasteelised. Plaadimängijate tagant leiab kukki ja kanu: B2B-setiga loovad meeleolu Hanna-Stella „mul-algab-kauaoodatud-puhkus" Haaristo ja Triin „ma-pean-järgmisel-hommikul-tööle-minema" Niinemets, biite keerab tantsupõrandale juurde Madis „olen-ikka-olemas-ja-mängiks-ikka" Nestor, sensuaalsematele radadele viib rändama Mari-Liis „jõuan-just-Prantsusmaalt-tagasi" Rebane ning värsket hingamist toovad kõige *fresh*'imad vennad Florian „ma-pole-kunagi-DJtanud-peaksin-kuskil-harjutama-enne" Wahl ja Niilo „ei-luba-midagi-aga-mängin-ainult-Actressi" Leppik. Peole paneb punkti Helen „peaasi-et-jälle-peale-ei-peaksmaksma" Tammemäe. Julgelt võib öelda, et muusikavalik on kirev nagu skeene isegi – mingit Berliini ei maksa otsima tulla, tegemist on puhtakujulise kilulinna simmaniga!

Tükike horvaatia *underground*'i Tallinnas

Laupäeval, 20. detsembril toimub Eesti Kaasaegse Kunsti Muuseumis järjekordne MÜRK, kus esineb Horvaatiast pärit teknoprodutsent ja DJ Miss Sunshine.

Tegu on juba 1997. aastast tegutseva muusikuga, kelle loomingut on väljastanud leibelid Decoy, KMS, Random Island, Tic Tac Toe, Coincidence ja Monocline. Tema lugudest on teinud remikse sellised tekno kõrgklassi nimed nagu Jeroen Search, Zadig, Markus Suckut ja Tim Xavier.

Sunshine'i DJ-miksid kulgevad jõulistest ja diibimatest muusikamüsteeriumitest meloodiliste biitideni, mida dekoreerivad talle omane stiil ja energia, mistõttu tõotab see tibake päikesepaistet enne pööripäeva tohutult ergastav olla.

Lisaks astuvad üritusel üles ka juba tuttavad mürklased Denis Punch, Katja Adrikova ja Artur Lääts. Baarisaali on aga okupeerinud uus üritustesari BLÄNK, mille raames leiab plaadimängijate tagant Andrey Vishnevsky, Eisi Mäeotsa ja Lost In Systemsi, kellele jääb vastutus saata publikusse korralik kogus *tech house*'i ja *deep techno*'t. Kohaletulijatel on seega valikuvõimalust küllaga ja nädalavahetuse sisustamata jätmiseks puudub vabandus.

ДИМА serveerib L.I.E.S.-i enigmaatikat

Kes mäletab veel aprillis Tallinna külastanud Florian Kupferi väsimatut *power*-kütet Ulmes, peaks kirjutama enda plaanidesse 19. detsembril Protestis toimuva ДИМА, kus astub üles sellesama New Yorgis tegutseva plaadifirma L.I.E.S. hoolealune Terekke. Talle sekundeerivad laividega Ajukaja ja duo ДИМА ning plaadimuusikaga Kersten Kõrge.

L.I.E.S.-i ehk Long Island Electrical Systems (Xosar, Legowelt) asutaja Ron Morelli kirjeldab 2011. aasta suvel oma EPga „Damn" avalikkuse ette kerkinud Terekket kui vaikset tormi, milles leidub kohutavalt palju peidetud jõudu. Leibeli kõige enigmaatilisemaks artistiks ristitud Terekke ei lindista oma lugusid arvutisse, vaid kassettmakile, millest tulenevad ka tema *house*'i ja *ambient*'i pärusmaale kalduvale loomingule iseloomulikud sahinad ning summutatud vokaalid, justkui oleks tegemist Vene kosmosejaamast pärinevate lindistustega. Tema värskeimal, augustis ilmunud EPl kohtab nii külma kõlaga teknoradasid, üllatavalt sooja *house*'i kui eespool mainitud kosmosetolmu, mille põhjal võib kindel olla, et oodata on üsna intensiivselt ja mitmekesiselt kulgevat õhtupoolikut.

UUEKS AASTAKS MÜÜRILEHT ENDALE JA SÕBRALE KOJU KÄTTE

Saada kõrvalolev tellimissedel postiga meile. Lisaks enda aadressile pane kirja ka oma vaese sõbra, juhmi naabrimehe, kitsarinnalise vallavanema või trendika vanaema postiaadress ja kingime talle aastalõpu puhul tasuta tellimuse.

MÜÜRILEHT

Tellija:
nimi:
aadress:
e-post:

Tellija sõber:
nimi:
aadress:
e-post:

SAAJA
TASUB POSTIKULU
Luba nr 1826

Jah, ☐
*toetan Müürilehe väljaandmist ja tellin ajalehe uueks aastaks 18€ eest omale ja sõbrale postkasti.**

(PS. Lipiku pöördele võid kleepida postkaardi)

**Tellimissedel peab jõudma Müürilehe toimetusse hiljemalt 30. jaanuariks 2015. Müürileht ilmub iga kuu (v.a jaanuaris ja juulis) esimesel kolmapäeval. Aastatellimus sisaldab 10 lehenumbrit.*

MAKSTUD VASTUS
EESTI

Müürileht
Tatari 64
10134 Tallinn

WARM NORTH – VÕLUVALT LIHTNE PÕHJAMAINE DISAIN

Intervjuu **Aap Pihoga**. Küsis Karen Jagodin

Rääkisime tänavuse noore disaineri preemia SÄSI laureaadiga oma brändi vedamisest, disainiharidusest ning Eesti Kunstiakadeemia sisearhitektuuri kateedris toimuvast põlvkonnavahetusest.

Aap, sa oled õppinud Eesti Kunstiakadeemias sisearhitektuuri, nüüdseks oled aga jõudnud ruumikujundusest mööblikavandamiseni. Milline on see ümber kohandumine sinu jaoks olnud?
Tänaseks võin ma öelda, et olen leidnud oma tee ja viimased neli aastat mööda seda käinud, ning tunnen, et saan sellest ainult õnnelikumaks. 2009. aasta, majanduskriisi algusaeg oli minu jaoks väga segane periood. Mind koondati ühest suurest arhitektuuribüroost, nii et ühel päeval leidsin ennast lihtsalt küsimuse ees, et mis nüüd saab? Ja sama kiiresti mõistsin, et nii ma enam edasi tegutseda ei taha. Mulle tundub, et vaatamata sellele, et pidin kõik projektid üle andma ja plaane joonestama, tundsin mõnu ikkagi nendest väikestest esemetest, mis otse inimestega kokku puutuvad. Alateadlikult liikusin aina enam detailide suunas ja see areng on olnud orgaaniline. Muidugi tahaks, et oleks kõik need otsused palju nooremana suutnud langetada. Miks ma juba 18-aastaselt õigeid valikuid ei teinud – kuhu ma tänaseks oleksin juba jõudnud! Aga ideaalset lahendust, et tee seda ja saad õndsaks, ei ole olemas.

„Kelleks ma tahan saada?" on ju tegelikult igavene küsimus. Kuidas on erinevad ülikoolid aidanud sellele vastata?
See kuu aega, mil ma pärast koondamist erinevaid koole otsisin, tegelesin justnimelt küsimusega „kelleks ma tahan saada?". Kaalusin nii kunstikorraldust kui stsenograafiat, kuid Hollandi disainikool tundus lõpuks ikkagi kõige õigem valik. See oli rännak, ühest küljest teadlik, teisalt juhuslik. Ja kuigi tagantjärele võin öelda, et see Hollandi kool oli küll loomingulisel eksperimentaalsem, ent mitte väga realistlik, siis selles, kuhu ma tänaseks jõudnud olen, on Eesti Kunstiakadeemia või Tallinna Tehnikaülikooli haridusest kindlasti rohkem kasu olnud.

Majandussurutis, õpingud erinevates riikides, tööalased fookuse nihkumised – see kõlab ühe olulise katsetuste ajana. Kas katsetuseks võib pidada ka sinu esimest kaubamärki Maast Furniture?
Olles saatnud 2010. aastal äsja Hollandist naasnuna paberid TTÜsse, püüdsin Ahvenamaal paadis ahvenaid, kui Martin Pärn mulle helistas, et pidada maha vastuvõtuvestlus. Jutuajamine toimuski niimoodi telefoni teel, et mina olin kummikutes kuskil aerupaadis ja tema Tallinnas. Võttis mu, jumal tänatud, õppima! Ja ma läksin sinna koos Tõnisega (*Tõnis Kalve* – toim.), kellega alustasime kaubamärki Maast Furniture. Olime ühesuguse taustaga, samast koolist ja mõlemad veidi ripakil. See oli aeg, mil majanduskriis oli veel täies jõus, kuid teisalt oli väga rahulik. Välisfoon oli küll äng ja pimedus, aga samas oli justkui pärast sõda – kõik on ära lammutatud, nüüd tee, mida tahad, hakka ainult kuskilt pihta. Kui varem olime me materiaalses ühiskonnas, kus kõik tegid ainult säravaid ja vägevaid asju, siis selleks ajaks oli minul sellest kõrini. Kogu maailm liikus inimese poole, muutus lihtsamaks ja loogilisemaks ning sealt vaatasin ka enda väärtushinnangud üle. Ja otsustasimegi Tõnisega, et proovime. Üks mu belgia sõber, kes võttis just siis üle oma pere köögifirma, oli ka osaliselt asjaga seotud. Aga meie tiimitöö ei klappinud, ei näinud välja päris selline, nagu sisimas ootasin, ja tulin veidi maailma peale pettununa siis ka sealt Maastist ära.

Kuidas Maasti ja Warm Northi kogemusi võrreldes loominguline protsess ehk toote loomine sinu jaoks muutunud on?
Tänaseks käib see kõik kuidagi väga orgaaniliselt. Maasti ajal planeerisime võib-olla liiga palju üle, mõtlesime kõik hästi keeruliseks. Tegelikult on suur oskus näha asju äärmiselt lihtsana. Mind inspireerivad väga inimesed, kes meie tooteid tellivad, ja seetõttu ei meeldi mulle ka väga vahendajad. Ma naudin nende inimestega suhtlemist, käin tihti ise asju kohapeal kokku panemas ja saan otsest vastukaja, mis võiks olla teisiti või mida keegi veel vajaks. See on väga loomulik tööprotsess. Olengi rohkem nagu ühe väikese puutöökoja meister. Ma ei püüa asju liialt üle mõelda või planeerida. Kindlasti ei tule ma igal hooajal välja uue kollektsiooniga. Mulle meeldib teatav ajatus ja seda ma jälitan. Aga teisalt tahaks leida Eestist veel rohkem perspektiivi, teha keraamika või teiste valdkondadega midagi koos. Annaks aeg piisavalt inimesi, kes meid hindavad ja toetavad, siis kindlasti kasvataks endale meeskonda ümber.

Mis tagab ühe mööblieseme edu?
Heast lauast, mis on küll käsitsi tehtud ja peabki sada aastat vastu, üksi siiski ei piisa. Pole valdkonda, kus oleks tihedam konkurents kui mööbli puhul. Aga mulle tundub, et eset tuleb eksponeerida tervikuna. See pole ainult laud, vaid osa kultuurist, elustiilist. Sellega käib kaasas lugu, mida püüad selgelt ja veenvalt rääkida. Ma ei teagi, kuidas mul nii palju vedanud on, võib-olla sellises ülilihtsas mööblisegmendis polegi konkurents nii tihe. Aga ma tahaks seda veel lihtsamaks ajada! Mitte ainult väärtustada toodet, vaid neid inimesi, kes selle toote ääres kokku saavad. Toode peaks andma su ellu juurde ka midagi muud.

Kui rääkida nüüd veidi täpsemalt Eesti Kunstiakadeemiast, siis sina oled olnud seal nii tudeng kui õppejõud. Ühes ja samas kateedris. Kuidas sa hindad kunstiakadeemia ümber toimuva taustal haridust, mis sulle seal anti?
Kunstiakadeemia puhul meeldis mulle see, et minu kursus oli üks viimastest, mis sai osa traditsioonilisest, ühe kindla mudeli järgi õppest. Alles oli veel suur maja, meil olid väga head joonistusõpetajad. Kogu see akadeemiline pool, mis tänapäeval on nii ära ratsitud. Saime maali ja joonistust söögi alla ja peale. Praegu ma hindan seda väga, aga olid ka oma murekohad. Eks ta oligi ehk liiga traditsiooniline – muu maailm oli sellest juba ammu mööda läinud.

Alati võid kiruda kooli, et küll õpe pole kaasaegne või õppejõud on igav, aga samas ei tee kool sinust mitte kedagi. Püüdes tulevast põlvkonda päästa või säästa, oleks tore, kui neil ei oleks ümber ainult akadeemikud, vaid ka praktikud, et tudeng teaks, mis teda kolme aasta pärast koolist lahkudes ees ootab. Akadeemiline taust on väga hea ja selles on seisnenud minu jaoks kunstiakadeemiast saadud haridus, aga see ratsionaalne kliendi ja tellija huvidest lähtuv pool on reaalsus, mida ei saa välja jätta.

Sellest akadeemilisest aastast on sisearhitektuuri kateedril uus juhataja Hannes Praks, kes on võtnud väga selgelt teistsuguse suuna, eemaldanud ennast senisest ja asunud ellu viima oma nägemust. Tolm välja ja värske õhk sisse?
Kateedri eelmise juhataja Toivo Raidmetsa, keda ma mööblidisainerina väga austan, aga kooliajal kirglikult ei pooldanud, peale mõeldes on praegu toimuv nagu Iraagi sõda – Husseini kuju on maha tõmmatud, asemele on tulnud uus demokraatia, uus energia. Ma isiklikult ei pea õigeks, kui mingit asja juhitakse väga pikalt ühtmoodi. Mingil hetkel on vaja aadrit lasta. Selles asjas olen ma küll Praksi rindekaaslane ning ootan huviga, mis edasi saab. Meeleolu on päris mõnus ja oluliselt kaasaegsem ja loomingulisem ning varasem klassikaline Bauhausi disainiharidus on muutunud paindlikumaks. Tudengid saavad rohkem kaasa rääkida – selline keskkond on üsna tervistav.

Mida sa EKAs õpetad?
Praegu annan kolmandale kursusele büroomööbli loengut, eelmisel aastal alustasin ka esimese aasta arhitektidega, kes soovisid võtta meie osakonnas istemööbli ehk järi kursust. Olles saanud kätte oma teadusmagistrikraadi, mis on osaliselt ju inseneerikraad, on tegu realistliku, ka inseneride mõttemaailmaga arvestava disainiga. Ma tahaks näha, et sisearhitekt on küll rohkem looja, ent samal ajal ka pragmaatik. Ja kindlasti anda tudengitele aimu, et keskkonda luuakse inimesele, et nad ei teeks seda iseenda noore kõhutunde pealt, vaid läheksid kohale nende keskele, kellele nad peavad midagi tegema. Kaasaegne sisearhitektiharidus peaks olema rohkem kasutajakeskne. Kuid selge on see, et kolme aastaga jõuab anda edasi üldise arusaama ja põhilised oskused. Sealt kohe omal käel bürood luua on üsna keeruline. Pigem minnakse kuhugi mujale, omandatakse praktilisi kogemusi ja siis 5–10 aasta jooksul tehakse oma ettevõte.

Mis on büroomööbli juures need kohad, millele tuleb keskenduda? Millele peab sisearhitekt selle juures mõtlema?
Piir kodu ja kontori vahel on viimase viie aastaga väga palju hägustunud ning töötamise geograafia oluliselt muutunud. Me näeme inimesi kohvikus, paljud saavad teha tööd kõikjal ning ammu enam ei võrdu üheksast viieni efektiivsusega. Inimestele tuleb anda individuaalset vabadust, kuid see seab meie teele uusi huvitavaid tingimusi. Ka sisearhitekt peab nende muudatustega kohanema.

Jõuame lõpuks ka sulle omistatud preemiani. Milline on sinu jaoks selliste valdkondlike preemiate roll ja kas sa ikka rõõmustasid ennastunustavalt?
Muidugi, mul on väga hea meel! Tore, et meil on, kelle pärast kokku tulla ja kellele kaasa elada. Samamoodi ootan huviga, mis edasi saab! Disainerina oled sa ikka suhteliselt üksik. Õnneks on küll sõbrad, aga sa pead ise olema leidlik, et hakkama saada. Teavitustöö, mida teeb Eesti Disainikeskus, või sellised preemiad on vajalikud ühiskondliku kõlapinna jaoks, et valdkond püsiks pildil ja sellest kirjutataks. Mõju on muidugi pikaajalisem ning sellest saame aru alles 5–10 aasta pärast. Ja kuigi teavitustöö on riiklikul tasandil oluline, siis lõpuks oleneb palju ka inimestest – tihti juhtuvad asjad ikkagi nii, et kaks inimest saavad kokku ja mingid nende ideed klapivad!

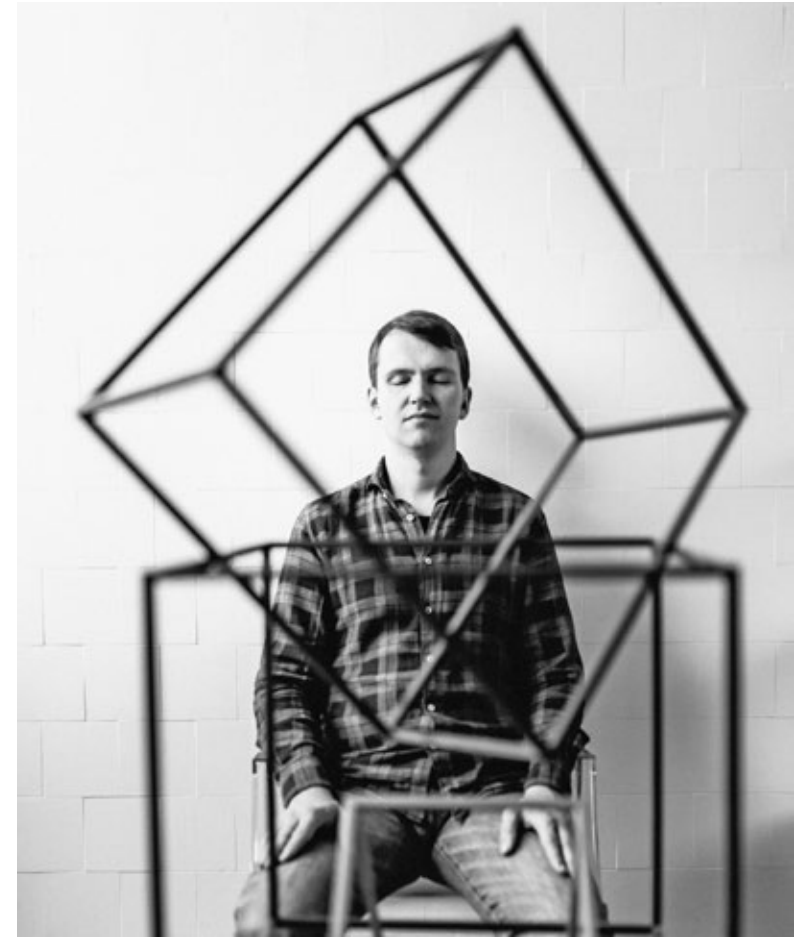

Aap Piho. Foto: Tõnu Tunnel

UUS EESTI DISAIN: ONEMANDUO

Küsis Triin Loosaar

ONEMANDUO asutaja Martin Saar. Foto: erakogu

Disainiteadlikkus liigub positiivses suunas, väidab tootedisainer Martin Saar ja ONEMANDUO asutaja, kuid disaineri väärtustamises on endiselt pikk tee minna nii tarbijate kui tootjate teadvuses. Disaini hindamine võib aga olla laiemas plaanis suureks konkurentsieeliseks.

Kirjelda natuke oma tausta ja seda, kuidas sa disainini jõudsid. Miks otsustasid minna õppima Ameerikasse?
Kasvasin üles Kuressaares Saaremaal. Väikse poisina puutusin alatasa kokku ise oma kätega valmistamise ning meisterdamisega. Minu isa tegeles mööbli ning paatidega. Käisin temaga kaasas ja teinekord nokitsesin ka ise.

Kui Tallinnasse elama asusin, siis Vanalinna Hariduskolleegiumis õppimine pani mu loovuse kindlasti veelgi enam liikuma. Gümnaasiumi lõpukuudel ei olnud mul tegelikult kindlat visiooni, et nüüd lähen näiteks juurat õppima ja minust saab kindlasti jurist või midagi muud samalaadset. Pigem olin pisut mässumeelne, selline „vastupanuliikuja". Ligikaudu pool aastat enne kooli lõpukella jõudsin järeldusele, et proovin minna õppima välismaale.

Nii tegingi. Proovisin saada sisse ühte USA prestiižseimasse disainikooli ja see õnnestus. Olin fotograafiaga ka varem tegelenud, seega asusin tudeerima just seda valdkonda. Samas tundsin, et otsene koostöö modellidega ei ole päris minu teema.

Pigem tahtsin ikkagi valmistada füüsilisi asju, oma kätega ja iseseisvalt. Seetõttu soovitaski mu õppejõud mul Suurbritanniasse ühte ülikooli kandideerida. Üks asi viis teiseni ja nii asusingi Londonis toote- ja kaasaegse mööbli disaini õppima. Kohe hakkas meeldima ja kolm aastat möödusid kiirelt.

Mis sind pärast õpinguid Eestisse tagasi tõi?
Kandideerisin Inglismaal pärast ülikooli lõpetamist mitmesse kohta ja käisin ka intervjuudel. Saatuse tahtel ma soovitud ametipositsioonidele ei saanud ja pärast nelja aastat oli tekkinud ka tugev koduigatsus. Jah, ma igatsesin Eestit.

Nii ma kodumaale naasingi. Mõnda aega mõtlesin, mida teha. Kaalusin, kas minna palgatöötajaks või teha kohe n-ö oma asja. Esmalt otsustasin palgatöö kasuks ja arendasin ühe tunnustatud Skandinaavia valgustitootja heaks. Olen neile selle võimaluse eest väga tänulik, sest see andis mulle reaalsed oskused, kogemuse ja aimduse, kuidas kogu see telgitagune töötab.

Seejärel sain sisse Aalto ülikooli, mille kõrvalt planeerisin ka enda ettevõttega tegeleda. Lõppkokkuvõttes võttis aga enda brändi arendamine nii palju aega, et ülikool jäi tagaplaanile.

Kuidas tekkis ONEMANDUO?
ONEMANDUO asutasin, sest olin saavutanud kindlustunde. Ma teadsin, et saan hakkama. Tekkinud olid ka esimesed koostööpartnerid, näiteks Borg, kes mulle tuule tiibadesse andis.

ONEMANDUO nimigi viitab, et mina kui üks osa sellest ettevõttest teen koostööd paljude erinevate osapooltega – sellest sünergiast sünnibki duo. Seega ei ole ma enda ettevõttes üksi. Tänu sõpradele, koostööpartneritele ja toetajatele see bränd eksisteeribki. ONEMANDUO on loominguline disainiettevõte, mis keskendub tootedisainile, kuid ei ütle ära ka muudest põnevatest projektidest, nagu graafika, mis on mind alati huvitanud ja millega ka igapäevaselt kokku puutun. Lisaks pakuvad huvi erinevad sisekujunduslahendused.

Omades välismaal tegutsemise kogemusi, kuidas sa tajud disaineri rolli praeguses maailmas või konkreetsemalt Eestis?
Välisettevõtted on disaineri rolli juba mõnda aega väärtustanud ja saanud aru selle tähtsusest, Eestis on tegemist pigem viimaste aastate suundumusega. Disaineri ja disaini olulisust innovatsioonis ja äri arendamises ei ole selles kõige õigemas võtmes veel päris omaks võetud.

Selleks et seda kõike õigesti tabada ja luua õige toode, on tarvis inseneri ja disaineri koostööpunkti. Samas on just nende kahe koostööosa minimaalne, sest paljud ettevõtted ei saa seda finantsiliselt endale lubada. Pigem oodatakse praegu, et disainer mõtleb kõik algusest lõpuni välja, või kasutakse inseneri disainerina, mis ei väljendu pahatihti aga loomingulise ja väliselt atraktiivse tootena.

Disaini mõistetakse erinevalt ja disain kui selline ongi lai valdkond. Oluline on aru saada, mis kontekstis disainitakse, millised on tegelikud vajadused, milliseid probleeme soovitakse lahendada – just seda ei osata Eestis hinnata. Korralik disain ei ole ka kiirtöö, see nõuab aega ja süvenemist.

Mis innustab kaasaegset disaini ja mis vaevab? Kas tajud mingisuguseid iseärasusi ka eesti disainimaastikul?
Tänapäeval tituleeritakse disainiks ka see, mis tegelikult seda ei ole. Disainiks peetakse enamasti vaid välist olemust. Funktsionaalsus on sageli täiesti unustatud. Minu jaoks peavad aga väline vorm ja funktsionaalsus käima käsikäes. Vastasel juhul ei ole tegemist disaini, vaid heal juhul stiliseerimisega.

Kaasaegset disaini innustab ilmselt tohutu konkurents ja seda olenemata valdkonnast. Seega ollakse sunnitud enda tooteid arendama, et need oleksid kasutajasõbralikumad, mugavamad. Motiveerib kindlasti ka see, et tarbija on teadlikum taustast ja kvaliteedist. Vahepeal oli see arusaam tarbijate teadvusest minu meelest kadunud. Õnneks kasvab disainiteadlikkus nii tootjate kui ka tarbijate seas. Samas peab sellega järjepidevalt tegelema, et mõttemustrid juurduks aina rohkemate tootjate mõttemaailma ning suhtumisse.

Kodusel disainimaastikul on levinud disainer-tegija lähenemine ehk disainer loob ja disainer ka teeb. Ettevõtteid, kellele disainiteenust osutada, on Eestis vähe ja seega ongi tekkinud olukord, kus disainer ise teostab enda ideed ja proovib valmis loomingut ka ise müüa.

Tootjate ja disainerite koostöö on alles lapsekingades. Kumbki osapool ei ole veel väga harjunud ning ei osata enda võetud rolli eest vastutada. Olen teinud koostööd erinevate Suurbritannia brändidega, nagu SCP, Ercol, Suck UK, mistõttu olen näinud, milline saab olla tootja ja disaineri perfektne koostöö ja millised nüansid mängivad efektiivse koostegutsemise puhul rolli.

Mis sind disainimisel mõjutab ja impulsi annab?
Ühest vastust impulsi saamise osas ei ole. Tootja/tellija antud tööülesanne on juba oma olemuselt see, mis mõjutab. Samuti koostöövorm tellijaga.

Üldiselt inspireerib mind kogu meie ümber olev maailm, nii enda kogemus kui ka teiste kogemus ning looming, sh nii tootedisain, graafika kui ka arhitektuur.

Ühele probleemile võib tulla mitu vastust ja need tekivad olenemata situatsioonist. Probleemiga tuleb lihtsalt süstemaatiliselt töötada ja ühel hetkel tuleb ka lahendus. See võib sündida n-ö loogilise tulemina, kuid ideaalseks vastuseks võib olla ka juhuslik uitmõte.

Millest saab alguse üks toode ja milline on sellele järgnev protsess?
Toode peaks ideaalis saama alguse vajadusest. Kuigi mõeldes vajaduste peale, on meil suuresti ju kõik olemas. Seega tuleb arutleda, kuidas on võimalik olemasolevat paremini realiseerida.

Minu puhul saabki toode üldiselt alguse tootjapoolsest lähteülesandest ja vajadusest, mis tuleb läbi töötada. Selle läbi töötatud materjali põhjal tuleb teha järeldused. Vaatan, mida on juba tehtud, ühtlasi uurin ka teisi valdkondi ja tooteid. Hindan kogu pilti laiemalt. Mul tekib oma arusaam ja mõte sellest, milline võiks olla loodav toode. Seejärel teen visandid. Korduvalt. Ja nii valmivad erinevad variandid, mida testin väikeste mudelite näol ja 3D-visuaalide põhjal. Ma pean nägema, kuidas toode enda kujult proportsioonide osas toimib ja kas funktsionaalne pool töötab harmoonias vormilisega. Seejärel jõuan prototüüpimiseni, mille käigus parendan tavaliselt toodet veelgi ning elimineerin vigu. Mitmed ja korduvad prototüüpimisfaasid päädivad lõpliku tootega – sellega, mis sobib kliendile.

Oluline on mõelda ka protsessile kui tervikule – kas klient peab ise toote kokku monteerima, millises pakendis toode kliendini jõuab jne.

Millise enda disainitud toote protsess on sulle eredamalt meelde jäänud?
Kõige eredamalt on meeles kaks toodet: Dos-à-dos ja Rapide. Dos-à-dos eelkõige seetõttu, et selle isikupära ja olemus on tulnud absoluutselt teistsugusest tootest – armutoolist. Dos-à-dosi näol on aga tegemist kiiktooliga, mille põhiidee on sama kui *loveseat*'il, samas on kasutusotstarbe puhul toime teine. Aga mõlemad toimivad kahe inimese koostegutsemisel. Nii Dos-à-dosi prototüüpimine, taustauuring, õigete proportsioonide leidmine kui valmistusmeetod jäid mulle eredalt meelde.

Koostöös Borgiga valminud tugitool Rapide. Foto: ONEMANDUO

Koostöös Borgiga valminud tugitool Rapide on olnud pikalt arenduses, seda on palju korrigeeritud ja muudetud. Ja iga kord on see justkui uuesti sündinud. Kindlasti ei ole see olnud lihtne toode. Aga aeganõudev arendamine on muutnud tooli vaid paremaks. Kui toote juures midagi ei toimi, siis tuleb leida uusi võimalusi parendamiseks, mitte leppida vigadega – just see mõttemall peaks iga disaineri ja tootjaga arendusprotsessi vältel alati kaasas käima.

Millega sa praegu tegeled ja kuhu edasi liigud?
Olen seotud mitme head disaini propageeriva projektiga ning osad neist realiseeruvad loodetavasti juba sel aastal.

Lisaks teen koostööd paari eesti mööblitootjaga, kellega ka „duot" jätkan. Need projektid on olnud ääretult erinevad ja järgmise aasta alguses näevad ilmavalgust ka uued tooted, mille kliendid loodetavasti hästi vastu võtavad.

Tuleval aastal tahan vaadata rohkem Euroopa ja maailma suunas, et seal jalg ukse vahele saada. Eestis tegutsemine on olnud korralik tausta loomine, millega minna ka rahvusvaheliste brändide jutule. Kahtlemata ei ole see kerge, aga kõik on võimalik. Mulle meeldib alati öelda ja mõelda, et kui kuidagi ei saa, siis kuidagi ikka saab.

Vaata lähemalt: onemanduo.com.

BIOMARKET

Nii terve ja rõõmus...

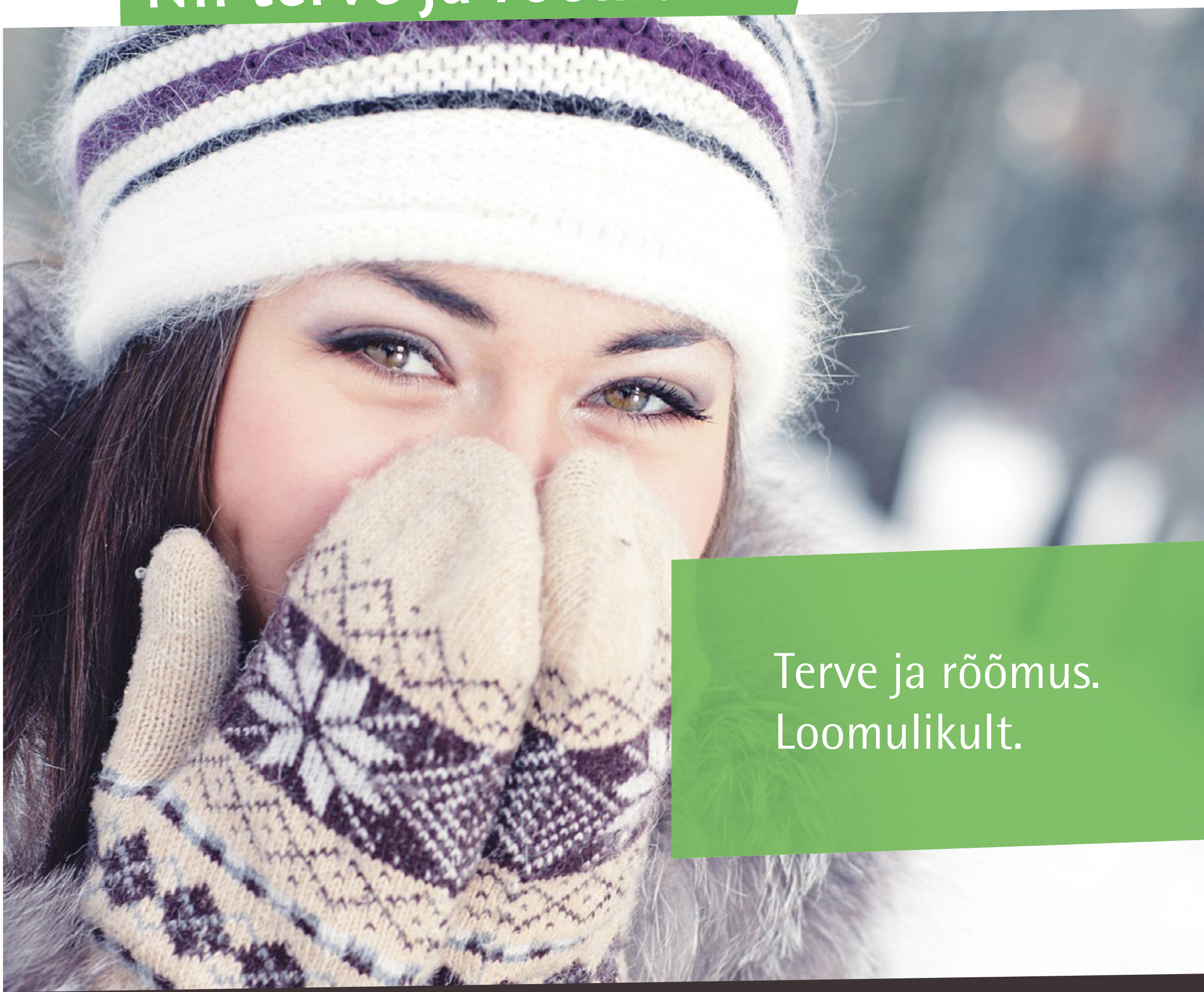

Kaubamaja Biomarket

Rocca Al Mare Biomarket

Solarise Biomarket

Ülemiste Biomarket

Viimsi Biomarket

Tartu Biomarket

www.biomarket.ee

EESTI SKULPTORITE NOOREM PÕLVKOND LAVEERIB SFÄÄRIDE TASANDIL

Kadri Rood

Jevgeni Zolotko, Jass Kaselaane, Edith Karlsoni ja Art Allmäe viimase aja tööd näitavad, et skulptuur pole enam ammu figuur pjedestaalil, vaid pakub vaatajale terviklikku ruumikogemust.

Eesti skulptuuris valitsevad praegu üsna põnevad ajad. On palju noori ja andekaid tegijaid ning võrdselt säravad nii EKA kui Tartu Kõrgema Kunstikooli taustaga skulptorid. Näitab ju skulptuuri taseme kohta nii mõndagi ka see, et neljast seni välja antud Köler Prize'ist kaks on läinud skulptuuritaustaga kunstnikele – Jevgeni Zolotkole (2011) ja Jass Kaselaanele (2014).

Üks tunnusjoon, mis iseloomustab pea kõiki noorema põlvkonna tegijaid, on installatiivsus: skulptuur pole enam ammu figuur pjedestaalil, vaid pakub vaatajale terviklikku ruumikogemust. Tihti puudub selge piir teose ja selle eksponeerimispaiga vahel – ümbritseva elemendid haaratakse töösse ning ruumist tervikuna saab kunstiteos. Kui keegi peaks isegi kasutama klassikalist büsti pjedestaalil (nt Rauno Thomas Mossi autoportree „Mein Kampf", 2010), siis on tegemist pigem (enese)irooniaga, mille tähendus kujuneb mingil mõttelisel tasandil teose vahetute kunstiliste kvaliteetide kohal.

Temnikova & Kasela Galeriis on kuni 17. jaanuarini avatud Edith Karlsoni isikunäitus „Draama on sinu peas: ära vaata maha", mis jätkab Karlsoni draamaseeriat („Draama on sinu peas I–III"), mille esimest osa on näidatud ka Berliinis. Seekordne ekspositsioon koosneb galerii seinu ja põrandaid katvatest linnuskulptuuridest (mille vormid on võetud maast leitud surnud lindudelt), ühest videost ning valgetest massiivsetest penoplasti(?)plokkidest, mis pärinevad kuulu järgi Tauno Kangro ateljeest. Alapealkiri „ära vaata maha" seostub esmajoones muidugi sellega, et maast pärineb näituse peamine algmaterjal ehk surnud linnud. Linnulaipade ja autolt löögi saanud loomade nägemine on kogemus, mis on kahjuks tuttav pea igaühele. Mida aga tunneb inimene, kui ta surnud linnu või looma leiab? Kas see tekitab kaastunnet, vastikust, hirmu? Kas tekib tahtmine pea ära pöörata või hoopis õnnetuke tee pealt ära koristada ja maha matta? Kas ootamatu ja juhuslik kokkupuude surmaga on häiriv või võetakse seda kui elu loomulikku osa? Vastused neile küsimustele on muidugi erinevad ning samamoodi erineb ka see, kuidas üks või teine külastaja näitusega suhestub.

Maast leitud looma- ja linnukorjuseid on kasutatud kunstiloominguks varemgi, kuid Karlsoni töö paistab silma pühendumuse ja intiimsusega. Leide pole lihtsalt kollektsiooni tarbeks fikseeritud ja katalogiseeritud, vaid kunstniku suhe nendega on olnud aktiivne ja füüsiline. Ka näitusel mängivas videos võib näha kunstnikku surnud kulliga tegelemas. Looma- ja linnumotiivid on olnud Karlsoni loomingus läbivad ning tema suhe loomadega on lähedane ja empaatiline. Varasemate näituste loomakujud on olnud jõulisemad ja lopsakamad (näiteks verd purskav dinosaurus), seekordsed linnufiguurid aga mõjuvad õrnade ja habrastena ning väljapanekut tervikuna võiks iseloomustada sõnapaariga poeetiline minimalism.

Näituse teine oluline element – suured valged massiivid – on teravas kontrastis linnukujude õrnuse ja kergusega. Kontrastid ja kokkupõrked aga ongi need, millest üks draama võrsub. Asjale lihtsalt lähenedes võib öelda, et maha vaadata ei tasu kahel põhjusel: seal võib näha surnud linde ning nina maas käies võib ka millelegi otsa kõndida ja haiget saada. Antud soovitus toimib nende kahe asja puhul aga erinevalt: ühel juhul peaks hoiduma tobedast õnnetusest, teisel aga justkui kõike ebameeldivat ignoreerima ning lennukalt kaugusesse silmitsedes edasi astuma, midagi tähele panemata või kellelegi kaasa tundmata. Karlson paistab aga suhtuvat sellesse teatava skepsisega, kuna just maha vaadates on leitud näituse inspiratsiooniallikas ja algmaterjal. Ei tundu ka sugugi nii enesestmõistetav, et vaid sihikindlalt kaugusse suunatud pilk on see õige meetod maailma vaatamiseks ja selles ringiliikumiseks. Iga vaatamisviis annab tulemuseks erineva tajukogemuse ja erinevalt vormitud sisemaailma ning see maailma vaatamise ja kirjeldamise võimaluste paljus vaid rikastab.

Kaks näituse poolt vastanduvad aga ka kunstniku rolli poolest valmimisprotsessis. Kui linnufiguurid eeldasid autorilt nii emotsionaalset valmisolekut kui ka palju tööd, siis valged tahukad olid juba olemas teise skulptori praktiliste töövahenditena, millel enne Karlsoni näitust igasugune kunstiline väärtus puudus. Kunstniku panuseks oli kõrvutamise ja seostamise intellektuaalne akt. Kuna kõrvuti on asetatud kaks väga erinevat töömeetodit (vaeva- ja ajamahukas käsitöö *vs. ready-made*), võib draamat tõlgendada siin ka loomemeetodite vahelise pingeväljana.

Karlsoni ekspositsioon on kujundlik ja isiklik, Draakoni galeriis üleval olnud Art Allmägi näitus „Külm sõda" aga seevastu vägagi konkreetne ja poliitiline. Võiks isegi öelda, et päevapoliitiline, kuna üsna hoogsalt on käimas arutlused selle üle, kas praeguses olukorras on välja kujunemas või juba kujunenud uus külm sõda. Tegu on mõjusa vormiga installatsiooniga, mis haarab erinevaid jälgimisseadmeid imiteerides kaamerate abil endasse nii galeriisse sisenejad kui ka sellest tänaval möödujad. Okastraat, kaitserajatised, luureseadmed ja radarid visualiseerivad hästi pideva ohutunde, mille pikaks ajaks küdema jäänud poliitilised vastasseisud ühiskonnas põhjustavad. Põneva nihke tekitab kogu installatsiooni valge värv, mis viib teose luureseadmete ja kaitserajatiste realistliku jäljendamise juurest üldisemale ja kujundlikumale tasandile.

Edith Karlsoni „Draama on sinu peas: ära vaata maha" (detail) Temnikova ja Kasela Galeriis. Foto: Stanislav Stepashko

On sümpaatne, et ühiskonnas toimuv kunstnikke ükskõikseks ei jäta ning poliitikaga tegelemist peetakse vajalikuks. Allmägi väljapanek tekitab paralleele Tartus Y-galeriis toimunud Tanel Randeri kureeritud näitusega „Halli laeva oodates", mis tegeles samuti sõjaohu ja Ida-Euroopa poliitilise olukorraga. Seal võis näha ka Jass Kaselaane skulptuuri „Nimeta", mis kunstnikupoolse tähendustamise puudumisest hoolimata näituse pealkirjaga haakus, seda eriti rootslaste hiljutise allveelaevajahi valguses.

Viimase aja näitused on andnud üsna hea ülevaate sellest, millega eesti skulptorite noorem põlvkond tegeleb ning mis vahendeid selleks kasutatakse. Esindatud on nii isiklik kui avalik sfäär, kuid mõlemal juhul on näha, et skulptuur on muutunud kontseptuaalseks ja mitmekihiliseks väljendusvahendiks, kust pole kadunud samas oskus materjaliga ümber käia.

KULTUUR PEAB TEGELEMA REAALSUSEGA. PILK Y-GALERIILE

Intervjuu **Tanel Randeri** ja **Miha Horvatiga**. Küsis Piret Karro

Tartu Ülikooli kirikus ajutise peavarju leidnud kunstigaleriis soojenevad suhted endise Jugoslaavia ja Baltikumi vahel – üksmeelselt saadetakse koos igaveseks kuradile nii Tartu kui Maribor.

Ajutisel pinnal tegutsevas Y-galeriis käib vilgas näitusetegevus. Kuraator Tanel Rander teeb koostööd rahvusvaheliste kunstnikega, sealhulgas Sloveenias tegutseva gerilja-kunstikooli eestvedaja Miha Horvatiga. Randeri ja Horvati koostöö lähtub geopoliitilisest kriitikameelest, mis leiab endise Nõukogude Liidu ja endise Jugoslaavia riikide vahel rohkem sarnasusi kui erinevusi.

Mis Y-galeriis praegu toimub? Tanel, Sinu kuraatoriaasta algas sunnitud väljakolimisega Y-galerii kauaaegsetest ruumidest Küütri tänaval, nii et alustasid tegevust Tartu Ülikooli kirikus peahoone hoovis. Kuidas ajutised uued ruumid galeriielule mõjunud on, kuidas Sa ennast kuraatorina tunned? Samuti võid rääkida sellest, kuidas oma avaliku arutelu looja ja niiditõmbaja rolli kuraatorina kasutad ja veel kasutada plaanid.

Tanel Rander: Homme (*12. novembril* – toim.) toimub praegu MoKSis resideeruva Mike Hentzi *performance* „Atmosfäärilised peegeldused", mis tõotab tulla väga mikehentzlikult kompleksne ja intensiivne, ülehomme aga Transnational Guerilla Art Schooli *workshop* „Käi igaveseks kuradile Tartu. Käi igaveseks kuradile Maribor" ning reedel Miha Horvati ja minu dialoog-presentatsioon. Selle kõigega on seotud soov arendada suhteid endise Jugoslaavia ja Baltikumi vahel, luua suuruselt teiste linnade vahelisi ühendusi. Galerii uute ruumide mõjust on raske mingeid kokkuvõtteid teha. Midagi ei ole jõudnud veel välja kujuneda, samas ümbritseb meid suur võimaluste põld. Aga las minu edasised plaanid väljenduvad kõigepealt tegudes, siis alles sõnades.

Viimane näitus Y-galeriis oli Ida-Euroopas toimuvat sõda, okupeerimist, sõdurite ja sõjatehnika sissevoolu adresseeriv „HALLI LAEVA OODATES". Oled ka ise süstemaatiliselt Ida-Euroopas ja endise Jugoslaavia aladel ringi rännanud. Milline pilt on Sulle avanenud, mis olukord neil aladel sotsiopoliitiliselt valitseb?

T.R.: Seoses sõjateemaga on see sõltuvalt regioonist väga erinev. Sellest Ida-Euroopa osast, kuhu meie kuulume, on saanud rindeala. Võib oletada, et see oligi meie algne funktsioon ja olemus globaalses kontekstis. Aga kultuuris ja teoorias valitseb sel teemal üks suur *delay*-periood. Nii ilmselt ongi, kui asuda ajalooliste sündmuste keskel? Elu juhitakse relvadega ja inimesed on nagu kariloomad, kes ootavad oma tundi? Baltikum, Poola ja Rumeenia on sel teemal ühes paadis, ülejäänud Ida-Euroopaga jagame me endiselt põhilist ühisosa, mis ei ole seni muutunud – see puudutab seda, et me oleme kogenud ühiskondliku korra kokkukukkumist ja radikaalset muutumist, mis on meie praeguse reaalsuse põhjus.

Miha, tere tulemast Tartusse! Palun räägi meile endast. Mis on Son:DA ning millised projektiruumid on EX-garage ja GT22, mida Sa Mariboris juhid?

Miha Horvat: Aitäh ja siin on tore olla. Kiirelt ja lühidalt. Son:DAd on nimetatud grupiks, tandemiks, kahe inimese liiduks (*Miha Horvat ja Metka Golec* – toim.), kes töötavad alates 2000. aastast koos erinevates kunstikontekstides ja eri meediumitega. Rohkem infot leidub aadressil *sonda.kibla.org*. EX-garage on kaasaegse kunsti *offspace*, mille Son:DA 2004. aastal fotograafiagaraažina ellu kutsus ning mis tegutseb erinevates garaažides üle linna. GT22 on uus ruum või asukoht alates 2013. aastast, mis toimib omamoodi kunsti ja kultuuri üleväljalise laboratooriumina, praegu tegutseb seal Transnational Guerilla Art School.

Töötad Mariboris, suuruselt teises linnas Sloveenias. Millisena näevad sealset sotsiopoliitilist olukorda tavaelanikud ning milline on see kunstnike, kultuurikorraldajate ja kultuurirahastuse jaoks? Tartus on põhiprobleem kultuuriväljal alati piisava rahastuse, näitusepindade ja publiku leidmine.

M.H.: Ausalt öeldes, jah, me elame ja alustasime oma tegevust Mariboris ja nagu ülal öeldud, püüame seal luua, pingutada ja midagi ära teha. Aga (palga)tööd, mille najal elada ja ellu jääda, Mariboris ei ole. Maribori sotsiaalpoliitiline olukord on selline, et töötuse määr on 20% ja linna tootlikkus kõnges koos Jugoslaavia hävinguga. Palgatööd teeme Ljubljanas, Zagrebis, Viinis... Linn ja riik ei paku praegu piisavalt rahastust, et toetada külaliskunstnikke ja -teoreetikuid, keda me püüame siia kutsuda. Nii et rahastuse ja ka piisava publiku leidmisega on sama probleem kui Tartus. Ehkki võin öelda, et Mariboris ei ole ruumidest puudust, kuna tühje ruume on rohkem kui küll. Ootame, et kunstnikud ja kultuuritöötajad seda taipaksid ja Maribori tuleksid.

Teete koostööd, et luua suuruselt teiste linnade võrgustik Euroopas ja endises Jugoslaavias. Millised on nende linnade eripärad ning millised on Tartu ja Maribori erinevused-sarnasused? Mida me sellest võrdlusest õppida võime?

M.H.: Sarnasused on näiteks meie riikide ja mõlema linna suurused ning linnade paiknemine pealinna suhtes. Erinevused on muidugi geopoliitilised ja kultuurilised-ajaloolised, aga arvan, et siin peaks Tanel üle võtma, kuna tema on mõlemas linnas rohkem aega veetnud kui mina Tartus.

T.R.: Suuruselt teiste linnade eripära on teatav kastratsioon, mida tekitab kapitali loogika, sellega kaasnev ebavõrdsus ja sellest tulenev mentaliteet – apaatsus, isolatsioon. Loomulikult on sellest väljakujunenud alaväärsuskompleksist saanud klišee, mida ekspluateeritakse selleks, et pidevalt midagi korraldada, kärtsu, mürtsu ja pauguga. Nende linnade sümptomid on samad, kuigi seal on erinevusi. Minu hinnangul on Maribori üldine elukvaliteet oluliselt kõrgem kui Tartus, samas on Tartu kultuurielu palju intensiivsem. Erinevused tulenevad geograafiast – aga geograafial ei saa lasta muutuda ideoloogiaks ja seetõttu tuleb rääkida geopoliitikast. Sellest, millistes tingimustes meid siin Eestis hoitakse – põhjas ja läänes on meri, aga meie poliitika nendes suundades ainult liigubki, idas on müür, lõunas on segadus. Erinevalt Sloveeniast oleme me isoleeritud, aga kui seda poliitikaga muuta ei saa, saab kultuuriga. Näiteks on Tartul Riiaga samasugune suhe nagu Mariboril Zagrebiga. Kummagi linna kultuuriskeene ei pea end mõtestama pealinna kaudu, vaid võib vaadata mujale.

Mis on gerilja-(kunsti)haridus, rahvusvaheline gerilja-kultuuripoliitika ja mis on Transnational Guerilla Art Schooli eesmärk? Millistest tingimustest tõukus vajadus sellise rühmituse järele? Mis on teie eesmärk Tartus?

M.H.: Transnational Guerilla Art School sai alguse koostöös ühendusega < rotor > Grazis aastal 2012, kui Maribor oli Euroopa kultuuripealinn ja Grazi linn tahtis toetada projekte, mis ühendasid Maribori ja Grazi. Meie taustsüsteem oli selline, et Grazis ega Mariboris polnud võimalik õppida kaasaegset visuaalkunsti akadeemilisel tasandil. Seega on gerilja-kunstiharidus ainus võimalus tuua mõlemasse linna rohkem kunsti(mitte)haridust (*artistic* (*de*)*education*). See ongi eesmärk. Arutada, harida (*de-educate*) ja problematiseerida küsimusi kaasaegse kunsti dialoogis. See on siht ka Tartus. Kohtuda, olla, elada ja arutada, rääkida ning olla kahekõnes inimestega, kes tahavad õppida ja kes tahavad meid õpetada. Eesmärk on koondada neid, kes tahavad katsetada viiside, tehnikate, tingimuste ja võimalustega geriljakooli laboratooriumis.

Millised on teie ideed ja sihid Balti riikide ja endise Jugoslaavia riikide vaheliste suhete loomisel? Milline on selle koostöö ideoloogiline ja poliitikakriitiline taust?

M.H.: Ideed ja sihid on mõista paremini ning algatada arutelu selle üle, mis on nende kahe, kolme, nelja, viie väikse riigi sar-

Tanel Rander. Foto: Patrik Tamm

nasused, mille on loonud meie sõbrad läänest ja idast koos meie enda ja meie vanematega.

T.R.: Selle taust on vajadus vastanduda ametliku kultuuripoliitikaga, mis paneb kõik Ida-Euroopa riigid üksteisega konkureerima ja üksteist ignoreerima. Baltikum ja endine Jugoslaavia on üksteisest totaalselt mööda vaatavad kohad. Mõlemad on teineteisele mustad augud teadmistes ja geograafilises tunnetuses. Meie ühisosa ilmneb aga siis, kui me kuskil lääne keskuses omavahel kokku saame. Sellises olukorras on kõik idaeurooplased suuruselt teised.

Tanel, mida Sa arvad Eesti identiteedipoliitikast? Eestit püütakse järjepidevalt Põhjamaaks nimetada, kuid tegelikkuses oleme sellest veel kaugel. Oled öelnud, et Eesti peaks võitma tagasi Ida-Euroopa nime ning looma uue iseseisva identiteedi selle mõiste taha. Kas arvad, et on võimalik võidelda nende tugevate konnotatsioonide vastu, mis sellel mõistel juba on? Võib-olla peaksime kasutusele võtma midagi, mis on vähem tähendusest laetud, nagu Kirde-Euroopa või Loode-Euraasia ääremaa?

T.R.: Kas me oleme näinud sel aastal mõnd poliitikut, kes räägiks NATO vägede toomisest Kirde-Euroopasse või Loode-Euraasia ääremaale? Muidugi võime me nimetada ennast ükskõik milleks – nii nagu fantaasia lubab. Aga ülejäänud maailma jaoks oleme me Ida-Euroopa. Ja kui ma kasutan sõna „meie", ei räägi ma Eestist, vaid kõigist Ida-Euroopa riikidest, kus elab kokku ligi 200 miljonit inimest, mida on palju rohkem kui Venemaal, aga oluliselt vähem kui Lääne-Euroopas. Kui peavoolupoliitika, sealhulgas kultuuripoliitika, sellest aru ei saa, on kultuuril ülesanne selle reaalsusega tegeleda. Nii nagu nõukogude ajal suutis kultuur edukalt laveerida tsentraalvõimuga ja samal ajal ellu jääda, ent mitte hingitsedes, vaid õitsedes.

Miha, kas Sloveenia ametlik identiteediretoorika klapib riigi tegelikkusega? Kuidas peaksid endise Jugoslaavia riigid Sinu meelest oma identiteeti kujundama? Kas Sloveenia puhul on võimalik, et avalik identiteet (kuidas riigist rahvusvaheliselt mõeldakse), riigi reaalsus ning riigi rahvusvaheline ideaalpilt (kuidas Sloveenia tahab, et temast mõeldakse) kattuvad?

M.H.: Küsimused identiteedi ja tegelikkuse kohta on keerulised. Representatsioon sõltub sellest, kes representeerib. Ma ei arva, et identiteeti peaks kujundama, eriti keerulises kultuurilises ja religioosses olukorras, mis meil endises Jugoslaavias valitseb. Kuna me püüame kujundada minapilti selle analüüsimise ja mõistmise asemel, pole võimalik ühildada meie ja teiste arusaama riigist ning eri minapiltide taga olevaid reaalsuseid. Neid asju ei peaks püüdma ühildada. Mitmekesisus ja erinevused ning muidugi nende mõistmine teevad asjad paremaks ja tõelisemaks.

ARTISHOKI VEERG

Artishoki veerg on kunstikriitika blogi Artishoki ja Müürilehe koostöös valmiv veerg sellest, mis kunstiinimestel parasjagu südamel on.

LASE END (MÄEST ALLA LASTES) VABAKS?

Gregor Taul

„Kogu mäest ei käinud kellegi jõud üle. Ükskõikselt kõrgus ta üle ümbruskonna, tundmata huvi, kas tal on õigust olla nii valdav, et parimalgi tahtmisel pole võimalik temast mööda ega üle vaadata. Niisuguse vägitükiga olid senini hakkama saanud ainult kuu, tähed ja teised taevakehad, ning needki vaid siis, kui taevas selge. Mägi oli kõrge kui aade. Ehk oligi ta aate maapealne kehastus ja pidi juba põhimõtteliselt inimesest üle olema? Palanumägi võis olla peaaegu sama igavene kui taevariik või veelgi igavesem, seisis ta ju päevast päeva inimestel silma ees, taevariiki aga polnud siinmail keegi oma ihusilmaga näinud, veel vähem saanud sealt maasikaid noppida. Vihm, tuul ja aeg olid püüdnud küll üheskoos teda madalamaks kulutada, kuid polnud märgata, et nende pingutused oleksid vilja kandnud. Hoopis suurem edu paistis saatvat taluperemehe püüdlusi, kes oli aastate jooksul hulk metsa põllumaaks teinud ja rühmeldas aga edasi, mistõttu mäe otsaesine jäi üha kõrgemalt kiilaks."[1]

Mitte pelgalt seepärast ei alusta ma Mats Traadi romaanitriloogia teise osa esimese lõiguga vertikaalsest tõkkest, et Margus Tamm viimases Artishoki veerus Maslow' püramiidi raputas, või üksnes seetõttu, et mul tuleb igal hommikul tööle minnes ületada Kõrgemäe tänav (tulles Põllult), vaid veel põhjusel, et ühel esmaspäeval tappis keegi õnnetu noormees oma õpetaja, vapustades põhjalikult koolisüsteemi võimu- ja teadmistepüramiidi.

Tulistamisnädalal tuli mul ette valmistada kolm tundi erinevates Viljandi õppeasutustes: kunstikoolis (kunstiteooria põhikoolielistele), gümnaasiumis (kureerimine valikainena) ning kultuuriakadeemias (esimese kursuse üldfilosoofiline aine, mille keskmes on performatiivsus). Kuigi iga loengu kondikava oli mul eelnevalt paigas, siis Paalalinna juhtumi järel kerkisid planeeritud tunnikava, meelerahu, ajusagarate ja kõige muu vahele needsamad kujundlikud püramiidid, kohaliku tähtsusega mäed, millest ei saanud üle ega ümber. Esmalt tuli taas kord selgitada enesele, milline on koolisüsteem, missuguseks triangliks see ette valmistab, ning mõtiskleda selle kitsaskohtade üle, mis tegid võimalikuks kõige traagilisema. Sootuks keerulisem oli leida (leiutada) viis, kuidas see lugu erinevas vanuses õpilastele lähtuvalt nende õppeasutuse spetsiifikast ausalt ja usaldust tekitavalt ette kanda.

Hariduse paradoks seisneb õppimise ja mõtlemise vastandlikkuses. Argisituatsioonis inimene peaaegu ei kasutagi mõistust – nii nagu kodus orienteerumiseks piisab lihasmälust, saame ka enamiku päevaste tegemistega hakkama harjumuslikele, *selgeks õpitud* käitumismustritele toetudes. Õppimine on kogemuste talletamine, mille eesmärk on teatavate tehnikate automaatne valdamine. Nii näiteks saavutame autosõiduvilumuse alles siis, kui me rooli taga enam mõtlema ei pea, kus on pidur või gaas. Seevastu tähendab mõtlemine harjumuste rutiinist väljamurdmist. See on piina- ja energiarikas ning aeglane tegevus, mida enamik inimesi üritab vältida nii palju kui võimalik. Mulle tundub, et erinevaid õppetasemeid silmas pidades sõltub hariduseni (kõnelemata haritusest!) jõudmine suuresti õpetamise ja mõtlemise vahekorra optimaalsest doseerimisest. Mõtlemise juurutamine võib tunduda ülla ideena, kuid on selge, et ilma ühiste alustõdede selgeks õppimiseta ei ole normaalne ühiskondlik elu võimalik. Mina, kes ma jut(l)ustan õpilastele, et kaasaegse kunsti puhul on iseseisev mõtlemine ja automatismide väljajuurimine A ja O, pean sealsamas tõdema, et õõvastaval moel võis pedagoogi tulistamine tähendada meie antikangelase jaoks oma noore elu esimest iseseisvat mõttetehingut. Igal juhul tekitas ta oma järelemõtlematu teoga rohkem kui enam mõtlemisainet, mida kommenteerides on minu arvates ehmatavalt läbinägelik olnud Peeter Olesk Sakala[2] veergudel.

Aga kuidas siis seista klassi ees ja alustada traumajärgse maailma taasloomist? Kas leinaseisakuga (jätkates peielauaga), kompiva huumoriga (õpilased, palun ärge mind maha laske), meediakajastuse analüüsiga (nagu selgub, tõdevad gümnasistid ise, et võrreldes ajakirjanduse vähese tähelepanuga kas või lõpututele näljasurmadele üle maailma, varitseb siinkohal oht ühe inimese surma üle tähtsustada – ent kuidas saaksin ma õpetajana äsjase tragöödia „kvalitatiivselt" vähem tähtsamaks tembeldada)? Süžeesid, mida enne õpilastega kohtumisi läbi mängida, jagub. Võimalike lugude sõlmpunktis meenub Akira Kurosawa „Rashomon" ning tundub, et kõige paslikum olekski anda sõna varalahkunud õpetajale endale (šamaanist meediumi kaudu). Kuid nagu me filmist teame, ei pruugi ka vaimu esinemine veenev olla.

Samas oli traagilise sündmuse järel vägagi mõjuv kohaliku kirikuelu aktiviseerumine: vaimu eestkostjad võtsid mõnetigi enesestmõistetavalt lepitamise koorma enese kanda. Püüdes ise samal ajal leida etenduskunstide tudengitele relevantseid näiteid kaasaegsest kunstist – pean silmas teoseid, mis oleksid sarnase olukorra analüüsimisel ülimalt empaatilised, sotsiaalsete suhete kommenteerimisel äärmiselt tähelepanelikud, ebaõigluse suhtes kriitilised ning elu ja surma küsimustes transtsendentaalse paueriga –, jäin otsimisel hätta.

Sellega seoses meenus ameerika-liibanoni kriitiku Kaelen Wilson-Goldie' veerg[3] märtsikuises briti kunstiajakirjas Frieze, kus ta arutles rahvusvaheliste suurnäituste varal pisut nõutult selle üle, kuidas religioossus ja spirituaalsus on kaasaegse kunsti (ja kunstnike) väljal omamoodi tabuteemad. Ei Wilson-Goldie ega ka mina väida, et religioossed (saati esoteerilised!) teemad peaksid nihkuma nüüdiskunsti epitsentrisse, kuid leian, et siin peitub lihtsalt oht mängida maha üks lai võimaluste areaal. Kus te olete, 21. sajandi Joseph Beuysid?

Sel samal kurval õhtul kõneles otsesaates „Plekktrumm"[4] Marju Lauristin: „Mis on see, mis üldse tekitab inimeses sügavat arusaamist elust ja surmast? See on kunst. Kui meil ei ole kunsti kaudu elu ja surma tähenduste üle arutelu, siis me jõuamegi selleni, et noor poiss /.../ väljendab ennast kõigepealt karjatusega YouTube'is videoga poodust[5]. Teda ei olnud ilmselt keegi juhatanud kunsti juurde, kust ta oleks saanud sedalaadi enesetundele ja kõikidele vastakatele, hirmsatele asjadele, mida ta enda sees tundis, selle, mille võib nimetada puhastumiseks – jõudmiseks tasemeni, mis enam ei tekita seesmist ängi ja raevu, mis lõpuks lõpeb tulistamisega. See on ju kultuuri ja kunsti roll ühiskonnas alati olnud. Ütleme siis nii lihtsalt ja naiivselt: hinge puhastada."

Häda (ja võlu!) on selles, et nagu Juri Lotmangi näiteks toob, pakub argipäevast räsitud inimesele asjakohast vaimset puhkust – mis on vaieldamatult kunsti üks olulisi rolle – ka verine härjavõitlus, kõnelemata siis „kunstiliselt" retušeeritud fotodest ülespoodutest...

[1] *Traat, Mats 1987. Minge üles mägedele. Tallinn: Eesti Raamat, lk 7.*
[2] *Olesk, Peeter 2014. Elu, kool ja relvad – mõtteid pärast Viljandis juhtunut. – Sakala, 06.11.*
[3] *Wilson-Goldie, Kaelen 2014. Seeing & Believing. – Frieze, nr 161.*
[4] *„Plekktrumm", Eesti Rahvusringhääling, ETV2, 27.10.2014.*
[5] *Marju Lauristin kõneleb siin ekslikult fotost Facebookis.*

LÄÄNE TÜRANN

„Tyrant" (USA, 2014–...). Autor Gideon Raff, osades Adam Rayner, Jennifer Finnigan, Ashraf Barhom jt.

Sander-Ingemar Kasak

Telekanal FX, mis on olnud koduks mitmetele antikangelastele, nende seas ka Vic Mackeyle ning Jax Tellerile, viib vaataja seekord telesarja „Tyrant" vahendusel Lähis-Idas asuvasse fiktiivsesse riiki nimega Abbudin, mis on paiskumas araabia kevadet meenutavatesse pöörastesse sündmustesse. Elu hammasratastele jääb jalgu Bassam „Barry" Al-Fayeed oma perekonnaga, kui ta naaseb pärast kahtekümmet aastat vabatahtlikku eksiili, et osaleda oma vennapoja pulmas. „Tyrant" on üks oodatuimaid sarju 2014. aastal, palju särinat seriaali ümber tekkis juba siis, kui oli teada, et hittsarja „Homeland" autorite uuele vaimusünnitisele ihus hammast lausa mitu telekanalit. Võitlusest tuli võitjana välja FX, jättes sellised gigandid nagu HBO ja Showtime pika ninaga. Kuid kas meedia genereeritud *hype* vastab ka sarja kvaliteedile? Kriitikud arvavad, et nii ja naa. Kui see oleks loodud ligi nelikümmend aastat tagasi, siis oleks postkoloniaalne teoreetik E. W. Said kaasanud selle tõenäoliselt oma ülemaailmselt tunnustatud uurimusse „Orientalism", mille põhiseisukoht on, et Lääne kuvand Idast on eelarvamuslik ja eksotiseeritud. Samad omadussõnad ohustavad ka „Tyranti".

Lastearst Bassam „Barry" Al-Fayeed (tema eeskuju on tõenäoliselt Süüria diktaator Bashar al-Assad, kes on samuti Lääne elu pikalt kogenud ning erialalt silmaarst) naaseb Ameerika Ühendriikidest küllaltki vastumeelselt oma kodumaale, mida kujutatakse stereotüüpse Lähis-Ida riigina, kus valitseb türann ja rahvas on rahulolematu, üksteist süüdistatakse terrorismis ja muudes taolistes triviaalsustes. Mehega sõidavad kaasa abikaasa ning kaks teismelist last. Viimaste kujutus on karakteriloome seisukohast üks sarja tüütumaid aspekte (vinguvad teismelised!). Abbudinis kohtub vaataja Barry venna Jamali ning teiste pereliikmetega. Jamali tutvustatakse tüüpilise antikangelasena – esimene stseen temast hõlmab kopulatsiooniakti ning et asja veel antimaks teha, on tegemist vägistamisega. Pärast vennapoja pulmi vana türann sureb ning võim kandub üle Jamalile. Alguses kiiret Ühendriikidesse naasmist planeerinud Barry otsustab jääda kodukanti, et aidata äkilisel vennal riiki paremaks muuta. Teadjam lugeja märkab siin sarnasust filmifännide ühe lemmiku „Ristiisaga", kus perepoeg Michael Corleone samuti pere kriminaalsetesse afääridesse kistakse.

Barryle sobibki uus amet ning kõik tuleb tal välja hämmastava lihtsusega. Siinkohal võib vaataja küsida, kas selleks, et Lähis-Idas midagi korda saata, on vaja Lääne-kogemust? Araablasi kujutatakse, nagu nad ei oleks võimelised oma riiki juhtima. Selle kohta ütleks teine postkoloniaalne teoreetik Gayatri Chakravorty Spivak, et sarjas nähtud araablastel puuduks justkui kõnevõime ning selleks, et olla demokraatlikud või head juhid, peavad olema omandatud läänelikud mõtlemismallid. Jamali hoiab Barry huvitava võttega kontrolli all – ta saadab talle video Liibüa diktaatori Muammar Gaddafi hukkamisest, mida Jamal korduvalt vaatab, ning hirm sarnase saatuse ees kasvab. „Tyrantist" ei puudu ka kommentaar Ameerika Ühendriikide välispoliitika kahepalgelisuse suunal. USA on valmis kukutama diktaatoreid ainult siis, kui nood ei tee nendega koostööd, mis kehtis ka Gaddafi puhul, kellest sai Ühendriikide vaenlasest number üks hoopis „parim sõber", kui ta asus koostööd tegema. USA riigivõime kujutatakse ka seriaalis Abbudini türannia suhtes neutraalsena, sest valitsev eliit lubab nende vägedel riigis baseeruda.

Eespool sai mainitud stereotüüpsust ning kahjuks seda „Tyrantis" ka leidub. Vastupanuliikujateks on religioossed fundamentalistid, kes ei kohku türanni kukutamise nimel ühegi meetme ees tagasi, kuigi see jääb nende jaoks arusaamatuks, et taolisi teguviise rakendades taaselustavad nad terrorismi. Kahjuks on ka rahvast paradoksist arusaamiseks liialt rumalana kujutatud ning tundub, et võimuvahetuse ootuse tingib kõigest tüdimus vanast – ega uus despoot ikka hullem saa olla. Moslemimeeste tüpaaži kinnitamiseks visatakse siia-sinna ka törts neile „omast" naiste väärkohtlemist. Kuid leidub ka humoorikaid eelarvamusi – diktaatorite pojad sõidavad ringi ülikalliste sportautodega ning kuulavad läänelikku rokkmuusikat. Kui rääkida ehedusest, siis „Tyrantile" annab palju juurde asjaolu, et filmimiseks ei ole kasutatud mõnda L.A. stuudiot, vaid võtted toimusidki Lähis-Idas – Iisraelis (kaheksa esimest osa) ning Türgis (kaks viimast osa). Erinevad võttekohad olid tingitud sõjasündmustest Iisraeli ning Palestiina vahel. Tegemist on keskmisest parema teleseriaaliga, kuid sellel on omad vead. Vaatamata sellele on FX andnud „Tyrantile" võimaluse oma puudujääke parandada ning uuendas seda teiseks hooajaks. Kuigi Lähis-Ida kuvand on kallutatud, provotseerib sari mõtlema revolutsiooni, võimu ning heaks inimeseks olemise omavaheliste suhete üle.

USSIAUK SAJANDI ESIMESSE KÜMNENDISSE

„Poisipõli" (2014, USA). Režissöör-stsenarist Richard Linklater, osades Ellar Coltrane, Patricia Arquette, Ethan Hawke jt. 165 min.

Pirjo Leek

Richard Linklateri värskeim film „Poisipõli" on tõeline kannatlikkuse triumf üha kiiremaid tuure võtvas maailmas. Filmi ennenägematult pikk tootmisprotsess kestis 12 aastat, mille jooksul filmiti igal aastal. Peategelane Mason (Ellar Coltrane), tema õde Samantha (Lorelei Linklater) ja nende vanemad vananevad reaalajas, üheaastase sammuga, ent sündmused ise on siiski fiktiivsed. Ethan Hawke (kes mängib Masoni isa) on seda filmi tabavalt „inimelu intervallvõtteks" nimetanud, sest see kannab endas valusat tõde aja ja selle kaduvuse kohta.

Aja vältimatu kulgemine filmis „Poisipõli" ei ole markeeritud vahekaartide ega kalendripäevadega – aastate möödumine on osavalt detailide sisse peidetud. Vilksamisi kaadrisse sattunud vana Xboxi konsool, järjekord „Harry Potteri" raamatuesitlusel, pliiatsitäkked uksepiidal, T-särgid, mis on mõned sentimeetrid liiga lühikesed, kanavarbad silmanurgas ning kasvavad ja kahanevad juuksed. Seda kõike saadab muidugi ka ajastukohane muusika (näiteks Coldplay ja Arcade Fire), mis paiskab vaatajad tagasi aega, mis tundub olevat olnud kui eile, kuid kõikide üllatuseks ja hämmastuseks leidis tegelikult aset rohkem kui kümme aastat tagasi. Film mängib lähiajaloo ehk „nullindate" nostalgiaga, aga kuna see minevik on meile niivõrd lähedal, lisab näitlejate vananemine sellele perioodile siirupise „vana hea möödaniku" asemel melanhoolse maigu. Viltusest tukast saab *bob*, muskelauto muutub praktiliseks peresõidukiks ja väikesest unistavate silmadega väänikust kasvab vuntsikandja. Ajastuspetsiifilised viited annavad filmile tugeva emotsionaalse laengu, mis kulmineerub ema (Patricia Arquette) pisaratega palistatud tõdemuses: „Ma arvasin, et elus on midagi enamat." See torkab valusalt, kuna puudutab ilmselt igaühele suuremal või vähemal määral tuttavat eksistentsiaalset ängi.

Vaatamata filmi vaieldamatult geniaalsele alusideele ja aja kulgemise meisterlikule kujutamisele on ka „Poisipõlvel" omad vead. Tegelased (eesotsas Masoniga) hoiavad neid ümbritsevast draamast pidevalt distantsi, mida võib tõlgendada kas sügavamõtteliseks sisemise rahu väljenduseks või amatöörlikuks apaatiaks. Pikad vaikushetked ja kohati konarlik dialoog ei pruugi just igaühele meelt mööda olla, kuid sellele vaatamata aitavad tundevaakum ja mõtisklusstseenid rõhutada eespool mainitud pisiasju ja selle kaudu aja möödumise paratamatust ning igavikulist olemust. „Poisipõli" pakub vaatajatele aja kulgemise kogemust, mille kaalukust võib võrrelda Malicki „Elupuu" omaga, kuigi mõõtkava on erinev. Hoolimata sellest, kuhu „Poisipõli" vaatajate isiklikul „meeldib-ei-meeldi" teljel paigutub, pole võimalik põgeneda selle *carpe diem* tunde eest, mis tuletab meelde, et aeg möödub liigagi kiiresti. Sa tead, et ka sina vananesid neil aastatel koos Masoni ning tema perega. Mullast oled sa võetud ja mullaks pead sa saama.

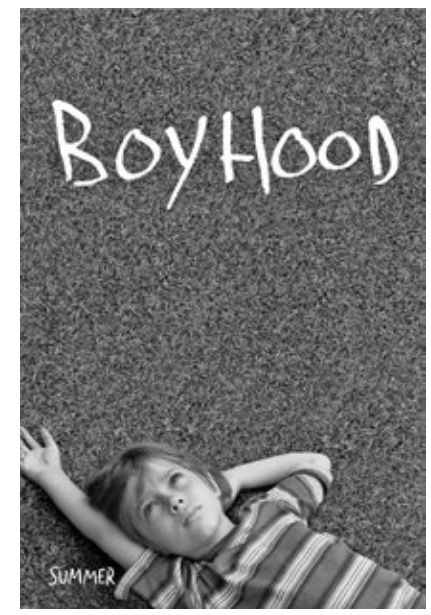

LEIDLIKKUS KOMPENSEERIB LÜHIKESED JALAD

„Noor ja imeline T.S. Spivet" (2013, Prantsusmaa, Austraalia, Kanada). Režissöör Jean-Pierre Jeunet, stsenaristid Jean-Pierre Jeunet ja Guillaume Laurant, Reif Larseni romaani ainetel, osades Kyle Catlett, Helena Bonham Carter, Judy Davis jt. 105 min.

Emilie Toomela

On üks 10-aastane poiss, kelle maailm koosneb rantšost, selle karvastest ja sulelistest elanikest ja väljadest, mis hoonete ümber lõpututena laiuvad. Elu tundub karge ja päikeseline, vahel näib, et isa eelistab tema venda ja õpetajad on tüütult süsteemi hangunud, aga fantaasiauniversumis on alati kõik lubatud. „Noor ja imeline T.S. Spivet" on seiklusfilm, mis jätkab Jean-Pierre Jeunet' sentimentaalsusliinil aurupungi esteetika vastu. T.S. on imelaps, kes leiutab muu hulgas *perpetuum mobile*. Igiliikuri eest pärjatakse ta teadusauhinnaga, mida poiss otsustab üksinda läbi Ameerika reisides vastu võtma minna. Retke kulg matkib kauboifilme, kus ratsust on saanud raudne rong ja nostalgitsetakse päikeseloojangu taustal. Film võimaldab ehedalt tajuda, kuidas keegi ei räägi meile, et mugavustsoonist välja astudes – sinna, kus „maagia alguse saab" – on ühtlasi tegelikult ka päris ebamugav. Kõige paremas mõttes.

Jeunet on saanud Eestis ehk kõige tuntumaks „Amélie'ga" (kuigi on loonud ka teisi suurepäraseid filme) ja Amélie' stiil riimub uue filmiga ennekõike kunstilise maitse osas – ka kõige värskem teos on rikastatud kaunilt suurendatud pisidetailide ja satureeritud koloriidiga. Küll aga ei leia siit päikeseloojanguvärvi filmist romantilist suhtedraamat sellises mõttes, et võiks samastada end kellegi armastuse otsimise või leidmise keerdkäikudega. T.S. Spivet on hoopis algkoolipoisike, keda kehastava fantastilise lapsnäitleja (Kyle Catlett) miniatuursetel õlgadel seisab kogu süžee suurus ja südamlikkus. Lapsepõlvenostalgia, mida selle linateose jooksul tunda saab, on midagi nii põhimõttelist ja ühele inimeseloomale igiomast, et ekraanivärvid jäävad silmade taha värelema ka tükk aega pärast filmi vaatamist. Ma ei ole enam laps ja see on üks asi, mida ma ei saa enam kunagi olla. T.S. Spivet vastab küsimustele, millal saab lapsest täiskasvanu ja missugune on päris ning milline võltsnaeratus?

Film ei teeni minult hoolimata kõige isiklikumast südameliigutusest ainult preemiapunkte. Jeunet on ära unustanud, et tema tugevus on olnud absurdsus, ja hetkega, mil peategelasest imelaps leiutab igiliikuri, tammub ta ohtlikult maal, mis eeldab argumenteeritud põhjendusi. Maakera energiadefitsiidi taustsüsteemis paneb igiliikur, mille T.S. Spivet leiutab ning mis filmireaalsuses ka töötab, iga küüniku kahjurõõmsalt muhelema – kahtlemata oleks sadadeks aastateks energiat tootev masin suuremat tähelepanu saanud kui siin, kus see pälvis ühe instituudi auhinna ja osaluse telesaates.

Ka „Amélie'd" vaadates võib näha, et Jeunet ei armasta armastust lääges romantilises võtmes, vaid omal kummastaval viisil, mis ei otsigi põhjendusi. Samasugust helendavat hõllandust näeb ka „T.S. Spiveti" puhul ning linateose ingellikkus pühib taas kord kõige sügavamatest südameurgetest läbi.

„Kinotripp" on Müürilehe rubriik, kust saab lugeda kaugete paikade filmielust. Aasta viimane „Kinotripp" viib kinopõuasele maale, kus on aga küllaga armastust vana kooli tehnikate, käsitöö ja igasuguste festivalide vastu.

KINOTRIPP: PORTO

KAIRI KIVIRÄHK

„Tere, kas oskate mulle öelda, kus ma saaksin portugali filme vaadata?"
„Oi, ärge muretsege, meil näidatakse Hollywoodi filme ka!"

Portugalis valitseb arusaam, et enamik filme, mis seal tehakse, on halvad. Ometi, kui natukene kauem kohalikke pinnida, siis kaks filmi, mida pea kõik soovitavad, on sealse kino kuldaega kuuluv Manoel de Oliveira 1942. aasta „Aniki Bóbó" ja Miguel Gomesi uuema aja linateos „Tabu" (2012). Manoel de Oliveira on praegu juba 105-aastane ja siiani maailma kõige vanem filmitegija, kes on ikka veel aktiivne. Tema film on küll tunduvalt elurõõmsam ja kiirem kui Miguel Gomesi oma, kuid mõlemas peegeldub portugallastele ihuomast igatsust. Kui portugali filme väga jämedalt üldistada, siis need on enamasti aeglased, sümbolistlikud ja melanhoolsed. Portugallastele tuleks avaldada austust nende armastuse eest filmilindi ja analoogkaamerate vastu. Siin võib leida väga kvaliteetseid vanu kaameraid ning filmitegijad eelistavad endiselt vana kooli süsteeme uuema aja tehnoloogilistele viguritele.

Kaader Manoel de Oliveira filmist „Aniki Bóbó" (1942)

Eraülikoolis Escola Superior Artística do Porto, kus tudeerin Erasmuse raames filmieriala, on võimalik õppida vabasid kunste, arhitektuuri, graafilist disaini, teatrit ja filmi. Koolil on oma maskott – oranž kass Esap, kes jalutab vabalt klassist klassi ning nõuab paitust ja hoolt. Väga kütkestav on selle ülikooli juures asjaolu, et üliõpilased peavad kasutama käsi rohkem pliiatsi hoidmiseks kui arvutiklahvide toksimiseks. Animatsiooniloengutes tehakse *flipbook*'e, kasutatakse liiva-, valge plastiliini ja kraapimistehnikaid. Fotograafiatunnid veedetakse laborites mustvalgeid filme ilmutades ja analoogkaamerate süvaõpet saades. Helirežiis ülistatakse vinüüle ja naerdakse tänapäeva heliprogrammide üle, mis ülendavad iga kasutaja hetkega DJks. Erasmusega tulnud arhitektuuritudengid olid esimestel nädalatel šokeeritud, et kõiki jooniseid oodatakse ainult paberkujul ning mingit õpet arvutis ei toimu. Vanu traditsioone hoitakse tugevalt ning kehtib arusaam, et enne kui arvutisse kolida, peab oskama kõike oma kätega luua.

Eelmisel aastal toodeti Portugalis kaheksa täispikka filmi ja viis dokumentaali, kuid mitte ühtegi animatsiooni. Kogu piletikassa tulu oli 65,5 miljonit eurot, millest kohalik toodang moodustas vaid 3,3%. Kui vaadata kinode programme, siis enamik linateoseid on Hollywoodi *blockbuster*'id, mille sekka eksib ka väga üksikuid prantsuse ja hispaania filme. Kinod asuvad Portos enamasti supermarketitega samades hoonetes ja supermarketid asuvad linnast väljas. Eesti konteksti panduna tähendaks see umbes seda, et kõik kinod asuvad kas Õismäel või Viimsis. Meeldiv on aga see, et ka Porto kesklinnale kõige lähemal asuv kasiino on sealt 30 minuti kaugusel – patupesad on linnasüdamiku ilust eemale toimetatud. Kesklinna jäävad teatrid, kus näidatakse paar korda nädalas ka filme, aga neil puuduvad ingliskeelsed subtiitrid. Kui otsida midagi sellist nagu Eestis on Artis või Sõprus, siis läheb keeruliseks. Neil on baarid ja hostelid, kus korraldatakse filmiõhtuid, aga kinosid, kus näidataks muid filme peale Hollywoodi ja hispaania komöödiate, napib. Umbes 20 aastat tagasi oli olukord tunduvalt parem, kuid majanduskriis tegi oma töö ning inimesed kulutavad raha pigem väljas söömisele kui kultuurile.

Kuigi kinoskäimine ei ole populaarne, toimub üllataval kombel siiski Portos hulgaliselt festivale. 17.–19. oktoobrini leidis aset MICAR, mis on rassismivastane filmifestival, kus mõnel filmil olid isegi ingliskeelsed subtiitrid. Festival oli tasuta, kuid saalid üpriski tühjad. 30-kraadise õhutemperatuuriga ei viitsi just paljud minna pooleteiseks tunniks ungari dokumentaali vaatama, et näha, kuidas väikest osa rahvast jõhkralt terroriseeritakse („Without a Chance", 2013, rež. István Gábor Takács ja Ádám Surányi). Festivale on väga mitmesuguseid. Festa da Animação em Portugali (30. oktoobrist 2. novembrini) raames toimusid näiteks koolitused ning näidati kohalikke animatsioone. Ühtlasi rõõmustas mind väga, et rahvusvahelise animafestivali Cineanima (10.–16. novembrini) programmis linastus ka Rao Heidmetsa retrospektiiv. Uuelt aastalt ootan veebruaris toimuvat suurejoonelist rahvusvahelist filmifestivali Fantasporto, mille tänavuseks teemaks on õudusfilmid. Festivale ja kõiksugu muid üritusi on siin palju ning enamasti on need kas tasuta või piletid tõeliselt odavad – võib-olla seetõttu polegi tavakinol nii suurt lööki. Filmiarmastaja siin riigis igatahes hätta ei jää, sest kohe kui ühe festivali valitsusaeg lõpeb, algab teine.

Filmielu rahastab enamjaolt Instituto do Cinema e do Audiovisual. Portugalis on tehtud ainult kaks täispikka animatsioonifilmi ning mõlemad kukkusid läbi. Riik ootas mitu aastat ning annab nüüd tuleval aastal animaatoritele uue võimaluse. Raha ja tööd sellel maal väga palju ei leidu, ometi näeb siin tõelist kirge enda eriala vastu. Kunstnikud joonistavad linnamajade seintele oma loomingut, tänavad on muusikat täis, mustkunstnikud ja tantsijad lahutavad jalakäijate meelt ning see, kes kunstiliselt andekas pole, võlub välja hiigelsuuri mulle. Nii on ka filmiautorid sunnitud looma enamasti nulleelarvega filme või pantima kogu oma vara, et linateoseid teha. Siin ei kohta eriti inimesi, kes töötavad, et saada rikkaks, vaid nad tegelevad millegagi, kuna see meeldib neile. Esmatähtis on siiski nauding, pere ja sõbrad ning töötegemine lihtsalt toetab eelnimetatud kolmele elamist. Portugalis domineerib jagamise kultuur: kellel on, see annab, kellel pole, sellele antakse. Vahel minnakse sellega isegi üle piiri – näiteks siis, kui portugallasest sõber on ostnud imetillukese *pastel de nata* (keedukreemi-koogikese), tahab ta ikkagi sulle ampsu pakkuda. Selline suhtumine võiks olla õpetuseks eestlastele – meie finantsolukord on kordades parem, ent väärtused on tihtipeale väändunud. Jagagem, nautigem ja olgem uhked selle üle, mis meil on.

Portugali filmide soovitused

Regina Pessoa „Tragic Story with Happy Ending" (2005)
José Miguel Ribeiro „The Suspect" (1999)
Abi Feijó „The Outlaws" (1993)
José Pedro Cavalheiro „Stuart" (2006)
Pedro Serrazina „The Tale about the Cat and the Moon" (1995)
João César Monteiro „Recollections of the Yellow House" (1989)
Manoel de Oliveira „Aniki Bóbó" (1942)
Miguel Gomes „Tabu" (2012)
Marco Martins „How to Draw a Perfect Circle" (2009)
João Canijo „Blood of My Blood" (2011)

UNES NÄHTUD LUULETUSED

Intervjuu **Krista Ojasaarega**. Küsis Maarja Pärtna

Neljandat luulekogu koostav Krista Ojasaar räägib tekstiloomest, enesekriitikast ning kirjanduslikest mõjutustest. Intervjuu põhineb vestlusel, mis leidis aset 22. oktoobril eesti raamatu päeva raames Tartu Ülikooli raamatukogu kohvikus.

Luuletaja Krista Ojasaar on avaldanud käesolevaks hetkeks kolm luulekogu, debüteerides 2006. aastal kogumikuga „Hommikused unenäod". Esikkogule järgnesid 2008. aastal avaldatud „Unemuusika", mis sisaldab luuletusi vahemikust 1998–2006, ning 2010. aastal ilmunud kogumik „Tumedad linnad", mis koondab tekste aastatest 2006–2008. Tema stabiilselt kasvava ning hoolikalt valitud loomingu sumedasse, uneäärsesse atmosfääri ning visuaalselt erksasse kujundikeelde siseneb ajuti ka teravamaid, sürrealistliku mündiga kujutlusplte, mis annavad üldjoontes pehmele ja õhulisele luulele juurde omapärast teravust. Kujutlusmeelt ergutav pildilisus võib ent mõjuda ühtaegu nii ligitõmbava kui ka mõnevõrra mõistatuslikuna, mistõttu palusingi parasjagu neljandat luulekogu koostaval Kristal enda tekstide poeetikat ning loomistausta selgitada, alustades päris algusest – sellest, kuidas üks autor luule ja luuletamiseni üldse jõuab.

Alustaks debüütkogu taustast: kas mäletad seda, millal luuletama hakkasid – millal kirjutasid esimesed tekstid, millised need olid, millest rääkisid ja kas need on trükis ilmunud? Kas tagasivaatavalt on see esimene impulss, mis üldse luulet kirjutama ajendas, sõnastatav? Kui jah, siis kuidas seda kirjeldaksid?

Luuletama hakkasin juba päris lapsena, esialgu olid need lihtsad tekstid lemmikloomadest ja loodusest, sekka mõned sõnamängud. Ei midagi erilist. Need ei ole kunagi trükis ilmunud. Teismelisena lisandusid muidugi armastusteemalised undamised ja muud targutused, mis samuti õnneks kunagi ilmunud ei ole. Kõik, mida kooliaegsest luulest avaldamiskõlbulikuks olen pidanud, on debüütkogus olemas. See koosnebki väga noore mina eneseavaldustest ja lõpupoole ka ülikooli esimeste kursuste aegsest luulest. Tõsiasi, et see raamat ilmus alles aastal 2006, räägib mõndagi mu loomuse kohta. Minu jaoks oli raamatu koostamine ja kogu väljaandmisprotsess tohutu julgustükk, enese nii ehedal kujul publiku ette toomine sundis ennast kõvasti kokku võtma ja läbi mõtlema, miks ma seda üldse teen.

Kui mõelda algimpulsile, mis ajendas mind luulet kirjutama, siis nii palju kui mäletan, oli selleks vajadus oma igapäevast kogemust kuidagi ümber sõnastada. Praegu ütleksin, et tundsin tarvidust argielu ülendada ja oma elukogemusele mingit uut tähendust anda, kuid tollal ma päriselt nii mõelda ei osanud. Küll on meeles, kui selgesti tajusin oma sõnavara väiksust, keel sõna otseses mõttes piiras ja ahistas mind, sest selle abil ei olnud võimalik edasi anda seda, mida adusin, eks sellest ka esialgne temaatiline piiratus. Veel varasem impulss, mis tegelikult on mind kõige tugevamini mõjutanud, oli otseselt keeleline rõõm ja otsingulisus. Mäletan, kui ergastavalt mõjusid loetud või kuuldud (just ette loetud tekstides) ootamatud sõnaseosed, kujundid ja seni kogemata lauseehitus. Võisin painata täiskasvanuid järjekindlalt kõigi lingvistiliste nüanssidega, mis huvitavad tundusid. See oli nagu tõeline maadeavastamise ajajärk, ainult et aegruum ei avanenud mu ees meetermõõdustiku abil, vaid sõnaliselt. Isegi aega hakkasin mõõtma selle alusel, kui pikk oli mõni sõna seda välja öeldes (st kõla pikkuse järgi, sisuliselt mõõtsin maailma sõnade abil), tekitades ajutiselt ajaarvestuse, mis kõiki ümbritsevaid segadusse ajas, sest kasutasin minutite ja sekundite asemel näiteks lillenimesid. See oli mu jaoks tohutu avastus, et maailm on kirjeldatav, et sõnade ja ka kõlade abil toimub pidev maailma loomine, et iga kord, kui midagi ütled, lood sellega maailma ja ise midagi öeldes saab, vähemalt ideaalis, mõjutada, kuidas kuulaja maailma vastu võtab. See varane avastus tähendas minu jaoks tohutut rõõmu.

Umbes samal ajal avastasin ma ka muusika. Luule ja muusika on kõlaliselt omavahel seotud. Selline tunne oli, otsekui kümbleksin sõnades, umbes samamoodi kui muusikas. Igal juhul on vaimustus jätkunud ja ma ei ole sellest lahti saanud ega soovi ka, sest just keeleline rikkus on üsna paljus see, mis mind edasi kannab ja luuletama paneb.

Mainisid argielu ülendamist, kas see on taotlusena ka praegu veel esil?

Praegu on esil pigem natukene teine aspekt, aga see käib kaasas sellega, mida ma kirjutan, sest otse elust maha kirjutan ma väga harva. Paratamatult lisandub midagi üldistavat ja teistmoodi olevat.

Esimesed kaks luulekogu tunduvad teineteisega tihedamalt seotud olevat – seda ka seetõttu, et oled esimese luulekogu tekste teises raamatus natuke teistsugusel kujul uuesti avaldanud. See on pigem ebatavaline valik – miks sa sellise võimaluse kasuks otsustasid?

Mul ei olnud algselt plaanis neid tekste varasemasse kogusse paigutada, aga kuna hakkasin niivõrd hilja avaldama, oli mul korraga olemas kahe raamatu materjal, töötasin mõlemaga korraga. Kirjastaja soovil paigutasin esimese raamatu lõppu värskemaid tekste ja kui tuli aeg järgmine raamat välja anda, siis vaatasin neidsamu luuletusi juba natuke teise pilguga ja leidsin tarviliku olevat mõnda kohendada. Sellest ka erinevused.

Millest saab luuletus kui kirjalik tekst su jaoks alguse praegu, kui mõtled näiteks konkreetsemalt selle luulekogu tekstide peale, mida oled koostamas? Kas luuletuse alguseks on näiteks mõni huvitav visuaalne kujund, seos või fraas, mille sa siis ühel hetkel luuletusena kirja paned? Või tekib luuletus äkki kirjutama hakkamise käigus ehk sa lihtsalt hakkad midagi kirjutama ja see, mida sa parasjagu kirjutad, muutub keelega mängimise või keelega töötamise käigus luuletuseks? Või saab luuletus su jaoks hoopis alguse mingil kolmandal viisil, millele ma praegu osutada ei osanud?

Luuletus võib alguse saada mitmel moel. Selleks võib olla tõepoolest midagi visuaalset, millest kasvab välja mingi meeleolu, ja see lausa tahab paberile saada. Või tekitab kogetu mingi toreda kujundi või lause, mis peas keerlema hakkab ja uusi ridu tekitab. Põhiline on ikkagi tõlkimise või vahendamise küsimus – ma nimetan seda enda kogemuse tõlkimiseks luulekeelde. Ma ei oska kõike, mida ma näen või läbi elan, väga vahetult paberile panna. Mingi filtri see läbib ja minu jaoks ongi see tõlkimine. Kõige rohkem olen proovinud luulekeelde üle kanda unenägusid, igapäevaelu olen püüdnud ümber panna vahelduva eduga. Mul on harjumus alati märkmikku ja hea jooksuga pastapliiatsit kaasas kanda, võin kirjutada ka kõndimise pealt ja pimedas, käsikaudu. Üksvahe oli mul lambikesega kirjutusvahend, see oli tõeliselt hea leid, hoidsin seda käepärast padja kõrval ja käekotis. Olen selline vanamoodne, mulle meeldib käsitsi kirjutada, usaldan lihas- ja närvimälu, mis võimaldabki pimedas kirjutamist, ma ei taha sõltuda aku vastupidavusest ega seadme niiskuskindlusest. Kui tulla tagasi luuletuse kirjutamise protsessi juurde, siis on luuletusi, mis justkui kirjutavad end ise, neid püüan võimalikult kiiresti üles tähendada, et midagi kaotsi ei läheks. Teistega mängin teadlikult, veeretan sõnu keelel ja sobitan peamise kujundiga, vaatan, et meeleolu klapiks, ja siis võib tõepoolest juhtuda, et valmis luuletus on hoopis midagi muud kui see, mida esimese hetke mõjul kavandasin

Krista Ojasaar. Foto: Aleksander Kelpman

või kujutlesin. Mõnikord võtab selline otsimine päris kaua aega, enne kui luuletus lõplikul kujul vormub. Kolmas võimalus, millele vihjad, on mu luulest kergesti välja loetav. Ma ei nimeta asjata unenägusid nii palju. Küllalt suur osa luuletusi ongi pärit mu unenägudest, kas siis otsese kirjelduse või algtõukena, aga paaril juhul ka terviklikul kujul – näen unes luuletust, sõna-sõnalt, kirjapildis, ning ärgates püüan selle võimalikult täpselt üles kirjutada. See on nagu omaenese luuletus unes või poolunes, ärkamise faasis pähe õppida ja siis üles tähendada. Sellest sünnivad mõned eriskummalised pildid, unenäos nähtu ehedal kujul. Enamasti siiski juhtub nii, et kui ma alustan pärast ärkamist unenäost luuletuse kirjutamist, siis hakkan seda juba kuidagi tõlgendama. Unenäod on mulle lõppematu inspiratsiooni allikaks.

Kas oled vahel tundnud ka seda, et mõni kogemus on sõnastamatu, et keel on väljendusvahendina ka kuidagi piiratud?
Jah, ma tunnen pidevat frustratsiooni, kuna ei suuda lihtsalt kõike kirja panna. Esiteks ei ole iial võimalik õppida ära kõiki keele nüansse, keel ju ise areneb ka pidevalt, kõike ei jõua haarata. Teisalt on mõned kogemused ka sõnastamatud. Kui hästi läheb, siis suudan sõnastada selle kogemuse kunagi hiljem, siis juba distantsilt, ja tõenäoliselt on see mul juba peas kümneid kordi tiirelnud, aga see ei tähenda, et ma ka siis kõigele pihta olen saanud. See ilmselt seletab, miks mingid teemad kipuvad aastast aastasse ikka korduma, ma üritan midagi ära sõnastada, ära tabada. Luuletuse kirjutamise algust täidab teatud elevus, kaasahaaratus. Kui see on puhtalt keeleline mäng, siis jääb kirjutamisprotsess enam-vähem kaineks, aga kui see tõukub mingist tunnetuslikust hetkest, silmadega nähtust või visuaalsest kujutluspildist, kuuldud fraasist vms, siis on see natuke võrreldav armumisega, tekib selline jalad maast lahti tunne. Ärge imestage, kui, märkmik pihus, vargseid tantsusamme teen, see on just see hetk, kui uus luuletus on mind tabanud.

Su tekstidele, eriti aga esimesele kogumikule, on minu arvates iseloomulik visuaalsete kujundite vaba seostamine. See loob mõnel pool kujutluspilte, mis võivad stiili poolest isegi sürrealistlikena tunduda, näiteks „Maopüüdja" tsükkel debüütkogumikus „Hommikused unenäod". Kas sürrealism on kirjandusliku nähtuse – või ka tehnikana – sulle huvi pakkunud ning kui jah, siis millise nurga alt? Kui palju sa pöörad kirjutades teadlikult tähelepanu visuaalsele kujundile või sellele, et tekst oleks n-ö vaimusilmas klaar, kergesti ette kujutatav?
Sürrealism on mulle tõepoolest huvi pakkunud, üritasin sellest isegi bakalaureusetööd kirjutada. Mind on huvitanud just kujundiloome, sõnade ja kujutluspiltide vaba seostamine, näiliselt juhuslik järjekord, millest üldistub midagi lummavalt võõrikut ja inspireerivat samal ajal, kogu see fantaasia pillerkaar. Teismelisena lugesin Andres Ehini „Täiskuukeskpäeva", mis mõjus mulle tõeliselt avastuslikult senise luulekogemuse ja -lugemise taustal, muutudes omamoodi etaloniks, millega ülejäänud luuleraamatuid mõõta (hiljem oli sama mõju Kivisildniku „Dawa vital"). See on ainus luuleteos, millest tsitaate välja kirjutasin ja „kunstipärases" kujunduses oma toa seinale bändide ja näitlejate plakatite kõrvale riputasin. Täpsemalt oli see Ehini „Galguemada. Codex somnambulicus". Laabani loominguni jõudsin hiljem, see tundus sama lummavana.

Kirjutades pööran visuaalsele kujundile üsna suurt tähelepanu, ilma selleta ei oskagi ma kirjutada. Sageli loongi luuletust just nagu pilti või väikest filmiriba, minu jaoks on iga luuletus täis mingeid aistinguid ja mälestusi. Kas lugeja selle tekstist mingil kujul kätte saab, on mulle teadmata, iga tekst on ju tõlgendusteks vaba ja iga lugeja erinev.

On sul veel selliseid autoreid, kelle puhul oled tundnud, et nad on sind luuletajana kuidagi mõjutanud? Ei mõtle siin mõjutamist selles mõttes, et kas on kedagi, kelle moodi oled tahtnud kirjutada, vaid pigem seda, et äkki on kellegi puhul veel mingisuguseid selliseid avastuslikke momente olnud?
Otseselt n-ö ukse avamise momente ei oska ma rohkem hetkel kirjeldada, küll olen ma tabanud kirjutamisel varase lugemiskogemuse mõju, mis avaldub nüüd mu tekstides mingi kujundi või meeleoluna. Näiteks Viivi Luik, Eha Lättemäe. Ma olen alati väga suur lugeja olnud. Olin see tüütu laps-raamatukogulugeja, kes laenutab seljakotitäie raamatuid ja uksest väljudes loeb juba esimest, minnes niimoodi trepist alla ja tänavale. Ja siis tuleb veerandtunni pärast tagasi, sest osa on tee peal juba läbi loetud ja ega siis läbi loetud raamatuid ju koju viida.

Aga kui tähtis on sinu jaoks üksik sõna luuletuses? Kui pikalt sa enne avaldamist tekstidega tegeled, kui palju oma sõnu n-ö kaalud? Kas neid luuletusi, mida sa ei avalda, on palju või kirjutad sa hoopis just niivõrd vähe, et luulekogusse läheb enam-vähem kõik, mille sa luuletusena kirja paned?
Kaalun iga sõna, kuigi vahel märkan alles pärast avaldamist, et mõne saanuks veel asendada või maha tõmmata. Vahel on tekst valmis kohe pärast kirjutamist, kuid enamasti sätin luuletusi mitu korda, vahel kirjutan isegi 4–5 varianti, enne kui rahule jään. Eelistan avaldada pigem harvem, sest olen seda usku, et tekstid tahavad laagerdumist, mingit distantsi, väikest kõrvalpilku, et kaalumine oleks õige tulemusega. Neid luuletusi, mida ma ei avalda, on üsna palju, keskmist protsenti ei oskagi kohe välja tuua, eks see erineb koguti. See tuleb ilmselt ka sellest, et püüan mingeid asju üha uuesti sõnastada. Ja muidugi on ka poolikuid mõttearendusi, n-ö pooliku tundega paberile saanud ideid, mida hiljem edasi kirjutada ei oska.

Küsisin seda seetõttu, et ilmselt on igal autoril mingit laadi kogemusi seoses enesetsenseerimisega – kui karm kriitik sinu sees elab ja kuidas sa temaga toime tuled? Kas aja jooksul on selle kriitiku hääl muutunud, on see näiteks nõrgenenud või tugevnenud?
Enesetsensuur on kahtlemata olemas, isegi kui kirjutan mingi tunde ajel luuletuse, mis mulle isiklikus plaanis väga korda läheb, ei arva ma, et selline hingepuistamine kõigile lugeda peaks kõlbama või kõigis huvi võiks äratada. Kõige isiklikumad läbielamised, kui need on varjamatult kirja pandud, säilitan ainult endale omalaadse tundepäevikuna, lugejale neid ei paku. Minu sisemine kriitik, kui seda nii nimetada, on aja jooksul tugevnenud. Oma osa on siin elukogemusel (küpsemisel, kui soovite), lugemiskogemusel samuti. Võib-olla tähendab see, et ma ei ole enam nii egotsentriline, ei arva noorusliku uljusega, et kõik, mida kirjutan, võiks lugejale huvitav olla. Teisalt aitab kriitikameel vältida stampidesse langemist (ma ei kahtlegi, et ka minul on mingid stambid välja kujunenud) ja teemakordusi, enesekordusi.

Kolmas luulekogu muutub varasematega võrreldes konkreetsemaks ka toponüümide poolest. Kui palju on mingid konkreetsed paigad sind kirjutama inspireerinud? Kui palju on su luule üldse su enda jaoks mingite kindlate ruumipunktidega seotud, nendega seostuvate meeleolude, sündmuste või inimeste näol? Tartu ja Tallinn tunduvad näiteks tugevate keskmetena.
Konkreetsed paigad on mind tõepoolest inspireerinud, vahel pika ajalise distantsiga. Kui mõelda kindlate ruumipunktide peale, siis enim on mõjutanud lapsepõlvemaastikud, eelkõige pilvemaastikud, sest Põhja-Eestis on pilved rohkem maadligi, kohevamad, raskemad, aga ka Pandivere künklik maastik ja lõputud sood. Samuti suured linnad, rannik. Olulisel määral muidugi Tartu. Mul on suur hulk Tartuga seotud unenägusid, kus mu lemmiklinn on mingi kummalise nihkega. Kui käin mõnes uues riigis/linnas, siis püüan võimalikult palju niisama ringi jalutada, ahmida endasse meeleolusid, atmosfääri, kui nii võib öelda, siis selle paiga essentsi, kahtlemata söödaks mu kujutlusvõimele ja aluseks tulevastele tekstidele. Kujutlusvõimet tuleb teadlikult toita, muidu jääb see kängu.

Seda, et Tartut mingit pidi unenäolisusega seostatakse, võiks pidada suisa omaette fenomeniks. Sa oled ka ise koos Berk Vaheriga ühe selleteemalise ilukirjandusliku tekstikogumiku toimetaja olnud[1]. Mis sa arvad, mis sellist võrdlust tingib? Miks Tartu on mõnikord nagu unenägu?
Tekstikogumiku pealkiri on pärit Mehis Heinsaarelt, ta kirjeldab raamatus oma Tartu-kogemust, mida julgeksin üldistada. Füüsilise, asise Tartuga on läbi põimunud ideede, unistuste ja mõtiskluste Tartu ja kuna tegemist on vana kultuuri- ja ülikoolilinnaga, siis on see osa linnast, mida käega katsuda ei saa, ometi tugevalt tajutav. Ühelt poolt sajandeid vana, teisalt iginoor ja pulbitsev. Ehk nagu üks mu sõber kord ütles: „Kui näed inglitiibadega inimest rattal väntamas, ninapidi raamatus tänaval kõndivat tüdrukut, õppejõudude tänavanurgadispuute või igas vanuses kostüümis inimesi, siis see ongi Tartu."

[1] *„Tartu on unenägu", Eesti Kirjanduse Selts 2006*

GENIALISTIDE KLUBI
MULTIKULTUURIMAJA

3. | 4. | 17. | 18.12 | 19.00

N 04.12.14 | 22:00
Generaadio kutsub peole!
Generaadio
DJ Shromik, Daysleeper, Masu jt

N 11.12.14 | 19:00
ISLANDI ÖÖ

MYRRA ROS / live
RUXPIN / live
ÖRNOLFLUR ELDON ja ÞORKELL NORDAL / live
KAIDO KIRIKMÄE / DJ

L 20.12.14 | 22:00
THE DOORS TRIBUTE

Jim Morrison-Taavi Peterson John Densmore-Ott Adamson Robby Krieger-Jürgen Kütner
Ray Manzarek-Taaniel Pogga LOUIE DIGMANS DUO

Genialistide Klubi
Magasini 5 TARTU / genklubi.ee

OLMEST, *UUSOLMEST* JA EKRAANIRITUAALIDEST

Maia Tammjärv

Kas üldse on maailmas teist nii proosalist tegevust, kui seda on panni leotamine kraanikausis. Taustaks mängimas raadio. (Janar Ala)

Olmekirjandus lõppegu kuidas ta lõpeb, lugeja jaoks lõpeb ta punktiga. (Rein Veidemann)

Mind hakkas seoses Janar Alaga algusest peale kummitama sõna *olmekirjandus*. Seejuures olen ma teadlik selle sõna (kunagisest) kasutusest; nähtusest, mida see tähistab, selle konnotatsioonidest jne, ma tean küll, et *see pole see*, aga ikkagi kummitab. Et kui *uusolme* oleks žanr, siis Janar Ala oleks selle esindaja (vt ka uusromantism, uussiirus...).

Žanreid ei saa niisama vägivaldselt ja ühe näite põhjal juurde tekitada, ma tean küll. Aga kui näiteid oleks mitu?

70ndate lõpul ja 80ndail, kui olmekirjandus kõvasti tuure võttis ja üleüldsegi tekkis, räägiti sellest kui peamiselt romaanižanrisse puutuvast. Janar Ala raamat ei ole aga kaugeltki romaan, juba seetõttu arvan ma, et see originaalolmekirjanduse kategooria ei ole või ei peaks olema siin kohaldatav. Teisalt esitati olmekirjanduse karakteristikuina seotust abieluproblemaatika (no seda, vabandage väga, Janar Ala teosest ei leia kohe üldse mitte), igapäevaelu nüriduse ning sellega kohanematusega jne. Defineerides olmet üldisemalt, kirjutas Rein Veidemann 1980. aastal oma olmekirjandust puudutavas tüviartiklis: „Me viibime tööl, kodus, puhkehetkel ja kõik see on tumestatud olmest, õigupoolest temaga kaasnevatest hädadest: tööd narrime, aga kuidas saamegi seda tõsiselt võtta, kui tas on nii palju organiseerimatust ja bürokraatlikke tühikäike; kodus joome, sest töö ei paku rahuldust, sest oleme väsinud suuresõnalistest lubadustest ja plaanitäitmisest, aruandlusest ja kontrollist, naise virisemisest ja pidevast murest, kust seda või teist saada, või paremal juhul lösutame teleri ees, rahuldudes osadusillusiooniga; puhkuselgi krutime närve, sest ikka jääb midagi puudu, ikka sind kuskil tülitatakse, ikka jääd kuskil ette või vahele. Tagajärjeks on stress, eluhoo langus. Seal, kus lõpeb eluhoog, algabki olme." (Veidemann 1980: 131)

Seda kõike, ma väidan, Janar Alal ei ole. Minu meelest ongi see pigem eluhoo ja -rõõmu kirjandus, see on *tore* ja naljakas, see on meelelahutus.

Ja midagi sellist see *uusolme* minu jaoks võikski olla: esiteks niisiis just see eluhookirjandus, teiseks miski, mis tõukub otseselt igapäevaelust, aga teistsugusel pinnal või tasandil kui see kunagine *olmekirjandus* – ilukirjandus ja päriselu, olmeseikade kirjeldused, vahelduvad ja põimuvad siin mänguliselt, aga põhjalikult. Nii leidsin ma juba isegi 2011. aastal, kui arvustasin Margus Tamme „Unesnõidujat", ja lubatagu seda arvustust siin põgusalt tsiteerida: „Niisiis koosneb Tamme teos vormiliselt lühijuttudest, sisuliselt aga paistab tegemist olevat millegagi, mis nii ilukirjandusse kui mittefiktsionaalsesse, s.t näiteks päris elusse puutub. Küllap mõnigi ses raamatus kirjeldatud seikadest on päriselt juhtunud. See selleks, oluline on siin Tamme oskus ja viis asju kirja panna." (Tammjärv 2011: 6) Üleliigne öeldagi, et selles mitte väga konkreetses tsitaadis võiks Tamme nime asendada Ala omaga nii, et sisus ja tõepäras (-näosuses) midagi kaduma ei läheks. Nii Tamme kui Ala raamatutes räägitakse reaalsetest inimestest, kohtadest, sündmustest. Suur osa sellest ongi või võikski olla ühel või teisel moel *päriselt juhtunud*. Kui Tamme sai seostada blogiformaadiga, siis Janar Ala meedium on (olnud) Facebook – ja küllap seetõttu ongi tema tekstid enamasti lühemad. Päriseluolmet on mõlemas, aga muidugi mitte ainult, on ka kirjanduslikke taotlusi ja kvaliteeti (nagu päriselu selle kuidagi välistaks!).

„Ja midagi sellist see *uusolme* minu jaoks võikski olla: esiteks niisiis just see eluhookirjandus, teiseks miski, mis tõukub otseselt igapäevaelust, aga teistsugusel pinnal või tasandil kui see kunagine olmekirjandus – ilukirjandus ja päriselu, olmeseikade kirjeldused, vahelduvad ja põimuvad siin mänguliselt, aga põhjalikult."

Janar Ala
„Ekraanirituaalid"
Jumalikud Ilmutused, 2014
115 lk

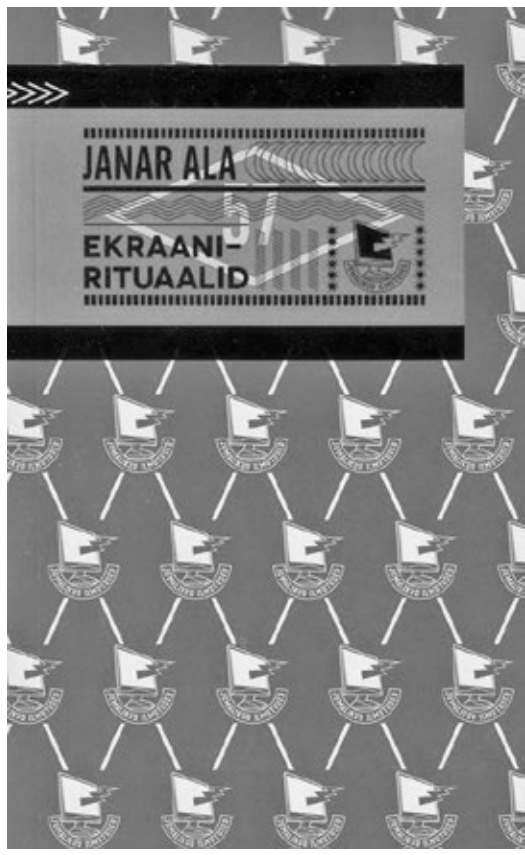

Aga Veidemanni *olmekirjandusegagi* leiame me siin ühisosi: „Olmekirjandus ei seisa olukirjeldusest kaugel. Igal juhul on see ka väga elulähedane kirjandus." (Veidemann 1980: 132); „/.../ mõtlen, kas see pole mitte publitsistika, kas ei hakka kirjandus üle võtma ajalehežanri poeetikat. Konkreetse problemaatika kõrval lisavad autorid oma lugudele täpsed aja- ja ruumikoordinaadid. /…/ Leiame ka pihtimuslikku, päevikule omast." (Veidemann 1980: 133). Janar Ala on teadupoolest ajakirjanik, muusikakriitik jne, see kõik on vähemal või rohkemal määral siia raamatussegi jõudnud.

Pihtimuslikkust ei ole siin küll selles mõttes, et räägitaks suurtest südamelähedastest teemadest, murepunktidest vms, aga teatav fragmentaarsus, kohatine seoste selgitamatus on minu meelest tingitud sellest poolavalikust Facebooki-meediumist. Mõtlen seda nii, et siin lähevad avatus ja suletus segamini – on küll teatav illusioon kontrollist, mis inimesel oma profiili, sätete jne üle on, kuid internetis elavad need tekstid ikkagi oma elu. Miski ei ole täiesti privaatne. Ja niimoodi nad sinna kirjutatud ongi – teadlikuna vaatavaist lugevatest silmadest, aga ikkagi *oma*, ikkagi mingi kiiksuga *isiklikud*. Nii et selles mõttes räägib Veidemann muidugi teisest nähtusest, aga ma usun, et see erinevus-sarnasus vajas siin meediumipõhist osutamist – ja muide, sellele (meediumile) osutab täiesti otseselt ka teose pealkiri, milleks on kaanel märgitud niisiis „Ekraanirituaalid", tiitellehel aga miskipärast „Ekraanitseremooniad". Igal juhul aga *ekraani-*. Peeter Helme näeb selles pigem hooletusviga (Helme 2014), mina ei julge nii otseselt otsustada – sama hästi võib see olla (kuigi võib-olla algselt mingist näpuveast sündinud) taotlus.

Kuivõrd teos suuresti neist igapäevakildudest, ühel või teisel ajal Facebooki postitatud seikadest või mõtetest, koosnebki, võib üldmulje jääda kaootiline ja *random*, aga seda ikkagi ausalt – mida raamatu alguses „lubatakse", seda raamat järjest ja järjest pakubki. Näiteks üks laast/postitus – ja olgu ta siin tervenisti toodud – kõlab nii: „Mulle suhtkoht meeldib selline nimi nagu Oleg Deripaska. Kõlab ju hästi: ulatage mulle palun teekann, Oleg Deripaska, ma ise ei ulata." (lk 71) Veel üks tekst on – samuti täismahus – toodud ära siinse jutu motos. Igal juhul ongi Janar Ala huumor iseäralik, aga väljastvaatajale võibki ta olla väga *random*. Siin on katkeid juhuslikest pealt kuuldud vestlustest (olmeline mõõde jällegi), siin on uitmõtteid, nalju, juhtumusi. Üks toredaimaid tekste räägib näiteks soovist lugeda Priit Kutseri elust *bildungsroman*'i („Väike vanainimene", lk 27–28), aga kuivõrd Ala isegi nendib, et on „viimasel ajal ebaproportsionaalselt palju mõelnud Põhja-Tallinna linnaosa asevanema Priit Kutseri peale" (lk 27), siis saame viimati nimetatust – ja veelgi *olmelisemas* kontekstis – rohkemgi lugeda tekstist „Anbiliivibl ehk isiklik on poliitiline" (lk 23). *Name-dropping*'ut on siin ka mujal (kui nimetada mõned, siis „Kunstiteadlane ja poolfabrikaadid" ja Jaak Kangilaski (lk 55), „Sirbiga seotud mälestusi" ja Ivar Vigla ning Üllar Luup (lk 94–95) jne).

Olme või mitte, uus või mitte, aga neile, kelle huumorimeel sarnaneb Janar Ala omaga, on see raamat tõeline kullaauk. Mina naersin küll korduvalt pisarateni, ehkki paljud raamatusse jõudnud tekstid olid mulle juba varasemast tuttavad, kuivõrd olen Janar Ala Facebooki-sõber. Laikida ja kommenteerida ainult enam ei saanud.

Kirjandus

Helme, Peeter 2014. Arvustus: Janar Ala tõmbas näoraamatust päris raamatu välja. – kultuur.err.ee, 16.10.
Tammjärv, Maia 2011. Ilmsivaatleja küps debüüt. – Sirp, 02.12, lk 6.
Veidemann, Rein 1980. Olmekirjanduse olemusest, tähendusest ja toimest. – Keel ja Kirjandus, nr 3, lk 129–134.

Tänavu pälvis Betti Alveri debüüdipreemia Taavi Jakobson romaaniga „Tõeline jumalaosake" (Pilgrim, 2014). Nagu mainis žürii esimees Kalju Kruusa, oli algselt kavas tõsta debüütide hulgast esile viis nominenti, ent arutelu käigus otsustati ära märkida seitse teost. Žürii liige Doris Kareva lisas, et esile toodud nominendid katsid sel aastal ära suunad, millel tänavune debüütkirjandus liikus.

Kuna debüüdiaasta kuulus ülekaalukalt proosale, otsustas Müürileht võtta fookusesse ühe Alveri debüüdipreemia nominentidest. Janar Ala debüütkogust „Ekraanirituaalid" kirjutab Maia Tammjärv, Ala proosatekstidega (mille on illustreerinud noor kunstnik Aasa Ruukel) saab tutvuda kõrvalleheküljel.

SIGA

Ruik-ruik, ruigas siga. Mis sa ruigad, kurjustas lauta astunud peremees. Kuidas ma ei saa ruiata, kui mul on kõht tühi, kostis siga põhuhunniku seest. Ära ole nii läbematu, rahustas mees siga, kohe viskan sulle mölli ette, natuke läheb veel aega, sest ma panin värskelt segatud roka just jahtuma. Ega ma ei saa sulle kuuma ette anda, põletad suu ära. Kas siis on hea olla põlenud suuga, küsis mees.

Oleks kena küll, ütles siga, eks ma siis ootan siin põhuhunnikus, mis, muide, torgib pisut, pole kuigi kvaliteetne põhk. Aga seda ma ei tea, kas on hea olla põlenud suuga, sest ma pole olnud, jätkas ta. Jah, ega mul kaua ei lähe, ütles peremees laudast välja astudes ja ust põmaki kinni lüües, lisades veel kuidagi mõistatusliku lause, et ootamine on väga oluline. Vahel.

Siga hakkas karjuma: mul on siin pime, päevavalgus ei paista sisse, tee kohe uks lahti või jäta vähemalt mingisugune pilu, mul on fakin klaustrofoobia ja sitt on olla kohe. Aknaid ju ka ei ole, nagu peldik on see laut.

Küll sa oled tüütu loom, ohkas peremees justkui enda ette. Mis mõttes ma tüütu olen, ei jätnud siga meest rahule, sest ta kuulis seda. No et käi ja käi sinu pärast, selgitas mees, ma võiks ju selle asemel niisama vedeleda ja raadiost uudiseid kuulata. Peabki käima, kostis siga, ma olen sinu jaoks siiski oluline. Seda küll, oli mees päri ja ütles, et ta siiski ei saa ust väga lahti teha. Ja uudised kah, neid ei pea ju kogu aeg kuulama ja niikuinii on sul raadio kuuldavuse kvaliteet kõikuv, vahepeal nagu aparaat sahiseb, peaksid ehk uue ostma, ära ole nii kuradi koi. Uusi riideid sa ka ju endale eriti ei osta. Seda küll, oli peremees jälle päri.

Aga, siga, ma siis ust päris lahti ei jäta, panen siia väikese tooli lihtsalt vahele, sest muidu tõmbab tuul lauta ja saad kopsupõletiku. Mul kunagi varasemal ajal läks üks siga kopsupõletikuga ära. Seda ei tahaks. Või-või, muutus siga mõtlikuks, siis küll, eks ma pean leppima, ei tahaks ka kopsupõletikuga ära minna, see on kindlasti piin ju ka. Pisut pime küll on, aga mis parata, üldjoontes tuleb su juttu lugeda siiski mõistlike hulka. Sa võiksid siia ikka elektri ka ükskord sisse vedada või mis, nagu kuradi keskajal elame. Kuigi jah, ma olengi üldiselt ju leplik olend. Ma pole kindel, et kõik sead sellised on. Võimalik, et ma olengi erandlik. Ja kuidas mul ka karv läigib. Olen uhke loom ja puhtust pean ka. Laut on samas pisut niiske. Äkki peaks uuesti kanad võtma, siis ma saaksin mõne ära süüa. Lehmadel on rumalad näod ja mulle ei meeldi see, kuidas nad püsti tõusevad ja siis ringi vaatavad.

Seda arutlust peremees enam ei kuulnud, sest ta astus laudast välja, et n-ö vesi välja lasta, nagu ta ise armastas öelda. Taevas oli augustikuiselt pilvine, kuid õhk oli mõnus. Selline sajujärgne meeleolu, päike ka pisut paistis. Peremees vaatas, et valged klaarid vajasid korjamist, sest puualune oli neid täis. Pole ju korjajaid, mõtles ta ise. Klaaridesse oli ennast ära mahutanud ka palju herilasi, mis korjamise tüütuks tegi.

Lauda eesruumi naastes kontrollis ta kätt odraroka sisse pannes, et see oleks ikka piisavalt jahtunud, ja jõudnud veendumusele, segas sellesse keedetud seakartuleid, mida purustas käega. Lõpuks võttis ta puust mõla ja peksis kördi segamini. Nüüd peaks hea küll olema, arvas ta, haaras ämbri sangast ja astus lauta. Noh, söö, kamandas ta siga ja viskas talle uljalt mölli ette, nii et see pritsis. Rahulikumalt, ütles siga, *fuck off* nagu.

Siga sõi nii, et kõrvad plaksusid. Kartuleid sai vähe, kurtis ta mehele, endal tilkus rokka kärsalt maha. Ah, mine sa ka persse, ütles mees. Ma panen alati täpselt sama palju, see mõni kartul siia-sinna. No ikka on küll, arvas siga, mina ju söön seda, mitte sina, ja kartulitega on ikka tummisem, see paljas jahusitt on ikka üksluine küll.

Selge pilt, ütles mees ja astus laudast välja. Uksepilust kostis matsuv *fuck off*.

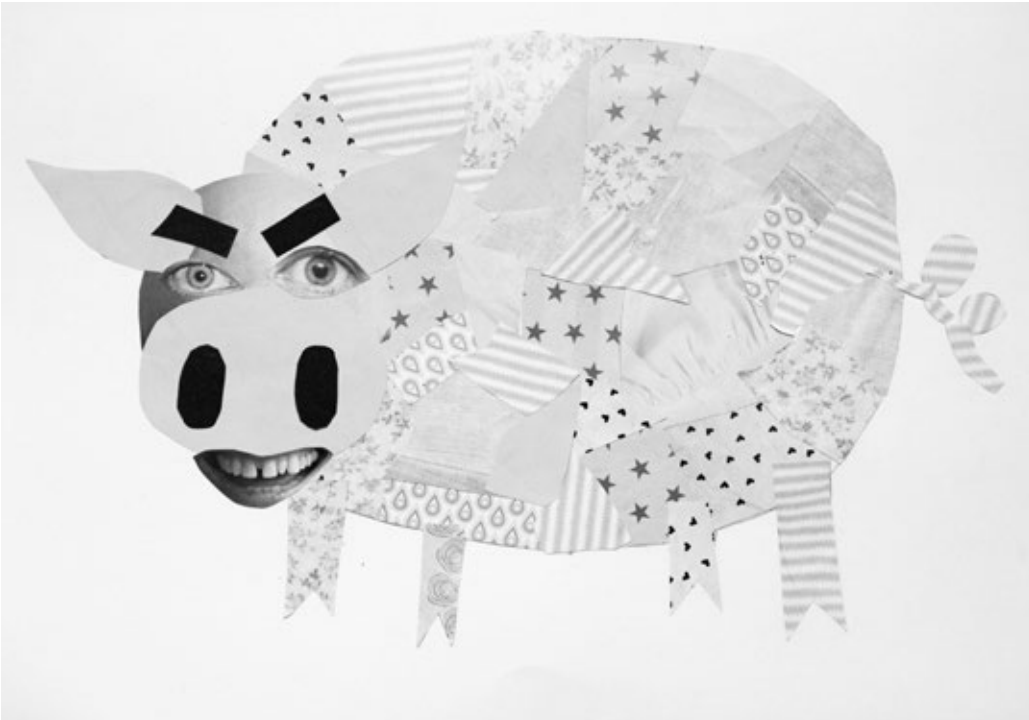

Kollaaž: Aasa Ruukel

SULEVI DIIVAN

Sulev oli ostnud endale uue diivani. Jalgpalli MM oli tulemas ja diivanil peaks olema hea lösutada ja MM-i vaadata. Sulevile meeldis väga lösutada ja nüüd avanes tal selleks võimalus. Varem tal selleks head võimalust ei olnud, sest ta magas põrandal, kus tal olid voodi piirjooned ainult kriidiga markeeritud. Vahel harva, kui mõni sõber Sulevile külla tuli, puhkes see sellist asja nähes kohe suure häälega naerma.

Üks hakkas kohe sellise suure hoo ja entusiasmiga naerma, et tal läks kõht lahti. Alguses oli naerja väga lõbusas meeleolus, kuid siis käis nagu mingi ragin tal läbi keha nagu kehavälk ja ta ilme muutus kuidagi hapuks. Mis juhtus, küsis Sulev osavõtlikult, sest ta oli hea inimene. Ah, ei midagi, vastas endine naerja, käin korra ära. Ta kõndis kangelt eemale. Varsti tuli ta tagasi ja kriidiga asemest enam ei räägitud. Küll leidis sõber, et ehk oleks Sulevil abi diivanist, mille ta maha tahab müüa, ja hea meelega just sellesse kenasse kodusse võiks mugav ase maanduda.

Miks ka mitte, löödi käed.

Nüüd oligi uhke diivan majas, millelt hea jalgpalli jälgida. Sulev siis lösutas ja jälgis. Kõik oligi väga mugav ja oleks olnud veelgi rohkem, kui Sulev poleks vahepeal tundnud külje all kerget sügelust. Alguses ei aimanud ta halba, vaid arvas, et asja põhjuseks on, et diivan on triibuline. Tegelikult talle triibulised diivanid eriti ei meeldinud ja see oli veel üks võikaimaid omasuguste seas. Sulev arvas, et sügelus tuleb psühholoogiast ja see läheb üle, kui ta diivaniga harjub. Mainime ka, et Sulev oli muidu lepliku loomuga, kuigi vahel võis tühja asja pärast liigselt ärrituda. Diivanigi ostis ta ühelt poolt vajadusest, sest tal hakkas tekkima hirm, et põrandal magamise tagajärjel võib ta ühel päeval invaliidistuda, teiselt poolt aga lükkas teda tagant soovimatus sõbrale mitte mingil juhul haiget teha, sest keeldumine – mine sa tea.

Kihelus selle kõige peale küll ei vähenenud, vaid, vastupidi, läks järjest suuremaks. Kuna mängus, mida Sulev just vaatamas oli, puudus igasugune pinge (seda võis nimetada vaid „taktikaliseks mõnuks", oli talle kommentaatorite leksikast jäänud meelde üks termin), ei saanud kiheluse kasvamist ka mängu kaela veeretada.

Vahepeal kargas Sulevil sellest vastikust kihelemisest süda nii täis, et ta tegi ümber diivani paar tiiru ja käis vaatamas, mida külmkapis süüa on. Külmkapis polnud suurt midagi, ainult piim. Sulev rüüpas rahustuseks suutäie piima, ajades seda natuke ka oma särgile. Piim tundus, et kõlbab veel.

Sulev heitis end asemele tagasi. Natuke aega püsis asi rahulikuna, kuid siis võttis see uuesti tuurid üles. No mis selline asi olgu, hüppas Sulev jälle püsti nagu vedrust visatud ja läks uuesti külmkapi juurde. Ta märkas, et piima parim enne oli natuke möödas. Kuna maitse aga kõlbas, rüüpas ta veel ja ajas endale natuke jälle peale. Siis heitis ta jälle diivanile. Mäng oli läbi saanud, kihelus tundus et mitte. Televiisorist algas „Night Chat". No mida on, raisk, oli Sulev jälle püsti ja läks kööki. Vaatas külmkappi. Piim. Ei taha enam seda piima. Vaatas sügavkülmikusse. Külmutatud herned. Ei taha. Heitis jälle diivanile.

Isegi väike uni tahtnuks nagu tulla, kui poleks olnud seda kuradi kihelust. Sulevile meenus kunagi lehest loetud lugu, kus poeg müüs isale diivani ja isale ka alguses jubedasti meeldis see uus mugavus, kuid siis tuli välja, et diivanisse olid ennast peitnud lutikad. Isa ähvardas poja selle peale ära tappa – sa müüsid oma lihasele isale lutikatega diivani – ja ajas teda ümber maja kirvega taga. Lugu lõppes vist nii, et diivanile tehti poja kuludega lutikatõrje ja elu läks edasi.

No ma ei tea, kahtles Sulev siiski natuke, et ka temaga võiks olla midagi ligilähedastki juhtunud. „Night Chatis", mis nüüd ei kandnudki enam nime „Night Chat", rääkis Diana Klas ansambli Respekt *frontman*'i Kerdo Möldriga. Saate nimeks oli nüüd „Südamelt ära". Toimunud oli teatav formaadimuutus. Sulev ei teadnud kummastki isikust muidugi mitte midagi. Täielik tühjus. Kuna televiisor mängis suhteliselt hääletult, kostis kõnelusest üle elektrooniline staatika, kerge undamine.

Aga mida siis teha, keris Sulevil peas, sest, noh, kiheles. Üks variant on tuua teises toas asuva laua sahtlist luup, mis seal kindla peale leidus. Selle variandi kasuks ta ka otsustas. Profülaktika mõttes tuleb kontrollida. Kontrollida, kontrollida, kontrollida. Siiski oli ta jätkuvalt veendumusel, et sügelus tuleb närvidest ja ehk sellest, et diivani sattumisega tuppa läks ruumi *feng shui* ka segamini ja ruum peab harjuma. Ruum kumises imelikult, aga see kumin, nagu öeldud, kiirgas televiisorist. Ekraanistaatika.

Sulev tuleb tagasi, luup käes nagu detektiivil. Pistab luubi diivanile lähedale, uurib. Kunagi oli selline teleajakirjanik ka nagu Üllar Luup, meenub Sulevile tükike eesti meediaajaloost. Üllar Luup, jah. Oli Üllar Luup, viimasel ajal polegi teda enam näinud televiisoris, mõlgutas ta edasi. Kuid mis-mis. Mingi kahtlane väike liikumine hakkab silma. Uurib lähemalt. Ja ongi, raisk, lutikas riidekoe vahele peitu pugenud. Nii, ja seal teine veel. Ongi lutikad majas, laseb Sulev käed nõutult ja kurvalt rippu. Ta vaatab lakke, justkui lootes leida abi. Lagi on valge. Pole naljakas.

Homme viskan raisa välja, mõtles Sulev südametäiega diivanist ja heitis jälle kõvale põrandale puhkama. Sedakorda rahutusse unne.

VÄRSKE RÕHK TOOB NOORI ILUKIRJANDUSELE LÄHEMALE

Intervjuu **Tõnis Viluga**. Küsis Maarja Pärtna

2015. aastal SA Kultuurilehega liituva noore kirjanduse ajakirja Värske Rõhk proosatoimetaja Tõnis Vilu asub ajutiselt tööle ka ajakirja tegevtoimetajana. Palusin Tõnisel rääkida tema senise toimetamiskogemuse põhjal noorema proosa tugevatest ja nõrkadest külgedest ning sellest, mida võiks Värskele Rõhule kaastööde saatmisel silmas pidada. Ühtlasi uurisin, kuidas suhtub ajakiri väitesse, et noorte huvi ilukirjanduse lugemise vastu on suhteliselt madal.

Tõnis Vilu. Foto: Annika Markson

Oled töötanud alates käesoleva aasta algusest Värske Rõhu proosatoimetajana. Milline pilt nooremast proosast ajakirjale saadetud kaastööde põhjal avaneb? Mida tooksid positiivsena esile, millised on kitsaskohad?

See on siiski ikka veel üsna uus ala minu jaoks, olen ju toimetanud vaid käputäie numbreid ja mingeid väga suuri üldistusi on ehk vara veel teha. Kuid midagi saab ka juba praegu välja tuua. Üks, mis negatiivsest küljest kohe silma hakkab, on polaarne vastuolu enamiku tekstide vahel: ühelt poolt saadetakse blogitekste meenutavaid (tavaliselt lühemaid) kirjutisi ja teisalt midagi konservatiivsemat – midagi, mis näib enamasti olevat mõjutatud mõnest kohustusliku kirjanduse teosest või stiilist. Mõlema puhul on hea ilukirjandus võimalik, kuid sageli jätavad need harjutusliku mulje – on vinjetid, aga põhjani pole veel jõutud või juletud minna. Vähesest on kinni haarata. Tavaliselt soovitan sel puhul autoritel oma kirjutatu põhjalikumalt läbi mõelda, küsida rohkem miks- ja kuidas-küsimusi, anda liha luudele, juhul kui viimased olemas on. Blogitekste meenutavate kirjutiste puhul on nõrkuseks mis-ma-täna-tegin-ja-tundsin-kirjeldused, mis sageli kuhugi ei jõua. Konservatiivsemate tekstide nõrkus on nende ebaoriginaalsus – mitte et originaalsus oleks väärtus omaette, aga ei ole väga mõtet püüda kirjutada näiteks Camus' tekste, kui need on juba kirjutatud. Eks selle taga ole ka noorte lugemus – need on alles esimesed sammud nii lugemises, kirjutamises kui lihtsalt oma elu elamises. Kui on tahe kõike kolme teha (ja üksteisest lahus nad ei eksisteerigi), siis küll nad jõuavad veel. Positiivsest küljest on väga lahe jälgida just mõne noore püüdu leida täpset ja kandvat kujundit, mõelda ja tunnetada läbi oma jutustus, novell, laast vms ning vältida just sellist lihtsalt käega viskamist, et „ah, käib küll, ma tahan nüüd avaldada". Neid autoreid, kes tõesti üritavad oma asja kõlama panna, pole üldsegi vähe. Ja see teeb mul meele heaks.

Milliseks on sinu kui proosatoimetaja roll kaastöödega tegelemisel kujunenud? Millest lähtud, kui langetad valikut, kas avaldada tekst või mitte? Milliseid soovitusi jagaksid ajakirja potentsiaalsetele kaasautoritele, kes kaaluvad, kas saata enda tekste Värskesse Rõhku avaldamiseks?

Eks seda ole üpris raske kirjeldada, mille alusel ma valiku teen. On täiesti loomulik, et mõnele tundub see valik ebaõiglane vms, sest kahtlemata on see üsna subjektiivne protsess. Aga mingid üldisemad printsiibid mul ikkagi on. Lähtun suuresti kujundlikkusest ja sellest, kas tekst jääb millegi poolest kõlama, seejärel püüan aru saada, kas kirjutis üritab mingit põhja või iva üles leida ja milline keel selleks valitud on – kas see valik on läbi tunnetatud ja teadlik, kas tekib mingi tervik või hoopis mosaiikne kulg jne. Jah, kujundlikkus ei ole ilukirjanduse ainus mõõde, sest ka Google'ist kokku otsitud ja kleebitud tekst võib olla ilukirjandus. Kuid ka eksp-kirjandusel on ilukirjandusena siiski kujundlik väärtus, kuigi kohati ta püüab seda õõnestada – enamasti loeme me seda kohe algusest peale poeetilises võtmes.

Kui tekst on valitud, siis püüan lugeda algul just lugejana, püüan leida üles kohad, mis on kuidagi nihu või arusaamatud, ning seejärel küsin autorilt, mida ta nendega mõelnud on. Hea, kui toimetamisprotsessi käigus näeb autor oma teksti hoopis uue pilguga. Üldiselt olen ma toetav ja suhteliselt leebe toimetaja, juhul kui autor suudab oma valikud mulle ära põhjendada. Üritan siiski säilitada autori enda nägemust tekstist, mitte seda ära nudida. Suhtlemine on siin võtmeks. Toimetamine peakski olema autori ja toimetaja koostöö selle nimel, et tekst veel paremaks saaks.

Potentsiaalsetele kaasautoritele soovitan kannatlikkust ja järjepidevust kirjutamisel – kõike ei tasu kohe avaldamiseks pakkuda. Sageli on parem lasta tekstil natuke settida – suurem osa kirjutatust pole ilmeksimatult puhas kuld. Kui tahe ja tõmme on olemas, siis soovitan ka kirjutada nii palju, kui süda lustib, et tekiks lähedus sõnade ja sellega, mida nad suudavad ja ei suuda teha. Ja hea on lasta vahel lahti mõttest, et kirjutatust peab kohe miski saama ja see miski peab ilmtingimata sahtlist ajakirja või raamatusse jõudma. Ei pea. Täiesti loomulik on ka lihtsalt enda jaoks kirjutada.

Väide: noored loevad murettekitavalt vähe ilukirjandust. Viimati võis sellesisulist sõnumit kuulda seoses Tartu kandideerimisega UNESCO kirjanduslinnaks, kui linnapea Urmas Klaas rõhutas lugemisharjumuse edendamise vajalikkust ka laste ja noorte hulgas[1]. Kuidas Värske Rõhk noorte napi ilukirjanduskogemuse ümber käiva nn murediskursusega[2] suhestub? Kas ajakiri teeb midagi selleks, et noored rohkem ilukirjandust loeksid? Kas püüad toimetajana oma kaasautorite – ja oma toimetajavalikute kaudu ka ajakirja lugejate – lugemisharjumusi mingil viisil suunata?

Ma ei oska öelda, millises ulatuses ja kuidas täpsemalt see väide paika peab. Kuna mu elukaaslane on eesti keele ja kirjanduse õpetaja, tean, et mitmetel noortel on süvenemisvõime pikemate tekstide puhul kehvemaks muutunud. Eks see kajastub ka lugemuses – maailmaklassika „telliseid" ei suudeta läbi närida, raamatud on justkui liiga aeglased ja aeganõudvad, väheklikitavad. Ja nii jääb ka paljude noorte kirjutistest teatud kiirustamise mulje. Ma ei ole kindel, kas just kirja- ja keeleoskus sellest halveneb. Oleneb, mida selleks pidada. Ühelt poolt on ju sotsiaalmeedia koht, kus on tohutul hulgal teksti ja visuaalset materjali. Kultuurimärke, mis nõuavad samuti lugemisoskust, on silme ees palju rohkem kui varem. Kuid teisalt sulab see kirju ja kiirustav paljusus sageli ühtlaseks massiks kokku ning vajaka jääb just ühe „pikaldase" romaani polüfoonilisusest.

Kuna püüan valida toimetajana rohkem just süvitsiminevamaid tekste (mis oleneb loomulikult palju sellest, mida mulle üldse saadetakse), siis võib-olla saab seda nimetada ka ajakirja lugejate lugemisharjumuste suunamiseks. Autorite puhul on raske öelda, mida nad peaksid lugema ja mida mitte (peale selle, et mida rohkem, seda parem) – loetakse ikka parema meelega seda, mis puudutab, mitte seda, mida ette öeldakse. Muidugi, kui ma tunnen mingi stiili või suundumuse ära, mida on kas tahtlikult või tahtmata järele tehtud, siis ma seda ka ütlen ning soovitan lugeda lisaks mingeid teisi autoreid, kes selle suundumusega „lingivad" või just vastu mängivad. Mul siiski on nii palju usku, et kui on tahe kirjutada, siis küllap on ka tahe lugeda. Ma vähemalt loodan.

Meie kriitikarubriik toob kindlasti noori ilukirjandusele lähemale, näitab, kuivõrd erinevalt on võimalik kirjandust lugeda. Mu meelest on kriitikarubriik ka aegamisi, aasta-aastalt üha tugevamaks muutunud. Ja Värske Rõhu raamatusarja üks eesmärk on ka kahtlemata püüd head uut kirjandust propageerida – noortelt noortele.

[1] *Tartu Linnavalitsuse pressiteade, 02.10.2014.*

[2] *Kruus, Priit 2010. Noored ja ilukirjandus. – Keel ja Kirjandus, nr 12, lk 928–930.*

Minu veetlev Tartu

LAULUDE JA LUGUDE ÕHTU

LAVASTAJA TIIT PALU — **MUUSIKAJUHT** ELE SONN
OSADES MARIA SOOMETS — LINDA KOLDE
MARIAN HEINAT — PRIIT STRANDBERG
RIHO KÜTSAR — TANEL JONAS — STEN KARPOV

VANEMUISE SUURES MAJAS

Fanny ja Alexander

ÜHE PEREKONNA SAAGA

AUTOR INGMAR BERGMAN — **LAVASTAJA** AIN MÄEOTS
OSADES MAIT MALMSTEN (EESTI DRAAMATEATER),
RAGNE PEKAREV JT.

VANEMUISE VÄIKESES MAJAS

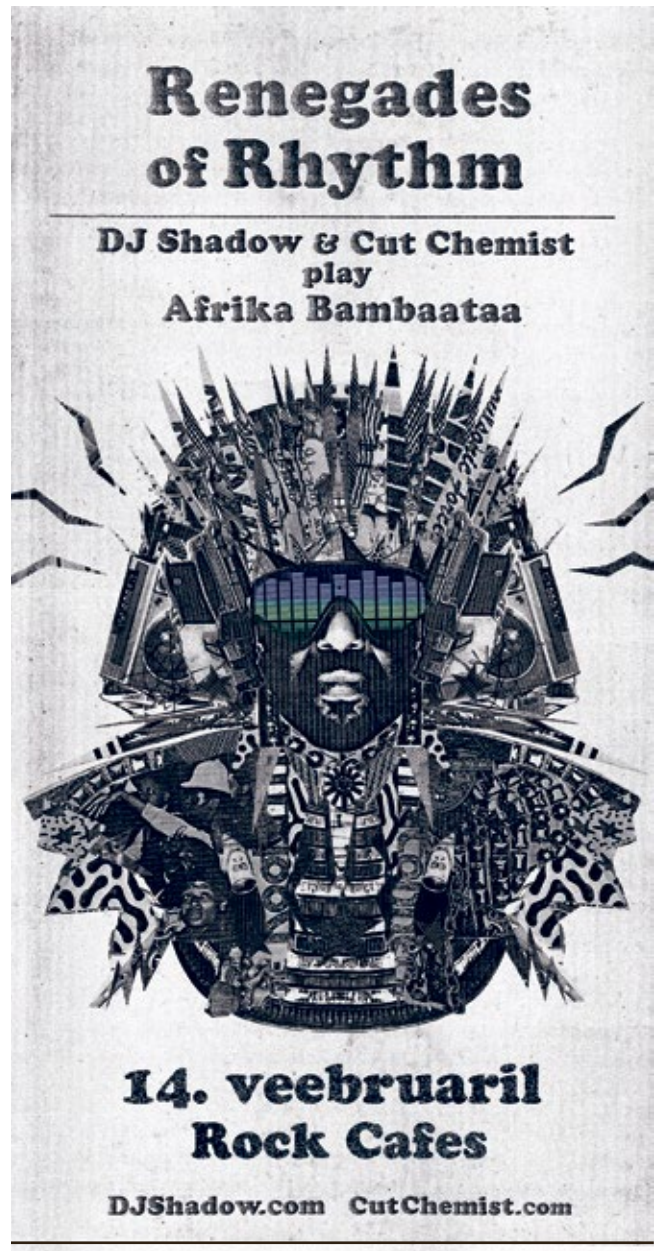

KORRALDAB
LIVE NATION

PILETEID MÜÜB TICKETPRO

MAJANDUSABI – KAS ALTRUISTLIKEL KAALUTLUSTEL?

Emajõe Saadik*

Majandusabi on muutunud meie ajastu üheks suurimaks ideeks ja ideaaliks. Valitsuste edukust hinnatakse selle järgi. Bill Gates on pärast Microsofti ülesehitamist pühendanud sellele oma elu, Bono ja mitmed teised kuulsused teevad kampaaniat rahasummade suurendamiseks.

Levinud on arusaam, et vaeste riikide toetamine on rikaste riikide ajalooline kohustus. Eelmisel aastal kasvas arenguabi maht läbi aegade kõrgeimale tasemele, maailma vaeseimatesse riikidesse läks teele 134,8 miljardit dollarit. Kuid palju on ka neid, kes seda paradigmat kritiseerivad. Tuuakse groteskseid näiteid, kuidas vaeste riikide majanduste edendamiseks mõeldud summad on läinud hoopis kleptokraatlike valitsejate Šveitsi pangakontodele, ning viidatakse uuringutele, mille järgi majandusabi ja majanduskasvu vahel puudub seos. Mitmed teoreetikud väidavad aga, et majandusabi ei anta altruistlikel kaalutlustel, vaid see on hoopis relv jõukate riikide arsenalis, et edendada oma poliitilisi huvisid.

Majandusabi ja selle taga seisvate motiivide hindamisel eristub kolm põhilist koolkonda: (neo)marksistid, idealistid ja realistid. Marksistid peavad majandusabi keskseks motiiviks rikaste riikide ja vaeste riikide eliidi majandushuve. Nende jaoks on majandusabi ajaloolisel ekspluateerimisel põhineva põhja-lõuna võimusuhte uus vorm, mis säilitab või süvendab majanduslikke lõhesid rikaste ja vaeste riikide vahel. Idealistide jaoks põhineb rahvusvaheline suhtlus eelkõige koostööl ja ühiste eesmärkide nimel töötamisel. Mõned idealistid käsitlevad majandusabi puhtalt heategevusena, kuid on ka neid, kelle arvates on täpne ja kaalutletud majandusabi vahend, mis aitab vaestel riikidel tulla toime globaalse kapitalismi tingimustes. Rõhutatakse üleilmastumisega kaasnevat positiivset mõju vaeste riikide majandustele. Realistlik mõttevool välistab igasuguse altruismi ning vaatleb majandusabi poliitilise vahendina, mille eesmärk pole majanduslik *abi* ega ka majanduslik areng. Selgete motiividena nähakse rahvusriikide strateegilisi huve. Kui majandusabiga kaasneb ka reaalne majanduskasv, siis on see igati positiivne, kuid see pole esmane kaalutlus.

Rahvusvaheliste suhete realistliku koolkonna üks olulisim teoreetik Hans Morgenthau nägi mittepoliitilise abina vaid humanitaarkatastroofide puhul osutatud välisabi. Kõik muu on tema arvates „hind juba osutatud või osutamisele kuuluvate poliitiliste teenete eest". Demokratiseerumisprotsessi ja kriitilise avalikkuse esilekerkimise tõttu ei saa valitsused jätkata varasematel sajanditel toimunud pistisemaksmist, vaid peavad andma rahavoogudele mõjuva põhjenduse. Morgenthau sõnade kohaselt on „majanduslik areng muutunud ideoloogiaks, millega raha- ja teenuste ülekandeid rahuajal ratsionaliseeritakse ja õigustatakse". Taoline näitemäng, kus riikidevahelisi tehinguid esitletakse majandusabina, võib viia olukorrani, kus „doonor ja saaja ei suuda eristada müüti reaalsusest", nii et kui eesmärgina esitatud majandusarengut ei tule, hakkavad osapooled süüdistama üksteist: „doonor saajat ebaefektiivsuses ja saaja doonorit ihnuses". Morgenthau ennustus 1962. aastast on prohvetlik.

Hea viis majandusabi taga olevate motiivide uurimiseks on jälgida USA, kõige enam majandusabi andva riigi, käitumist ÜRO Julgeolekunõukogus. USA jaoks tehniliselt kõige lihtsam viis riikide häälte mõjutamiseks Julgeolekunõukogus on kahepoolse abi andmine. Summad, mida Ühendriigid on valmis kulutama sobivate hääletustulemuste saamiseks Julgeolekunõukogus, sõltuvad suuresti kõne all olevate küsimuste olulisusest. Mitte iga aasta ei too kaasa rahavoogude suurenemist Julgeolekunõukogu liikmetele, kuid kui riigi liikmeksolek Julgeolekunõukogus juhtub olema maailmapoliitikas olulisel aastal, võib ta oodata majandusabi suurenemist kuni 77 protsendi võrra. Võtame näiteks 2003. aasta, mil maailma tähelepanu keskmes oli Iraagi küsimus. Kuna Aafrika grupi riigid panevad omakeskis rotatsiooni paika juba mitu aastat ette, oli teada, et 2003. aastal asuvad Julgeolekunõukogu liikmeteks Angola ja Kamerun. Riikide mõjutamist alustati juba 2002. aastal. Kui aasta varem oli Angola saanud majandusabi 78 miljoni dollari väärtuses, siis 2002. aastal saadi juba 111 miljonit. Ametiaja esimesel aastal abistati Angolat pea 156 miljoni dollariga, teisel aastal 127 miljoniga. Kolmel aastal pärast nõukogus istumist rahavood aga vähenesid ning teele läks vastavalt ainult 74, 39 ja 34 miljonit dollarit. Sama pilt joonistub välja ka Kameruni puhul: majandusabi tipp saavutati ametiaja esimesel ehk 2003. aastal, mil saadi pea 17 miljonit dollarit, järgmisel aastal saadi 13 miljonit ning kolmel aastal pärast Julgeolekunõukogu ajutist liikmesust vastavalt 12,7 miljonit, 8,5 miljonit ja 6 miljonit dollarit. Kaks aastat enne Julgeolekunõukogu liikmeks olemist saadi aga kõigest 3,5 miljonit dollarit.

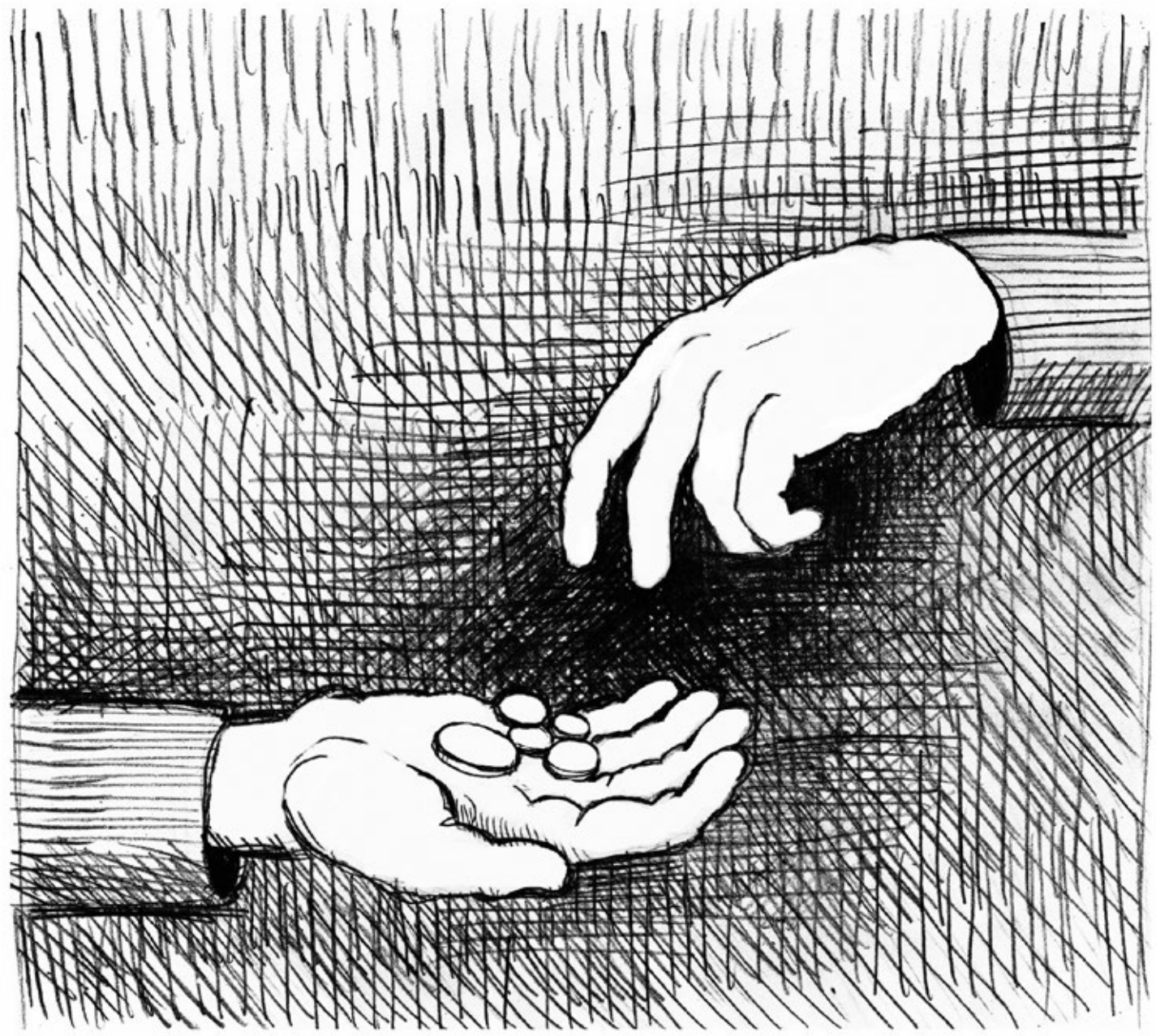

Illustratsioon: Elise Tragel

Kuid Julgeolekunõukogu liikmete mõjutamine, kasutades kahepoolset abi, on mõneti probleemne. Kahepoolne abi on väga hästi jälgitav, kuna USA kongress peab iga abipaketi kinnitama – ja seda mõlemas kojas – ning nii meedia kui siseriiklik opositsioon saavad taolisi korruptiivseid praktikaid kaunis lihtsalt esile tõsta, mis võib aga tuua kaasa avalikkuse pahameele. Siinkohal tulevad mängu sellised rahvusvahelised institutsioonid nagu Maailmapank ja Rahvusvaheline Valuutafond, mille otsuste langetamise mehhanismid on avalikkuse eest varjatud. Kuigi nad rõhutavad oma tehnokraatlikku neutraalsust ja tegelemist kitsalt majandusteemadega, on nad oma olemuselt tegelikult poliitilised: nende kapital tuleb liikmesriikidelt ja aktsionäride nõukogudes istuvad riikide rahandusministrid või keskpankurid. Viiel suurimal aktsionäril, sh Ühendriikidel, on igapäevase juhtimisega tegelevates direktorite nõukogudes püsiv koht. Hääletamine ei toimu seal mitte põhimõttel „igal riigil üks hääl", vaid mida rohkem kapitali, seda rohkem hääleõigust. See kindlustab USAle tähtsaimates küsimustes vetoõiguse. Maailmapank tunnistab avalikult, et külma sõja ajal oli nende tegevus „poliitiliselt motiveeritud", jätkates samas, et „praegu aidatakse riike, kellel abi kõige rohkem vaja läheb ja kes saadut hästi kasutavad".

Uurijad on järeldanud, et „nii saajariikide vajadus kui doonorriikide poliitilised huvid juhivad RVFi ja Maailmapanga tegevust". Näiteks Zaire (praegune Kongo DV) sai ameeriklaste liitlase Mobutu Sese Seko juhtimise ajal aastatel 1960–1981 keskmiselt üks või kaks Maailmapanga projekti aastas, kuid aastatel 1982–1983, kui riik oli Julgeolekunõukogu ajutine liige, vastavalt kuus ja neli projekti, lisaks veel mitmeid laene RVFilt. Ka aastatel 1990–1991, kui riik oli Julgeolekunõukogu liige, kasvasid nii Maailmapanga kui RVFi rahavood. RVFilt saadi näiteks sel perioodil üle 200 miljoni dollari, samuti sai riigile osaks suur võlgade mahakirjutamine (pea 120 miljonit dollarit). Selle aja jooksul kogus Mobutu ise kokku 4–12 miljardi dollari suuruse isikliku varanduse.

Arengumaade mõjutamisel tulevad kasuks ka varasemalt kokku lepitud RVFi ja Maailmapanga programmid. Nimelt maksavad nad raha välja osamaksete kaupa, mille iga osa väljastamise peab kinnitama vastava institutsiooni direktorite nõukogu, kus USAl on vetoõigus. Näiteks kui Jeemen hääletas lahesõda alustanud resolutsiooni vastu, muutusid riigi suhted RVFi ja Maailmapangaga kohe halvaks ja maksed Jeemenile peatati. Riigisekretär Baker olevat isegi Jeemeni suursaadikut hoiatanud: „See oli kõige kallim „ei", mille te kunagi öelnud olete." Kahtlusi on äratanud ka Tansaania näide, kus iseseisvumisest kuni 1974. aastani, mil teatati oma kandidatuurist, ei olnud riigiga sõlmitud ühtegi RVFi laenulepingut. Kohe kui Tansaania sai Julgeolekunõukogu liikmeks, sai riik ka oma esimesed laenud. Julgeolekunõukogus hääletas riik 1975. aastal identselt USAga, kuid kui järgneval aastal oma hääletamispoliitikat muudeti, keeldus RVF järgmist osamakset tegemast.

Rikaste riikide majandusabi andmise motiivid ei ole alati nii selged, kui paistab. Antud argumentatsiooni põhjal näeme, et riikide majandusabi andmise kaalutluste juures on tihti väga olulisel kohal doonorriikide poliitilised huvid ja mitte alati altruistlikud kaalutlused, nagu püütakse kujutada ja mida tavaarusaamades esikohale tõstetakse. See ei tähenda aga seda, et poliitilised motiivid oleksid alati peamised põhjused, nagu väitis Hans Morgenthau. Arvestama peab ka riikide siira sooviga aidata, lisaks veel majanduslike suhete tugevuse, keelelis-kultuuriliste sidemete ja geograafilise lähedusega. Seda kõike peab kindlasti arvesse võtma ka debatis majandusabi mõttekuse üle. Kui eesmärk ei ole vaeste riikide majanduse abistamine ning edendamine, siis ei maksa taolist tulemust ka majandusabi efektiivsuse hindamisel oodata.

Emajõe Saadik on Tartu Ülikooli Rahvusvaheliste Suhete Ringi (RSR) liikmete loodud pseudonüüm, mille alt kirjutatakse ühisloominguna valmivaid välispoliitilisi teemasid käsitlevaid artikleid.

KOMMENTAAR

Arvo Anton. Foto: Arno Mikkor

Müürilehe initsiatiiv oma veergudel rahvusvaheliste suhete teemasid kajastada on väga tänuväärne ja eriti tore on, et sari algab just artikliga arengukoostöö teemal. Olgugi et siinkirjutaja kõigi Emajõe Saadiku väidetega kuidagi nõustuda ei saa. Artikli põhisõnum näib olevat, et kogu arenguabi lähtub abiandjate ehk doonorriikide poliitilistest huvidest ning eesmärk on doonorite jaoks sobivate hääletustulemuste „ostmine" rahvusvahelistes organisatsioonides. Arvestama peab, et arengukoostööle suunatud summad kipuvad aastate lõikes ikka kõikuma (tulenevalt suurprojektide elluviimisest, saajariigi suutlikkusest abi absorbeerida vms). Kui võrrelda neid kõikumisi hääletustulemustega rahvusvahelistes organisatsioonides, saab tõestada ilmselt ükskõik mida.

Peamiseks tulemuseks, mida tänapäeval arenguabiga saavutada tahetakse, on siiski ekstreemse vaesuse vähendamine. Just järgmisel aastal pannakse ÜROs paika uued üleilmsed arengueesmärgid (kestliku arengu eesmärgid) aastateks 2015–2030. Ka järgmise 15 aasta jooksul rõhutatakse vaesuse vähendamise olulisust, pöörates seejuures erilist tähelepanu tasakaalule arengu majandusliku ja sotsiaalse mõõtme vahel, arvestades ka looduskeskkonna säästmise vajadust. Arengukoostöö on viimase 25 aasta jooksul juba palju muutunud ja muutub järgmise 15 aasta jooksul veelgi. Doonorite antava arenguabi olulisus on võrreldes teiste arenguriikide käsutuses olevate vahenditega oluliselt vähenemas. Paljude arengumaade majandused kasvavad väga kiiresti ja nimetatud riigid suudavad järjest edukamalt ka maksutulusid koguda. Samuti on tekkinud rida nn uusi doonoreid (BRICS, Pärsia lahe riigid), kes arenguriikides erinevaid projekte teostavad. Kui doonorriigid ka sooviks midagi oma abiga „osta", siis see ei ole tänases maailmas lihtsalt võimalik. Võrreldes raha päritoluga on selle kasutamise otstarbekus aga veelgi olulisem. Kui arenguriigid ise südamega asja juures ei ole, enda kasutuses olevaid kodu- ja välismaise päritoluga ressursse otstarbekalt ei kasuta ja tõelisi reforme ellu ei vii, siis ei saa neis riikides tekkida ka püsivaid positiivseid muudatusi või arengut selle kõige laiemas mõttes.

Teemast sügavamalt huvitatud lugejatel soovitan tutvuda veebilehega *sustainabledevelopment.un.org*.

Kommentaar peegeldab autori isiklikke vaateid.

Arvo Anton

Arengukoostöö ja humanitaarabi atašee
Eesti alaline esindus Euroopa Liidu juures

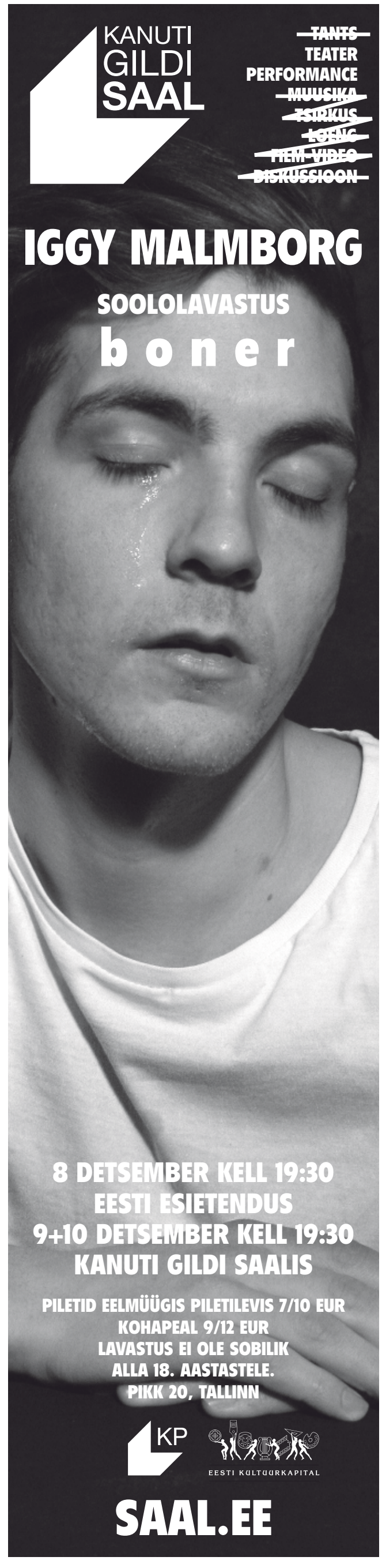

Jaanuar-veebruar 2015 Von Krahli Teatris

Kuidas võideti lääs
Akse Pettersson

Budapest
Taavi Eelmaa, Erki Laur, Tiina Tauraite, Juhan Ulfsak

Von Krahli Teater
www.vonkrahl.ee

Piletid müügil ainult Von Krahli uues piletisüsteemis:
www.vonkrahl.ee/piletid